

בס"ד, מוסף יתד נאמן • י"ז חשוון תש"פ • גליון 5 • פרשת וירא

שְׂרָרָה בְּקֹדֶשׁ

וְנִחָה עַל־לֵי רִיחַ ד'!

מרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוק"ל

שלשים להסתלקותו

גדולי תלמידיו ובני משפחתו שליט"א
בעדויות מהליכותיו בקודש

רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה

דייני הבד"צ, רבני קהילות ומורי הוראה שליט"א
משרטטים קווים למורשתו ההלכתית והתורנית

רוּחַ יַעֲצָה וּגְבוּרָה

מסכת יחסים והערכה הדדית
בינו לבין מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל

רוּחַ דַּעַת

ניצוצי הוד, ארחות יושר וסיפורי מופת
מפי בני ביתו, רואי פניו ובאי היכלו

וַיֵּרֵא ד'

וזאת התורה

מעניני פרשת השבוע
• הרב רפאל ברלזון •

האם מותר להתארח אצל ת"ח?

"ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן

לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו" (יה, ח)

מוכא במסכתא קידושין (לא): שרב יעקב בר אבוא שאל את אביי כיצד ינהג כאשר הוא מגיע לבית הוריו, ואביו ואימו טורחים לכבודו. השיב לו "מאמך קביל ומאבוך לא תקבל, דכיון דבר-תורה הוא חלשה דעתיה".

הגמרא מדברת על אכא שהיה חכם, אמנם נראה דהוא הדין בכל חכם שאין לקבל ממנו שירות, והקמ"ל כאן בגמרא שגם כאשר הוא אב מ"מ יש בו משום "חלשה דעתיה".

ולפי"ז האם אסור להתארח אצל חכם, כיון שאסור להשתמש בו? אתמהא! ביאר מרן זצוק"ל את ההכרל: כאשר מארח אותך החכם אין בכך משום "חלשה דעתיה", שהרי זה גופא המצוה של הכנסת אורחים לעמוד ולשרת את האורחים - וכמו שנהג אברהם אבינו עם אורחיו, כמוכא במסכתא קידושין (לב): מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק, שהיו מסוכנין בבית משתה בנו של רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם, נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו, נתנו לר' יהושע וקיבלו, אמר לו רבי אליעזר: מה זה יהושע אנו יושבין ורבן גמליאל עומד ומשקה עלינו? אמר ליה: מציינו גדול ממנו שמשש, אברהם גדול הדור היה וכתוב בו "והוא עמד עליהם" ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו, לא נדמו לו אלא לערכיים, ואנו לא יאה רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו?

אמר להם רבי צדוק: עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות, הקב"ה משיב רוחות, ומעלה נשיאים, ומוריד מטר, ומצמיח ארמה, ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד, ואנו לא יאה רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו?

וזהו החילוק שבין אב לחכם, שלמרות ששניהם מוכנים למחול על כבודם ולשרת אותו, הרי החכם עושה עבור האורח את מה שהוא חייב בו, ואזי אין לחוש לחלשה דעתיה, אבל האב אינו מחויב לשרת את בנו וממילא יש לחשוש לחלשה דעתיה.

מדור זה
מוקדש לזכרו של
ידידנו, הרד"ג
רבי יששכר דב רובין זצ"ל
בעל יצידת הענק
'טללי אודות'

שבת קדש

י"ל ע"י יתד נאמן • ז'בוטינסקי 108 ב"ב

להארות, הערות ומראי מקומות:

טל. 03-6170800 • פקס: 03-6150907 • דוא"ל: kodesh@yated.net

תמונות: שוקי לדר, ברך יערי, ארכיוני משפחה ותלמידים

וזאת התורה

פרשת השבוע במשנת

מרן פוסק הדור

רבי ניסים קרליץ

זצוק"ל, במלאת

השלושים להסתלקותו:

מדוע הסכים אברהם לקבל

מתנות מאבימלך ומפרעה,

למרות שסירב לקבל ממלך

סדום? כיצד נלמד מהפרשה

משמעות לענין הנדון האם

מותר לסבא להתייחד נינתו?

האם חובה לדקדק בתפילת

ותיקין בדיוק בשעת הנץ -

ואולי זה דווקא חיסרון?!

והאם מותר להתארח אצל

ת"ח שטורח עבור האורח?

מאי שנא מלך סדום מפרע

"ויקח אבימלך צאן וּבְקָר וְעֶבְדִים וּשְׁפָחָת

וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם" (כ, יד)

אבימלך מעניק לאברהם מתנות, והוא לוקח. הכיצד זה מסתדר עם מה שמצינו כאשר ביקש מלך סדום להעניק לו מתנות ואברהם מסרב? ולא רק שהוא דוחה את המתנות אלא מכריז בריש-גלי: "ויאמר אברהם אל מלך סדום הרמתי ידי אל ד' קל עליון קנה שמים וארץ: אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מפל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברהם" (בראשית יד, כב-כג)!

מלך נוסף נתן מתנות לאברהם, פרעה: "ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן וּבְקָר וְחֲמֹרִים וְעֶבְדִים וּשְׁפָחָת וְאֵתְנַת

זרה - במשנת מרן בעל ה'חוט שני' זצוק"ל

הבית הגדול והקדוש

"גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב 'ויאמר... אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדיך'" (יה, ג. שבת קכו.)

כאשר היו מגיעים נכדים לארוחת צהריים בבית מרן זצוק"ל, הייתה הרבנית הצדקנית ע"ה מקפידה שהאוכל יהיה מוכן על השולחן מיד עם הגעתם. כאשר הגיעו היא ישבה עימם כמשך כל זמן הארוחה, ולא התעסקה בשום דבר אחר. לא כבישולים, לא בקבלת נשים וגם לא בשיחות טלפון. כאשר סיימו הייתה מלווה אותם בכבוד רב עד לדלת, ומשם מיהרה למרפסת ללוותם כמבטה.

פעם אחת שהו אצלה שני נכדים בארוחה, ובדיוק באותו זמן הביאו בפני מרן זצוק"ל ספר-תורה לכתובת אות. מיהרה אחת הנוכחות לקרוא לרבנית לבוא ולראות את ספר התורה, אך היא בשלה: "יש לי פה שני ספרי תורה חיים - קודם אראנ לצרכיהם!"

"כותיקין" - לא דייקא!

"אברהם תיקן תפילת שחרית שנאמר 'וישכם אברהם בבקר'" (יט, כז. ברכות כו.)

מרן החזון איש זי"ע - אמר מרן זצוק"ל - היה מתפלל בקביעות שחרית כותיקין. אמנם לא היה מסתכל בשעון כדי לכוון את התפילה בדיוק על שעת נץ החמה. וביאר הטעם שהרי אחז"ל באבות (פ"ב מ"ג) "אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים" - והלכה זו מ"הלכות תפילה" היא. והנה, כאשר אדם קובע את שעת תפילתו לפי שעת הנץ בדיוק, הרי זה בגדר "תפילת קבע", מפני שקביעות זמן זו אינה מחמת הרגשת תחנונים ובקשה, אלא מחמת קביעות אחרת. ולמרות שמחמת כן יצא שלפעמים התפללו מעט אחרי הנץ החמה, מכל מקום כיון ששיער המתפלל את הזמן שאורכת לו התפילה כדי להגיע בשמונה עשרה לזמן הנץ, שפיר מתקיים בזה "ויאריך עם שמש" (תהלים עב, ה) אף שאינו במדויק.

מה בין נכד לנין?

"ועתה השבעה לי באלקים הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי" (כא, כג.)

שאל נשאל מרן זצוק"ל: האם מצד איסור-יחוד מותר לסבא להתייחד עם הנינה שלו? ולסבא עם נינה?

הוא הוכיח מדברי הראשונים שיש לחלק בין נכד לנין, בין השאר מהמובא בכ"כ בתרא (קכח.) לגבי עדות, שם מגדירים תוס' (ד"ה מר) שלגבי ניין "איתפלג דרא", וכן נפסק להלכה. אחר הרבנים האלה הביא סימוכין מלשון הפסוק בפרשה "ועתה השבעה לי באלקים הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי" (כא, כג), ובתרגום: "דלא תשקר בי ובנכדי ובנכד נכדי". ופירש"י: "עד כאן רחמי האב על הבן". והוסיף מרן, "וכן רואים במוציאות, שההרגשה לנין שונה מההרגשה לנכד, שבנכד מורגש יותר שהוא שייך וקרוב לסבו מאשר סב לנינו".

זרעה ואבימלך?

את המתנות הייתה מחמת שאברהם ניצח אותם. וכאשר ביקשו להציל נפשם הציעו לו מתנות, הוזה אומר שברכת השם ניכרת פחות במתנות אלו. משא"כ אצל פרעה ואבימלך ניכרת מאוד ברכת השם, שהרי כמעט ואירע אסון לאברהם, ולא רק שהקב"ה הציל אותם מן האסון אלא אף השפיע עליו מתנות - לפיכך שפיר נטל אברהם אותם, וכך נתקיים בו "ואבךך - בממון".

וגמלים" (בראשית יב, טז). גם כאן מסכים אברהם לקבל - מאי שנא?! ביאר רבינו בשם אביו הגאון רבי נחום מאיר קרליץ זצוק"ל: לעיל מצאנו שבידך הקב"ה את אברהם 'ואבךך' - בממון" (יב, כ), הוזה אומר שכאשר מקבל אברהם את המתנות מהמלכים, הוא גורם לברכת השם שתחול עליו. אמנם, במתנות של מלך סדום הייתה סירכא, שהרי הטעם שהם הציעו

אבי רבנו, הגאון רבי נחום מאיר קרליץ זצוק"ל

אמרי נעים

חכמה ודעת • פניני עיון ופשט
• משיעורי וכתבי רבי אליהו דיסקין שליט"א •

ירא אלקים אתה - שלמות המידות ההפכיות התבוננות בדרכיו ומידותיו של מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל

לפי העניין הנרצה לה, אזי מוכח שהוא צדיק.

ולכן נתן הקב"ה לישראל שתי מצוות [שהן הפכיות כתבונתם], מצד אחד "מצות כיבוד אב ואם" שהיא רחמנות גדולה, לפי שכשכבאים לידי זקנה ותש כוחן מצוה לכבדם ולעזרם, וכנגד זה "מצות שילוח הקן" שמשלח האם ונוטל הבנים שבוה נראה כמעשה שיש בו קצת ממידת האכזריות. ומי שמקיים שתי מצוות אלו זה מוכיח שכל מעשיו משועבדים לרצון קונו.

ולכן נאמר בעקידה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", לפי שקודם לכן לא היה באברהם אלא המידה של רחמים וחסד שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, ואפשר לתלות שמקיימן משום שמידותיו נוטות אליהן, אך כשעמד גם בניסיון העקידה שקיומה הוא על ידי מידה שיש בה בחינה מעין אכזריות, מזה מוכח שכל מעשיו באין אך ורק מצד

כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשבת את בנך את יחידך ממני (כב, יב)

כפ"ק רב"ב (טו), "אריז"ח גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב כי אתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ובאיוב כתיב איש תם וישר וירא אלקים וסר מדע". ויש לתמוה וכי איוב היה יותר גדול מאברהם, ועיין מהרש"א בחידושי אגרות מש"כ בזה.

ויתכן לומר בזה עפ"י דברי הגר"א על פסוק זה, דיש לדקדק מהו הלשון "עתה ידעתי", וכי קודם לכן לא ידע ד' צדקותו וחסידותו של אברהם. וכיאר בזה הגר"א שאין השלימות ניכרת באדם אלא כשיש לו שתי מידות הפוכות, כגון מידת רחמנות ואכזריות. לפי שכשאדם נוהג כמידה אחת, אין מזה הכרח שהוא צדיק, דיש לומר שכך הוא טבעו. אך כשיש לו שתי מידות הפוכות זו מזו והוא נוהג בכל מידה

פניני עיון ופשט בפרשת השבוע • משיעורי וכתבי רבי אליהו דיסקין שליט"א •

וגיסו הגדול אברהם אבינו, אבל לא הייתה זו מדריגה שקנה מעצמו. משא"כ שתיקתו, שבאה מתוך מעלה שקנה מעצמו.

ומזה יש ללמוד מה רב כוחה של מעלה אף אם היא קטנה מאד, אבל היא מדרגתו העצמית של האדם, כי חשובה היא יותר ממעשים גדולים מאד שאינם מדרגתו של האדם אלא רק עושה אותן מכח חיקוי והרגל, אף אם מוסר נפשו עליהן. [ועיין בספר משנת רבי אהרן מה שהאריך בענין זה].

והנה בעיקר הקושיא הנ"ל יש לומר בפשיטות, דאין הכי נמי מצד זכויותיו "של לוט" הרי מסירות נפשו לחסד בתוך סדום ערכה יותר מהשתיקה ששתק. אך סיבת הצלתו לא היתה משום "זכותו של לוט" אלא משום "זכותה דאברהם", וכמו שמפורש בכתוב "ויזכור אלוקים את אברהם". והיינו זכותו של אברהם כל כך חשובה לפני המקום, שכל מי שיש לו איזו שהיא שייכות בהצלתו של אברהם - זכות זו ערכה רב לינצל הרבה יותר מכל זכויותיו של לוט בעצמו.

וכן מפורש בברכות ריש פרק הרואה (נד:), "אריז"ח אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנא' "יהיה בשחת אלוקים את ערי הכנע ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה" וגו'. וקאי על זכירת אברהם כמו שפירש"י שם, וכלשון הכתוב. וכשהרציתי הדברים לפני מורי מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אמר שודאי זהו פירוש הכתוב.

והאלקים נסה את אברהם (כב, א)

תנן במסכת תענית (ריש פ"ב), "על הראשונה הוא אומר "מי שענה את אברהם כהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה כז"א" גואל ישראל". והנה לא נזכר שם על מה נתפלל אברהם ונענה כתפילתו כהר המוריה. וכתב שם מהרש"א בח"א וז"ל, "לא שנענה במה שלא נשחט, אלא על שביקש ממנו יתברך "אלקים יראה לו השה לעולה בני" עכ"ל.

וד' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרַחוּ בּוֹ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ (יח, יז-יח)

צריך ביאור השייכות בין שני פסוקים אלו, ועיין פירש"י בזה. ויתכן לומר בזה כס"ד עפ"י מ' שאמרו ביכמות (סו), "מאי דכתיב ונברכו בך כל משפחות הארמה, א"ל הקב"ה לאברהם שתי בריכות טובות יש לי להברוך בך רות המואביה ונעמה העמונית".

ועפ"י י' יתבאר סמיכות הכתובים כמין חומר. שהרי לאברהם יהיו צאצאים רבים, ומתוך צאצאים אלו "ונברכו בך כל גויי הארץ", ונמצא שהכילוי של סדום נוגע לאברהם, שהרי עתידין ורעו להזדווג עם צאצאי כל האומות. [ויש לציין כאן מש"כ האברבנאל, דתפילתו של אברהם הועילה להציל את צוער, שזה גרם להצלת לוט וכנותיו, ומזה צמח שורש ישי עי"ש. ונמצא לפי"ז דתפילתו של אברהם הועילה לאותן "שתי בריכות טובות" שנוכרו כגמ' ביכמות הנ"ל].

ויהי בשחת אלקים את ערי הכנע ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט (יט, כט)

ופירש"י מהי זכירתו של לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה "אחותי היא" ולא גילה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו.

ויש להתבונן מפני מה הוצרך לינצל בזכות אותה שתיקה, והלא הייתה לו ללוט הזכות של עשיית חסד בתוך סדום, מתוך מסירות נפש, שזו לכאורה מעלה גדולה בהרבה מזכות השתיקה ששתק. וידוע מה שאמר בזה מרן הסבא מסלבודקא זצוק"ל, כי ה"הכנסת אורחים" של לוט, הייתה אצלו רק כהרגל וחיקוי ממה שראה בבית מחנכו, דודו

יפה גדרשת

עיון ולקח מפרשת השבוע

• י. סופר •

התנהגות הציבור

– חינוך לדורות הבאים

הנה מעיקרי החיוב של כל יחיד ויחיד מכלל ישראל, הוא לא רק לדאוג שהוא יקיים את מצוות ד', אלא שמוטל עלינו לדאוג לחנך את הדורות הבאים, וכמעשי אברהם אבינו שחינך את הדורות הבאים, כמ"ש "כי ידעתיו אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד'".

ובמצוות החינוך יש כמה ענייני חינוך. יש חינוך שמוטל על האב ויראה ששם מלמדים כל אחד לפי דרגתו. ויש עוד חלק

**כִּי יִדְעֲתוּ לַמַּעַן
אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת
בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ
אֲחֵרָיו וְשָׁמְרוּ
דֶּרֶךְ ד' (יה, יט)**

של חינוך שנעשה מעצמו, שהאדם מתחנך לפי הסביבה שנמצא בה, לפי ההנהגה של הציבור ולכן, כשהציבור מתאסף להתחזק לקיים מצוות ד', מן הראוי להביא כחשבון את החיוב המוטל עלינו שהתנהגות של הציבור תחנך ותשפיע גם לדורות הבאים.

וכשמתאספים כל הציבור להתחזק בתיקון התורה והמצוות, הרי הם זוכים למצווה גדולה עד מאד, וכרתנן כמסכת אבות

"הלל אומר אל תפרוש עצמך מן הצבור", ופירש רבינו יונה ז"ל, "אל תפרוש מן הצבור בשעה שהצבור עוסקין בתורה ובמצוות הוא כתר כל עולמים וכבוד כל ממשלתו, כי ברוב עם נאספים לקיים מצוות הדרת מלך הוא, ואין ראוי לפרוש מהם שנא' ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם, וזהו בצבור ההולך בדרך טובה ויתקבצו לעשות מצוה" וכו'.

ומבואר, שמעלת הציבור להתעורר ולתקן תקנות בהתאסף ראשי עם וקהילות הקודש לעבוד את השי"ת, ולהסכים הסכמות להעמיד להם מצוות, הרי הם מקדשים את ד' שנא' "ויהי בישורון מלך בהתאסף וגו', ובהחלטות הציבור כעבודת ד', יש בזה עניין של קידוש ד' של קבלת עול מלכות שמים וכמ"ש רבינו יונה שהוא "כתר כל עולמים וכבוד כל ממשלתו".

(חוט שני למדן הגר"ג קרליץ זצוק"ל, שכתב ח"א עמ' ל)

רצונו לעשות כוראו. עד כאן תורף דברי הגר"א ז"ל.

ועפ"י דברי הגר"א יש לפרש הגמ' הנ"ל, שאמרו גדול הנאמר כאיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דכאיוב נאמר "תם, וישר, ירא אלקים, וסר מרע", היינו שהשלים נפשו בארבעת תכונות אלו, ונקל היה לו לקיים מצוות ד' כשנדרשים להן ארבע תכונות אלו. אך באברהם נאמר "ירא אלקים", היינו דוודאי גם אברהם היה תם וישר וכו', אלא שאצל אברהם מזה שהיה תם וישר וסר מרע – הכל בא אצלו רק משורש אחד שהיה "ירא אלקים", והיינו שלא קיים מצוות הכורא רק כשהן מתאימים לתכונות נפשו, אלא היה עבד נאמן ומוחלט לרצון כוראו. ונמצא דאדרבה, כוונת ר' יוחנן לספר בשבחיו של אברהם אבינו.

וכשמבוננים בהליכות חייו של מרן פוה"ד רבי נסים זצוק"ל, ראינו בחינה זו של "ירא אלקים". עבודת מוחלטת לרצון הכורא ית"ש, ולכן אין פלא שראו אצלו כסדר פעולות ומעשים שהן היו ההיפך הגמור לתכונות נפשו.

הלא ידוע שמתבעו היה שקט מאד, שתקן וצנוע ועומד בצדי דרכים, אך כשזה הגיע לדבר ד' להעמיד הרת על תילה, אזי נשמע קולו של רבי נסים מסוף העולם ועד סופו. אותו רבי נסים שהיה רך כקנה לכל אחד ואחד, היה קשה כארו כשהיה צריך להציל עשוק מיד עושקו.

ומפליא הדבר, שמרן הגר"ג, שהיה שתקן מופלג, זכה להעמיד מאות רבנים מורי הוראה ת"ח מופלגים, ועשרות רבות של בני דינים מכוחו ומכח כחו, ואין זה סתירה כלל וכלל, כי כל הנהגתו הייתה כפופה לדבר אחד – "ירא אלקים".

ועליו אפשר להמליץ מה שאז"ל על דוד המלך ע"ה: "הוא עדינו העצני, בשעה שהיה עוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיצא למלחמה מקשה עצמו כעץ. בחינה זו ממש ראינו יום יום אצל מרן רבנו נסים זצוק"ל, תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

אכן בר"ן שם מביא ירושלמי, שמקשה על החתימה בא"י גואל ישראל, והרי יצחק נגאל. ומתריך "כיון שנגאל יצחק נגאלו כל ישראל", ע"כ. ומבואר בירושלמי דאברהם ביקש שלא ישחט יצחק ונענה בתפלתו.

והנה בפשטות לשון המקרא "והאלקים נסה את אברהם" משמעו שלא היה זה אלא כגדר ניסיון, אבל מעולם לא היה שום צד מחשבה אצל הקב"ה שישחט יצחק, ולא היו צריכים שום תפילות להצלתו. אך בדברי הירושלמי מבואר חידוש גדול, דיצחק היה בסכנה לישחט, ורק תפלת אברהם הועילה להצילו, וזהו חידוש גדול.

וכאמת גם בהפיוט בחזרת השי"ן למנחה של יום הכיפורים מבואר כן, וז"ל הפייטן שם: "פודה ומציל רחמו צוה שה תמורה במקומו קשב אל תשפוך דמו רחפו רחום לדוממו". הרי שהיה יצחק צריך לרחמים והצלה מהעקידה. וכן בסליחות לער"ה ב"עקידה" (סליחה לט) אומרים, "בקך נכמרו רחמך על בן יחיד ועליו זרחו, ויקרא אליו מלאך ד' אל הנער ידים אל ישולחו". וכן ב"עקידה" ליום חמישי של עשי"ת (סליחה צב), "יחידך פרעהו מדרת שחת... גמול נמלט מאבך הנשחזו".

וכן משמע מדברי הרמב"ן ריש פרשת חיי שרה, שכתב שהלך אברהם לבאר שבע מקום האשל שלו לתת הוראה על ניסו. ומבואר ברמב"ן שהצלת יצחק מהעקידה נחשב ל"נס".

ויש להעיד על כל הנ"ל ממ"ש בתענית (ד:), "ולא עלתה על לבי זה יצחק בן אברהם", ולכאורה זהו דלא כשיטת הירושלמי והפייטנים הנ"ל. אכן י"ל בזה, ד"לא עלתה על לבי" הכוונה מצד ה"ידיעה" של הקב"ה שידע שלבסוף יתפלל אברהם וינצל יצחק. וכמו שבנאות מצרים ובקריעת ים סוף הגם שהיה הבטחה וברית לאבות על כל זה, מ"מ סדר גאולת והצלת ישראל היה על ידי תפילה וצעקה דוקא. וכן אמרו ז"ל על הגאולה העתידה. ועד"ז יש לומר ב"עקידה" דהגם דכבר הובטח אברהם "כי ביצחק יקרא לך זרע", מ"מ כדי להינצל מהעקידה היה צריך לתפילה של אברהם ויצחק. וא"כ היה שם בחינה של "הצלה" ממוות לחיים.

תּוֹרֵי זָהָב

מקרא, הלכה ואגדה

• ערוך ומעובד משמועות ושיעורי בעמח"ס "חבצלת השרון" •

מדוע לא נפטר אברהם מהכנסת אורחים אף שעסק במצווה וביאור נפלא מתורת מרן הגר"נ זצוק"ל בעניין בזבז יותר מחומש לעונג שבת

ב. מצוות שניתנו לצורך האדם אינן פוטרות מקיום מצווה אחרת

ונראה שיעורא דשמעתתא (ויסוד הדברים נתבאר בתּוֹרֵי זָהָב ערב יומא דעצרתא תשע"ט), כי אף שכל העוסק במצוות שמים פטור ממצווה אחרת, מכל מקום ככל שמצווה זו מישך שייכא לצורת האדם ותהלוכותיו, אף כי נצטוונו עליה מפי הגבורה, הרי היא בכחינת "לכת דידך", והעוסק בה חייב במצווה אחרת, ולא נפטר הימנה משום עוסק במצווה פטור מן המצווה.

והגע עצמך, הנה קיימא לן (כתובות פו, א) כי פריעת בעל חוב מצווה, אטו נימא דין חדש, כי אדם העוסק בכל היום בפריעת חובותיו שלו, והרי הוא בא אצל ראובן ולווה הימנו מעות ופורען לשמעון, ולמחרת בא כיצא בזה אצל לוי, ונוטל בחלוואה מעות אחרות לפורען לראובן, וחוזר חלילה מהכא להתם ומהתם להכא, הכי נימא שבשל עסקיו אלו הרי הוא פטור מתפילין ותפילה, יען כי עוסק במצווה הוא, ולא יעלה ולא יבוא על הדעת.

ועל כורחין למדים אנו ככל האמור ובוצעים בסכינא חריפא את המצוות לכאן ולכאן, כי יש מהנה אשר כל עניינן מצוות בלתי לדי' לברו, והרי הן מנויות ועומדות כ'לכת דמצוה', וכלפיהן דנים אנו שהעוסק בהם פטור ממצווה אחרת, טול דרך משל תקיעת שופר ונטילת ד' מינים, ואף גם זאת, השבת אבידה בכללן, יען כי אין האדם מקיים אותן לצורך או הנאת עצמו.

ברם מצוות אחרות יש, כי אף שנצטוונו עליהם דבר תורה, ובקיומן יש משום מצוות עשה, עדיין מהותן ותוכן עניינן מישך שייך לאדם עצמו, להועלתו ולהנאתו, [ולקמן יתבאר, כי גם אין הדברים אמורים רק במצוות שנועדו לצרכי האדם הגשמיים, כי אם גם לצורת קומתו הרוחנית], ואין אנו פוטרין את העוסק בהן ממצווה אחרת, והרי הן חשובות ועומדות כ'לכת דידך'.

וכזאת כתבנו (בערב יומא דעצרתא הנ"ל) גבי מצוות ת"ת, דמפסיקין בתורה לקריאת שמע (שבת יא, א), ולא נקטינן שהעוסק במצווה פטור ממצווה, יען כי אף שמצוות ת"ת מצווה רמה מכל המצוות היא, הרי שביסודה הרי היא חיים לאדם ממש, עד שקבעו חז"ל (פסחים מט, ב) כי אסור להתלוות לעם הארץ, כי אם על חייו אינו חס על אחרים לא כ"ש, והיינו כי התורה חיים היא ללומדיה וחיים לעושיה, והיא צורת חיי האדם ושיעור קומתו, באופן שכל שבאנו לדון לגביה האם מישך שייכא היא ל'לכת דידך' או ל'לכת דמצוה', שרינן לה גבי 'לכת דידך', באופן שהעוסק בה אינו פטור ממצווה אחרת.

ג. אהבת ד' – שיעור בצורת חיי האדם, ולכן אינה פוטרת ממצווה אחרת

אשר אם נכונים אנו כזה, נראה בס"ד להוסיף ולומר שכך היא המידה במצוות אהבת ד' [וקבלת פניו, אשר מלתא דמצוות אהבתו ית' היא, כהמבואר בד' הנצי"ב], כי אין היא חשובה כמעשה מסוים של מצווה כלפי שמיא, כי אם שיעור וצורה באופן חיי האדם ותהלוכותיו, אשר

ויאמר... אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך (יה, א)

א. הא דלא נפטר אברהם ממצוות הכנסת אורחים

כך אמרו בשבת (קכו, א):

"אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'."

והגר"ש היימן (בחדושי, במכתבים סי' לו) הקשה, דמאחר והיה עסוק אברהם במצוות קבלת פני שכינה, א"כ מדוע נטה לקבל את אורחיו, והא הלכה ברורה בירינו שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, ונמצא שהיה פטור מדינא ממצוות הכנת אורחים.

ותירץ, כי מצוות קבלת פני שכינה אינה מצווה שמחויב בה, ומצווה קיומית נרחית מפני מצווה חיובית, והארכנו בזה במקו"א.

ומדברי רבנו הנצי"ב למדנו פתרון הענין באופן אחר, כי הנה כך כתב בהעמק דבר (בראשית יח, ב) וזו לשונו:

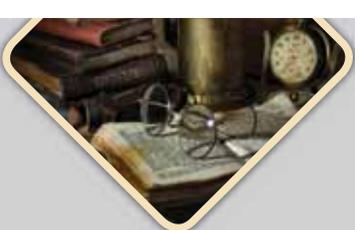
"שהיה אברהם אינו שקוע באותה שעה באהבת ד' ובהקבלת פני שכינה, ומלבד שהוא תענוג נפלא עוד הוא מצות עשה ואהבת את ד'... ומ"מ אי מתרמי איזה מצוה בשעה שהאדם שקוע באהבת ד' מחויב להפסיק ממצוות אהבה, שאין לה זמן קבוע, וע"ז איתא במס' שבת גדולה מצות הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, ואין הכונה דמי שמכניס אורח גדול מהמקביל פני שכינה, אלא שהיא גדולה לדחות, שכך הוא רצונו ית' שיהא מצוה מעשית דוחה מצוה זו שאין לה שיעור וזמן".

והיינו, כי כך היא המידה בכל המצוות, דמצוה קבועה ומסוימת לזמן קבוע, הרי היא דוחה למצווה שאין לה זמן ושיעור קבוע, ולהכי נדחתה מצוות אהבת ד' מקמיה מצוות הכנסת אורחים.

[והוא מכוון מאד עם דבריו לעיל מינה (שם פ"א):

"דגיל היה אברהם בגלוי שכינה באהל שקבע לתפלה, ולעמוד שם את פני ד', אבל היום שהיה חולה ישב באהל דירתו, ושם דאה מראות אלקים בלי שום מאמר".

ברם קשים עלינו הדברים מסברא, שהרי עיקרה ושורשה של הלכה זו שהעוסק במצווה פטור מאחרת, ילפינן לה בסוכה (כה, א) ממקרא שכתוב גבי קריאת שמע "ובלכתך בדרך", ודרשינן, בלכת דידך מיחייב, אך בלכת דמצוה פטור, ושבו יפלא מאד, ומאחר ומצוות אהבתו ית' הרי היא כלבת דמצווה, הרי נמצא דבזמן עסקו בה הרי הוא פטור, ושיעור זה דמצווה קביעא או שאינה קביעא, כיצד עולה עם עיקר דינא, ומנין שמעינן לכל הדבר הזה.

היה לעולמים

דברי הימים ההם בזמן הזה

♦ י. סופר ♦

כמים הפנים לפנים

הערכה הרדית, רבה ומפולגת, שדרה בין מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, לגאון הגדול רבי דב יפה זצוק"ל, אשר השבוע (י"ט בחשוון) ימלאו שנתיים להסתלקותו.

וכבר נענה פעם המשגיח הגאון הגדול רבי דב זצוק"ל, באמרו כי על האדם ללמוד כפי נטיית לבו ותכונתו, ובלימוד זה יוכל בס"ד לעשות חיל למעלה למשכיל. והתבטא: "מכיר אני שניים, שבעודם בישיבה למדו לפי דרכם שלהם וכפי נטיית וחפץ ליבם ותכונתם, והיא אשר עמדה להם להאיר לארץ בכוח תורתם הרמה. הלא המה רשכבה"ג מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א, וכן דודו, מרן הגאון רבי נסים קרליץ (שליט"א) זצוק"ל".

וכמים הפנים לפנים: לפני עשרות שנים, עלה על שולחנו של מרן הגר"נ זצוק"ל נושא מסוים, והוא סבר שלרבי דב זצוק"ל יש את היכולת להשיע על העניין ועל המעורבים בו. קם אפוא, ונסע במיוחד לכפר חסידים, למעונו של המשגיח זצוק"ל.

בעת כניסתו, אחז רבי דב זצוק"ל בדיוק באמצע ברכת המזון, אותה בירך, כדרכו, מילה במילה, כמונה מעות, וכדבר עבדא קמיה מריה. המחזה הרשים את רבי נסים מאד-מאד, וכששב למעונו התבטא בהתרגשות רבה "רבי דב הינו אדם נפלא". ובפעם אחרת – "רבי דב אינו מסיח דעתו לרגע מחובתו בעולמו".

וכשנכנס ת"ח אחד למעונו של מרן הגר"נ זצוק"ל, ובידו חיבור הגון שליקט בענייני מוסר ועבודה, הורה לו מרן הגר"נ לפנות לרבי דב ולקבל את הסכמתו, ורק לאחר קבלתה ישוב אליו. ומשהגיע הלה לכפר חסידים, קיבל הוראה דומה: "עליך לבקש הסכמה גם מרבי קרליץ בכני ברק"...

ות"ח נוסף, שנכנס למעונו של הגאון הגדול רבי דב זצוק"ל לקבל הכוונה והדרכה בענייני הנהגת הבית והיגוד ילדים, קיבל את התשובה הכאה: "ראה, על השולחן כאן מונח הספר 'הליכות שני' (הדרכות והנהגות ממרן הגר"נ זצוק"ל). ממנו יראו וכן יעשו!"

ככולן חייב הוא באהבתו ית', ואף כי כן מצווה עלינו בתורתו הק', עדיין נוטים אנו ואומרים כי ביסודה מצווה השייכת היא לגוף צורת חיי האדם, אשר לכן נדונה היא כ'לכת דידך', ואין אצלה משום עוסק במצווה פטור ממצווה. [ובפרט יתכוונו הדברים עם ד' מרן הנצי"ב הנ"ל, דכתב כי יש בה עונג גדול, והרי זה כמצווה הנוגעת לחיי האדם ולטובתו שלו].

והכל על מקומו בשלום בא, כי היא הנותנת שלא פטר אברהם את עצמו ממצוות הכנסת אורחים, אף כי היה עסוק במעשה מצוות אהבת ד', יען כי העוסק במצווה זו – אשר עניינה לטובת האדם וצורת חייו – אין פטור ממצווה אחרת.

ד. בזבוז יותר מחומש לצורך עונג שבת

ומכאן נעתקים אנו, ודנים בסגנון זה, להביא ולדון מתורתו של האי חסידא, סבא דמשפטים ודיין אמת, הו"כ מרן הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זכרו לברכה, בעל ה'חוט שני', אשר מתורתו למדנו לבאר – ברוח הדברים הנ"ל – שמועה אחרת. ויהיו שפתותיו דובבות ויקוים בו מקרא כתוב "אגודה באהלך עולמים".

הנה איתא בביצה (טו, ב):

"אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פודע".

ורבותינו האחרונים המה ראו כן תמהו ממה שמצינו שעל מצוות עונג שבת רשאי להוציא יותר מחומש בנכסיו, מה שלא מצאנו כן בשאר מצוות, וגדולה מזו הביאו הרמב"ם (פ"ה משבת ה"א) והשו"ע (או"ח סי' רסג,ב) שעבור נר שבת שואל על הפתחים, וכבר עמד בזה רבנו הכיארד הלכה (סי' תרנו) בשם המו"ק.

ובחוט שני (הלכות שבת ח"א, פ"א ס"ב סק"ב) כ' לבאר דבר נפלא, כי לא נאמר הפטור של חומש אלא לדברים שהם צרכי שמים, אך לדברים – ואף למצוות – שהם צרכי הגוף, כאלו לא נאמר פטורא דעד חומש, ומאחר ומצוות עונג שבת עניינה לצרכי ועונג הגוף, שוב אין בה משום דינא דעד חומש.

וסמך לזה הביא מהא דשקלו וטרו בקידושין (כט, ב) ברין מי שאין לו אלא ה' סלעים, ולפניו מצוות פדיון בנו ועלייה לרגל, מי קודם למי. וכבר תמהו האחרונים כי מאחר וזהו כל ממונו, הרי פטור מלהוציאו, כי אין צריך לבזבוז יותר מחומש.

ובחזו"א (אה"ע סי' קמ"ח, לדף כט,א) תירץ וז"ל:

"אפשר שאם רצונו לעלות לרגל חייב לעלות, שהרי רשאי להוציא כל ממונו לכל מה שהוא רוצה, וכיון [דמיירי] שברצונו להוציא מעותיו לראות ירושלים ומקדש וכבוד ישראל אף אם לא היה מצוה, ממילא חייב בזה כשכיל מצוה".

והיינו, כי מאחר והעלייה לרגל הרי היא נרצית אצלו – ולא רק מפאת המצווה, ולרצונו זה אין שיעור של חומש ורשאי להוציא כל ממונו, ומעתה ממילא חייל חיוב להוציא ממון זה על המצווה נמי, והוא ביאור נפלא.

ולפי"ז כתב שם לבאר, דכיוון דמצוות עונג שבת עניינה לתענוג הגוף וצרכיו, והרי לצרכיו יכול להוציא כאוות נפשו, ומאחר ורשאי לעשות כן לתענוג גופו – הרי שוב מחויב הוא ועומד ממילא לעשות כן עבור המצווה.

[לפי דבריו אמרנו ליישב מדוע השוכב על מיטתו בשבת וישן לתענוג גופו, לא נימא לפטרו מכל מצוות השבת באמתלא של העוסק במצווה. וככל הדברים הללו, כי ככל שתוכן המצווה ועניינה לתענוג הגוף הוא בא, הרי אף שנצטוונו על כך, ויש בזה משום קיום מצווה, מכל מקום דנים אנו את מהותה של מצווה זו כ'לכת דידך', וכמשנ"ת בס"ד לעיל].

מעשה למועשה

♦ ישראל למברגר ♦

מעשה:

אינגאלע [-ילד]. שמעתי שבקודש הקדשים הייתה קופת צדקה, אבל אני לא מכין כיצד הוציאו משם את הכספים, הרי אסור להיכנס לקודש הקדשים. אה? איך הוציאו משם את הכסף?!

והזאטוט חתם את הדיון בשאלה פשוטה: "אז איך הכניסו לשם את הצדקה?"

רבנו יונה אומר באבות (פ"א מ"ו), שרשע גמור, לא רק שאין לדונו לזכות אלא "אפילו מעשהו כולו טוב, ואין לחוש עליו משום צד עוון, יש לאדם לדונו לכף חובה ולומר לפניו עשה ואין תוכו ככרו". נשאל "רבי ניסים" ומדוע כאמת שלא נדון גם את הרשע הזה לכף זכות? והשיב קצרות: "אדם צריך להיות אמיתי".

לשכונה חרדית הגיעה משפחה שאורחות חייה לא התאימו לשכונה. הגיעו כמה שכנים להתייעץ עם "רבי ניסים" מה לעשות וכיצד לפעול בנדרון. העלו רעיונות שונים בזה אחר זה אך לפתע אומר להם "רבי ניסים": "יש דבר נוסף שעדיין לא חשבו עליו שאפשר לעשות - לקרב אותם!" כל כך ישר. איך לא חשבו על זה קודם?

כל הסיפורים מכוונים לנקודה אחת: ישרות. ישרות טבעית. וזה בא לידי ביטוי גם בדברים של מה-בכך: פעם נשאל אודות ענין בהלכות שבת, והתבטא השואל שזה "מעשים שבכל יום". תיקן אותו "מעשים שבכל שבת"...

ולא פעם, כאשר ניצבה מולו עקמומיות - בעליה שילמו עליה "במזומן": ניגש אליו יהודי בליל-שבת, הוא צריך להסיע אשה שכורעת ללדת ושאלתו בפיו כיצד למעט בחילול שבת תוך כדי נסיעה, באמצעות איזה "שינוי" בהדלקת הנורות, בהעברת ההילוכים וכו'...

ר-ו-צ-ח! שאג עליו. סע מהר ומיד!!! גם הסיפור הבא הוא תוצאה של ישרות אין-סופית, אלא שהוא כבר חורג מישרות אנושית לישרות מלאכת - שאף הם, המלאכים, מכוונים בפי קדמונו "ישרים":

כנס אליו יהודי נרגש עם תינוק בין ידיו, וסיפר: כאשר הייתי בחור הציעו לי גיורת, שהרופאים אמרו לה שאינה יכולה ללדת. שאלתי אם אפשר להינשא לה והרב אמר לי "אפשר להתחתן כיון שזו בריה חדשה. כקטן שנולד" - והנה התינוק שנולד לנו בזכותכם! - - -

סיפר הג"ד יעקב שמואלי שליט"א: נוכחתי בדיונים רבים שבהם ישב מרן פוסק הדור הגאון רבי ניסים קרליץ זצוק"ל בבית הדין. הוא ישב תמיד נינוח, ואף מופנם.

אמנם, באחד הדיונים ביקש אחד הצדדים שהות של שבועיים ימים על מנת להשיב על טענות בעל-דינו.

לפתע התרומם מרן זצוק"ל מכיסאו, נעמד מול אותו בעל-דין ושאג לעומתו:

"שבועיים צריך רק כדי להמציא שקרים - את האמת ניתן לומר כבר מחר!"

והיה בית הדין באותה שעה בחרדת אלוקים! (משנתה של תורה)

למעשה?

מה מונח כאן בסיפור: שהוא שנא שקר? הרבה יותר מכך! ה'הסתערות' שלו על בעל-הדין לא הייתה רק בכדי להפחיד אותו, אלא תוצאה פשוטה של סלידה עמוקה מאוד משקר. כי לכשנסה לתור אחר נקודת אישיותו הפנימית של מרן פוסק הדור זצוק"ל, נגלה שהסיבה שהוא לא שיקר לא הייתה בגלל ש"אסור לשקר". ישנם אנשים, והם לא מעטים, שגם כלפי השקר מקיימים את מה שאמרו חכמנו (ספרא קדושים) אל יאמר אדם אי אפשי לאכול בשר חזיר כי זה מאוס עלי. כלומר, השקר חביב עליהם אלא מאי? אין ברירה. הדבר אסור.

אבל אצל "רבי ניסים" היה השקר ממנו והלאה, כי הוא היה כל כולו "ישר" - ושקר זה דבר עקום.

הישרות הזו בוקעת ועולה מרצף סיפורי חייו: עודו זאטוט הם התגוררו בעיירת "מיישגולה", שם כיהן אביו כרב. יום אחד ביקר בבית גבאי צדקה שהסתובב בין יישובי הסביבה. מיד כאשר הבחין בילד הקטן שאל אותו משהו מתחום פרנסתו: "תגיד לי

מעשה:

החל משנת תשט"ו שימש "רבי ניסים" כר"מ בשיבת "חוג חתם סופר" בכני-ברק. הישיבה מנתה אז כעשרים בחורים שלמדו בשתי קבוצות, או שיעורים. בשיעור של "רבי ניסים" היה תלמיד אחד שלא חדל מלהפריע. ככל שהוכיח אותו וגם העניש אותו - הרבר לא עזר.

פעם אחת הפריע הבחור להתנהלות התפילה בשיבה, או אז הודיע לו "רבי ניסים" שהוא יענש בכך שבתפילה הקרובה לא יצרפו אותו למניין. כאשר הגיע זמן התפילה, הסתבר שאכן אין להם מנין בלעדיו הבחור (כל שיעור התפלל בנפרד). ומכיוון שהבחור לא צורף למניין, התפללו כל השאר אף הם ביחידות.

מאז אותו סיפור חל מהפך בליבו של הבחור והוא התהפך לטובה. מה קרה? מה היה מיוחד כ"כ בעונש הלזה שחולל אצלו את המהפך?!

למעשה:

לאוזניו של הבחור הנוזף גונבה השמועה ש"רבי ניסים" הזהיר את כל בני השיעור, שהלילה לא יספרו לבני השיעור השני מדוע התפללו היום ללא מנין, וזאת על מנת שלא לפגוע הלילה בכבודו!

מעשה:

באמצע סעודת ליל-שבת התפרצה אשה לבית, והחלה לצעוק על "רבי ניסים" בקשר לפסק-דין שיצא כנגדה יום קודם לכן. היא טענה שהפסק אינו אמת וכו' והכל בנוכחות הסועדים על שולחנו.

"רבי ניסים" שתק כמו תמיד, אך פתאום התייצב מכיסאו ואמר בתוקף: "אני לא מוכן לשמוע אותך!!!"

כאן הפסיק קמעא ומיד המשיך ואמר בנחת: - - - "עד אשר תטלי ידיים לסעודה ותשכי לאכול עמנו סעודת שבת, ואז אשמע אותך!" הרבנית לקחה אותה ליטול ידיים.

למעשה:

הסעודה המשיכה. שוב לא התלוננה האשה כלום, ולאחר ברכת-המוזן אפילו אמרה יפה "תודה רבה ושבת שלום", והלכה לדרכה...

מעשה:

הסידור-קידושין הראשון בו כובר "רבי ניסים", היה מסוג כזה שכולם פחדו להתכבד בו. הכלה הייתה צעירה מהגיל בו מתיר החוק להינשא, ואף רב לא רצה שתפוח האדמה הלוהט הזה ייפול לחלקו.

אחד היה "רבי ניסים" שלאחר שבדק ונכח לדעת שזה אכן שידוך מתאים, הודיע להם על הסכמתו. ואגב; זו היתה תמיד דרכו, לקחת על עצמו "תיקים כבדים" שאף אחד לא רצה להתעסק איתם. בנקודה זו הוא היה יחיד בדורו וחבל על דאבדין. ועוד אגב: משפחת הכלה - שהייתה עשירה הציעה לו סכום הגון תמורת סידור הקידושין, אך הוא סירב לקחת פרוטה, כדי "שהמצווה תהיה עד הסוף" - כלשונו.

חלפה תקופה ונולדה להם בת במזל-טוב.

חלפה עוד תקופה, ולגודל הטרגדיה הייתה המשפחה הטרייה מעורבת בתאונת דרכים, ממנה יצאה בחיים אך ורק התינוקת.

למעשה:

"כיון שהם נישאו כבר אז" - ציין "רבי ניסים" - "נשאר להם המשך בעולם!"

מאז נישאה הבת לבן-תורה, והקימה משפחה של בנים ובנות.

מעשה:

מעשה כבעל-תשובה שקיבל מהוריו סטים של כלים מהודרים. ניגש לרכוש ושאף האם וכיצד ניתן להכשירם, אך התאכזב מהתשובה השלילית: הכלים עשויים מחומרים שיש לחשוש שדינם ככלי-חרס, ולא ניתן להגעיל אותם.

מעבר להפסד הכספי הצפוי, גם נחמץ ליבו של האיש נוכח הערך הנוסטלגי והסנטימנטלי של הכלים.

בצר לו, הציע לו הרב לנשת ל"רבי ניסים", אולי הוא ימצא פתרון.

"רבי ניסים" הפתיע שיש לדון בשאלה בשנה הבאה.

המה שמעו כן תמהו: איזה מין פסק זה? וכי כלי-חרס שהתיישן י"ב חודש הוכשר? וכי ההלכה של שנת תשפ"א שונה מההלכה של תש"פ?!

למעשה:

חלפה שנה והתברר שהתשובה הייתה נכונה וקולעת: במשך השנה המשיך הבעל-תשובה כל כך להתחזק, עד שהערך הסנטימנטלי של הכלים איבד כל שווי מול דרישות ההלכה!...

נרחים זה לזה

עם זקני ארץ

• הרב ר. וילמן •

דבר ה' זו הלכה. ההלכה הצרופה, היא היתה הדבר שחיבר בקשר עמוק בין שני פוסקי הדור האחרון, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל ומרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל.

מי שיכול לחשוף טפח מאותו קשר, הוא אחד ממקורביו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שבעשור האחרון מתאמץ להעתיק את שמועתו, הלוא הוא יבלח"ט הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א, ראש בית ההוראה הכללי בירושלים ורב בית המדרש הגדול 'אבי עזרי' מרכז פתח תקוה, ובעל 'ציוני הלכה'.

אין אומר ואין דברים – בכל הארץ יצא קוים

"הקו השווה הראשון שאפשר למתוח בין שני פוסקי הדור", פותח הגר"צ את דבריו, "הוא דווקא כמה שלא יצא מפיהם. מופלאה היתה האחיזה של שני פוסקי הדור בכל השתיקה. עליהם ניתן להמליץ את דברי הפסוק: 'אין אומר ואין דברים' ובכל זאת 'בכל הארץ יצא קוים בקצה תבל מליהם'. כך בשתיקה, השפיעו פוסקי הדור על העולם היהודי כולו, וכולם חדרו וייחלו למצוא פיהם. בדרך צחות ניתן לומר ששניהם ככשו את נבואתם כסגנון זהה".

■ נבקש לשמוע על הקשר הישיר שהיה בין פוסקי הדור וענקי ההלכה.

מרן רבינו הגרי"ש זצוק"ל היה בידירות קרובה עם מרן הגר"נ זצוק"ל. מרן הגר"נ הכיר בגדלותו של רבינו מרן הגרי"ש, וכמוכן שמי כמוהו ידע להכיר, ובמקרים רבים היה שולח לקבל את חוות דעתו והמתין למוצא פי מרן הגרי"ש, וכמים פנים אל הפנים.

כדרכה של תורה, היו ביניהם לעתים גם חילוקי דעות. אך את זה בסופה. ההערכה ביניהם היתה ונתורה תמיד עצומה. זכרנו כי כשנשאל מרן הגרי"ש: את מי ניתן לשאול שאלות הלכתיות בכני ברק - בלי להניד עפעף ענה בפשטות: 'מה השאלה? יש לכם את רבי ניסים!' וכך אכן היה. הוא סמך על

◆ בשיחה מיוחדת ל'מוסף שבת קדש' מתאר הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א את הקשר

וההערכה
ההדדיים
ששררו
בין אדירי
התורה,
פוסקי דורנו,
מרן רבנו
הגרי"ש
אלישיב
זצוק"ל ומרן
הגר"נ קרליץ
זצוק"ל

הגר"צ קוק שליט"א

ששתיקתם הרעישה את עולם ההלכה ומלואו ◆ בכל הארץ יצא קוים

מסוד חכמים

בפרשת הפאות נכריות משיער הבא מהודו

מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל ומרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל פירסמו להשתדל לא ללבוש הפאות נכריות העשויות משיער הבא מהודו, ורבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל עדיין לא פירסם ברכים לאיסור, כי המתין לשלוחו שנסע במיוחד להודו לברר המציאות.

ואעפ"כ אמר רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שאם מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל נוטה לאסור עפ"י הפרטים שיש לו, צריכים לעשות כפי שאומר ולהימנע מחיבשת הפאות.

וכשהשליח חזר ויצא פס"ד לאיסור, בימים הראשונים רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לא רצה לכתוב בעצמו האיסור אלא ע"י תלמידו הגר"י אפרתי שליט"א, ונימק: אני מרגיש שאני לא יכול להתווסף. יש בזה פגיעה בהרב וואזנר ובר' ניסים. (שרק עכשיו אני מורה לאיסור).

באחד הימים שלאחר מכן הגיע מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ זצוק"ל

זה בהלכה

כותב בכתב ידו והשורה הראשונה היתה: אני החתום מטה מיפה בזה את כוחו של הגאב"ד רבני ברק הגר"ג קרליץ וכו'. [מרן הגר"ש אחוז שאין בעיה למנות שתי בתי דינים למכירת החמץ, ואין האחד מבטל את חבירו].

"כך גם בענין פרוזבול בשנת השמיטה, שהרי לכתחילה צריך בית דין חשוב, ולפרט את שמות דייניו. רבינו עיין בדבר במשך כמה ימים ושקל לברר מי הוא הקרוי 'בית דין חשוב' ברורינו, והחליט שבית דינו של רבי ניסים הוא בית דין חשוב - למרות שישנם בירושלים בתי דין מפורסמים וחשובים. ופירט בשטר הפרוזבול שלו - 'הריני מוסר את חובותי להגאון רבי ניסים קרליץ והגאון רבי פנחס שרייבר ועוד דיין שלישי - שאינני זוכר כעת את שמו".

והוא חותם בעדות אישית: "אתאר לכם דבר מה על דרך ההודאה והפסק של מרן הגר"ג. בבניין בו מתגורר מורי חמי (הגר"י גרודז'ינסקי שליט"א) ברחוב חזון איש 5 בכני ברק - בשכונת לבית מרן הגרא"ל המשל בעמוד 21

רבי ניסים בשתי ידיו בהקמת 'אוצר בית דין' לענייני שמיטה, ואף טרח וכתב מכתבים לציבור היראים לקנות משם את היינות ומיצי הענבים.

כך גם היה בעניינים הציבוריים, מרן הגר"ש הקפיד, שכשיצא קול קורא לציבור בפרשיות מסועפות - בענייני קברים, בפרשיית הגבעה הצרפתית, והן בענייני שבת, יסודי הרת וכדומה - שלא לחתום מבלי שיצטרפו אליו עוד מגדולי ישראל. ותמיד ראינו, שכשהבחין כשמרן הגר"ג חתם על קריאות והוראות שונות - צירף מיד מרן הגר"ש את חתימתו.

בית דין חשוב

הגר"צ קוק שליט"א גם מונה שורה של מקרים בהם נגלתה ההערכה שרחשו גדולי ישראל זה לזה. "במשך עשרות שנים היה רבינו מרן הגר"ש מוכר את חמצו דרך מרן הגר"ג קרליץ. וגם כשהוקם בית הדין של שארית ישראל ורבינו מכר את החמץ דרכם, הוא המשיך למכור במקביל את חמצו גם דרך רבי ניסים מפני כבודו. את נוסח המכירה היה

פנינים ועובדות מרשימותיו של הגר"מ (בהגרא"צ שליט"א) ישראלזון שליט"א, נכדו חביבו של רבנו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הגר"ג קרליץ זצוק"ל ועוד מגדולי ישראל, ואח"כ רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, והודיעו לרבינו שהוא נכנס הביתה ועומד ליכנס לחדר.

התרגשות גדולה

והורה רבינו מרן הגר"ש בתוקף כמה פעמים שכולם יצאו מן החדר בשעה שהוא יהיה בפנים, וגם כשכבר נכנס והתיישבו שניהם, עדיין מרן הגר"ש הביט על הנוכחים שעוד לא הספיקו לצאת מן החדר ולא התחיל לדבר איתו עד אשר כולם עזבו את החדר, ונשארו שניהם לבדם. ואת תחילת הדברים עוד הצלחתי לשמוע מפתח החדר איך שמרן הגר"ש פתח ואמר לו בלבכינות: למעשה שנינו לדבר אחד נתפוננו... וכו'. וכשיצא קם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל מלא קומתו וליוחו בכבוד גדול.

הלכה כמרן הגר"ש אלישיב

א' מגדולי תלמידיו [הגרא"ד שליט"א] סיפר לפני כמה שנים ששאל למרן הגר"ג קרליץ זצוק"ל איך מכריעים כשיש ספק בין פוסקי זמנינו, והשיבו: בדרך כלל בדאורייתא לחומרא ובדרכנו לקולא, אבל אם מרן הגר"ש אלישיב בצד א', תמיד פוסקים כמוהו בין לחומרא בין לקולא.

הרבה בשבחו

בשנת תשס"ג התקיימה ישיבת מועצת גדולי התורה בבית חתנו של רבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, בהשתתפות רבינו רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל ומרן הגר"מ"י ליפקוביץ זצוק"ל ומרן הגאב"ד

בעולם הזה נ למעלה – לא

בכינוס ועד הרבנים לביצור חומות הזה, לצד רשכבה"ג מרן הגרא"ל זצוק"ל ויבדלה"ט רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א

♦ הרב א. חפץ ♦

‘משקל החסידות’ ו‘חכמת התורה’ עמדו תמיד במרכז השיקולים של גדולי הדורות, את מי לקבל על עצמם כ‘בעל דעה’, ולקבל את דעתו ללא עוררין כאשר הוא מביע את שיקול דעתו כציבוריות.

קורות הבית ברחוב רבי מאיר וכאי בשעריו יעידון, כי בשנים האחרונות אחת התגובות שנשמעו שוב ושוב בין כתלי הבית, הייתה המשפט הקצר שנאמר כשקט: ‘תלכו לרבי אהרן לייב’. כך שוב ושוב. אנשי ציבור ותופסי שררה שכאו לשאול, ליעץ או להשיג – קיבלו את התשובה הזו בעקביות ובנחישות. היו גם כאלו שניסו להתחכם: ‘אבל מה להגיד לרבי אהרן לייב בשם הרב?’ ורבי ניסים, עניו מכל אדם, עושה עצמו כחירש וכאילם: ‘תלכו לרבי אהרן לייב’.

ומנגד, בשאלות רבות, הן ציבוריות והן הלכתיות, הביע רשכבה"ג מרן הגרא"ל זצוק"ל את משאלתו כשהוא מברר: ‘ומה אומר רבי ניסים?’ ‘האם זה מקובל על רבי ניסים?’

למעשה, ערוצים גלויים וגם חשאיים, לטובת הכלל, התנהלו בין שני בתי גדולי ישראל. לא אחת חש מרן הגרא"ל כי צורך השעה הוא להיוועץ ברבי ניסים, והיה מגיע בעצמו לכיתו של מרן הגר"ג, ופעמים רבות אחרות היה זה מרן בעל ה‘חוט שני’ שכא אצל ביתו של מרן בעל ‘אילת השחר’. לעומד מן הצד בעת אותן פגישות, היו נראים בחוש דברי חז"ל ‘שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם’.

ממקורביהם שמענו, כי היה פעם עניין ציבורי רחב היקף שמרן הגרא"ל ביקש להיפגש עם מרן הגר"ג ולדון אתו, אך ביקש עוד שאיש מתושבי העיר בני ברק לא ייחשף לעצם קיומה של הפגישה. ואכן,

♦ ההערצה בין שני הענקים – מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן זצוק"ל ומרן פוסק הדור הגר"ג קרליץ זצוק"ל – הייתה יסודית ועמוקה עד עומק השיתין ♦ שיתוף הפעולה בין השניים שידעו היטב איש את לב רעהו והבינו איש את שפת רעהו, התרחב לאפיקים רבים שחלקם עדיין לא ניתנים להיחשף ♦ הרב א. חפץ סוקר עובדות של הערכה הדדית על קצה המזלג ♦

עוד ניתן להאחר, א בטוח שנזכה!!!

זצוק"ל, וביותר, כאשר פעלו נגדו בפעולות שונות.

ומעשה שהיה לפני כעשרים שנה, פלוני אלמוני פעל פעם באופן ציבורי באופן מכון שהכיר לפגיעה בכבודו של מרן הגרא"ל זצוק"ל. היה זה מרן הגר"נ זצוק"ל עצמו שהורה על שורת צעדי מחאה ואף ענישה, בנייהם הורה הוא להוציא את ילדיו של הלה מהחיידר בו למדו, כאחת הערים החרדיות בארץ.

הסבא, אביו של אותו פלוני, סבר שהצעד איננו מידתי, והגיע לשטוח את טענותיו בפני מרן הגר"נ. הוא עשה זאת באופן שאינו מכבד, אך מרן הגר"נ הקשיב לדברים והשיב מה שהשיב. לקראת סיום, העלה הסבא נושא לדיון: "האם עד כדי כך צריך לצאת מהגדרים לכבודו של הרב שטיינמן? האם מגיעים הדברים עד כדי כך שיש כה להחמיר?"

כאן פקעה שלוותו של האיש השלוי ביותר שידעה היהדות התורנית. רבי ניסים אך שמע את המשפט, קם ממקומו, דפק על השולחן בעוז כשפניו מאדימות מכעס, והוא החל מוחה בקול רם וצועקה, כפשוטו. העירו הנוכחים, כי הזעקות פרצו את החרד, והיושבים בחדרים הסמוכים מיהרו לבדוק לזעקה זו מה עושה, זעקה על כבודו של רבן של ישראל.

שיעור קומה

כאסיפת מפעל הש"ס לפני שנים ספורות שהתקיימה במעונו של מרן הגר"נ באותה העת – ברחוב רשב"ם, ביתו של בנו הכיבו הרב הגאון רבי מרדכי שליט"א – הגיע גם מרן הגרא"ל זצוק"ל ליטול חלק. אלא שהדירה ממקמת בקומה גבוהה, והמעלית התקלקלה.

אמרו אפוא בני ביתו של מרן הגרא"ל כי יש צורך לעלות במדרגות, ואף הציעו שאולי ישוב לביתו בכדי לחסוך את המאמץ. שאל רבי אהרן לייב כמה קומות יש לעלות, ואמרו לו כי לפחות 3 קומות. הגביה מרן הגרא"ל את קולו ואמר: "בשביל רבי ניסים יש לעלות רק 3 קומות? בשביל ר' ניסים כדאי לעלות רגלי גם 6 קומות! והוא החל בעלייה מדרגה אחר מדרגה עד שהגיע לקומה העליונה.

'אני מתפלל עליו שלוש פעמים ביום'

לפני כשלושים שנה, בשנת תש"ג, לקה מרן הגר"נ זצוק"ל בלבן. רבי אהרן לייב הגיע במיוחד לבקרו, ובין הדברים שאמר לרבי ניסים בין כותלי בית הרפואה, כי לדעתו הוא (מרן הגר"נ) לוקח על עצמו עול רב וקשה יותר מכפי כוחותיו, והוסיף ואמר: 'החזון איש יכול היה לקחת על עצמו את הכל, אבל בזמננו שהציבור הולך וגדל, והעול הוא רב עד מאד, נראה, כי יש לכם להוריד קצת מהעומס שאתם נוטלים על כתפכם'. ואכן, מאז שינה מרן הגר"נ את טעמו במקצת, והואיל להעמיד לצדו כאלו שישמשו לו לעזר ושליחיות לענייני הכלל.

אחת הפגישות הציבוריות האחרונות שלהם הייתה בכינוס של ארגון 'אורחות ישר'. כאשר המנחה הודיע כי מרן הגאון רבי ניסים נכנס לאולם, נעמד מרן ראש הישיבה זצוק"ל על רגליו, עד שהתיישב מרן הגר"נ במקומו, ורק אז שב להתיישב מרן הגרא"ל.

וכמה פעמים אמר הוא לבני הבית, וכפי שהעיד נאמן ביתו הרב"ג רבי יצחק לווינשטיין זצ"ל: "ה'עולם' לא יודע איזו מתנה יש להם בקרבם, מה יש לנו, העולם לא יודעים מי הוא האיש הגדול הזה – רבי ניסים". ולתלמידיו של רבי ניסים אמר: "אני מתפלל עליו שלוש פעמים ביום".

הם נפגשו בדירה מחוץ לעיר, ודיברו זמן ממושך וסיימו עם החלטות לטובת עולם הישיבות. מיד אחרי הפגישה יצא מרן הגר"נ בעצמו והחל לעסוק בצעדים המעשיים של ביצוע ההחלטה בנייהם להצלחת העניין.

מודה על האמת

בשיעור הקבוע אחרי סעודה שלישית לפני צאת השבת – שהתקיים בתדירות בביתו של מרן הגרא"ל, נשא הוא דברים בעניין מעלת 'מודה על האמת' וציין כי גם משה רבינו ע"ה השתבח במעלה זו – "הודה ולא בוש". וסיפר מרן הגרא"ל, כי מרן החזון איש אמר שמכיר הוא ברור שלושה אנשים שהם בדרגה של 'מודה על האמת', ועם כל גדלותם וגאונותם, הם מוכנים להודות על האמת, כאשר ימצאו טעות בהוראתם.

אחד התלמידים בשיעור מרן הגרא"ל שאל והזכיר, כי הייתה 'הנהגה' של גדולים וצדיקים כמו מרן החתם סופר זי"ע שלא חזרו מפסק הלכה שלהם, למרות שהיה נראה לכאורה כי הם טעו, ואח"כ התברר שהייתה להם סיעתא דשמיא לפסוק 'דבר ד' זו הלכה', שכן הם היו בטוחים שלא יצא מכשול תחת ידיהם. או אז אמר מרן זצוק"ל כי לדעתו, בדורנו, אין כבר שייכות להנהגה זו, ואדרבה, הגדלות היא שיהודי גדול יכול להצהיר כי יש לו הרטה מפסק' שלו, גם אחרי שפסק לציבור והוא חוזר בו. ו'בדרגה הגבוהה הזו אני מכיר אחד – והוא רבי ניסים קרליץ', סיים.

מי יודע אם נזכה!

היה זה בכינוס חלוקת פרסים לתלמידים בעיר אלעד, בהשתתפות מרנן ורבנן. המארגן בהחלטה אישית לתועלת ארגון הכינוס, קבע שרבי אהרן לייב ורבי ניסים יבואו וייכנסו יחד לאולם.

הנער השליח של מארגני הכינוס, שהיה ממונה גם על כניסת הרבנים לאירוע, פנה אפוא למרן הגרא"ל ואמר לו: "רבי ניסים 'דוצה' להיכנס יחד עם ראש הישיבה...". מרן הגרא"ל הבין כמובן שאין זה מרצונו של רבי ניסים, אלא של המארגנים, ואעפ"כ הסכים. על פניו נראתה התרגשות והערצה, ופתח ואמר כהאי לישנא: 'כאן, כאן בעולם הזה עוד אפשר לשבת אתו – עם רבי ניסים, ללכת לצדו, ואפשר עד לראותו, לדבר אתו, אבל שם בעלמא דאתי, מי יודע האם נוכל לראותו. הוא הרי יהיה רחוק מאד מאתנו! ואז החלו עיניו זולגות דמעות התרגשות.

ויקראו לפניו אברך

כידוע, בימי חול המועד, רבים נכנסו להקביל פני רבן של ישראל מרן החזון איש בביתו בכני ברק. ראש ישיבת פוניבז' הגאון הגדול רבי ברוך רב פוברסקי שליט"א היה נוכח באחד מימי חול המועד, בעת שהבית המה אנשים ותלמידי חכמים, ולפתע נכנס אברך לא מוכר, והנה מרן החזון איש כיבד אותו כמו 'אדם גדול'. סיפר הגאון הגדול רבי"ד שליט"א, כי הוא נפנה מיד למרן הגר"נ שישב בסמיכות אליו, ושאלו מי זה האברך שזוכה לכבוד כה גדול מגדול הדרו? ורבי ניסים השיבו כי שמו של האברך הא רבי אהרן לייב שטיינמן, שלא היה מוכר אז כלל בשדה התורני והציבורי. לימים היה מספר מרן הגר"נ עובדה זו, והוא אף זה שהעיד שראה את מרן החזון"א קם לכבודו ככל פעם שהגיע לביתו.

מכני ביתו של מרן הגר"נ קרליץ שמענו, כי אינם זוכרים אותו מעולם כאוב וכועס כל כך, כמו באותן תקופות שגורמים שונים קראו תיגר על הנהגת עולם התורה הציבורית תחת שרביטו של מרן הגרא"ל

עם זקני ארץ

נטורי קרתא

♦ הרב ב. הלחמי ♦

שני מאורות גדולים האירו בשמיה של עיר התורה וההלכה – בני ברק. מרנן בעל 'שבט הלוי' זצוק"ל, ובעל ה'חוט שני' זצוק"ל. ויותר ממה שהאירו כל אחד בפני עצמו, עוד זאת הפליאו בעמידתם האיתנה והמשותפת על משמר העיר, תוך שהם נוחין זה לזה בהלכה, נוטלים רשות זה מזה ונותנים רשות זה לזה.

לקראת יום השלושים להסתלקות מרן הגר"נ קרליין זצוק"ל, נאות תלמידו המובהק של מרן הגר"ש ואזנר וחבר בית דינו, יבלחט"א הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א להשליך נקודות אור על דרכם המשותפת של שומרי העיר.

"קשה לתאר את עוצם גדלותו של מרן הגאון רבי ניסים קרליין זצוק"ל, פותח הגרמ"ש שליט"א. "הוא היה איש האשכולות, היו בו מעלות רבות ומגוונות, אבל אם רוצים להגדיר את מהותו המיוחדת שאפיינה את אישיותו בכל הליכותיו, אפשר לומר שהיה כל כולו בטל לרצון ד' יתברך, והביטוי 'אני' לא היה קיים אצלו כל ימיו, וכמאמר המשנה באבות 'בטל רצונך מפני רצוני'. ניתן אף להוסיף, שלא רק שלא ביטל רצונו, אלא שלא היה לו רצון אחר כלל וזולת רצון ד' כל ימיו, וכזה היה דומה להנהגתו של מו"ר מרן בעל השבט הלוי זצוק"ל.

♦ תלמידו המובהק של בעל

'שבט הלוי' מרן הגר"ש ואזנר

זצוק"ל, יבדלחט"א הגאון רבי

משה שאול קליין שליט"א,

בשיחת מספר ל'מוסף שבת

קדש', ועל הקשר האיתן בין מורו

ורבו למרן הגר"נ קרליין זצוק"ל

♦ שומרי משמרת העיר ♦

"כדי לכבד זאת יותר, ראוי לומר עליו את שפתח הרמ"א בתחילת ספר אורח חיים, 'שויתי ד' לנגדי תמיד זה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ההולכים לפני האלוקים, ויש להעיר מדוע פתח הרמ"א את ההלכות הנהוגות באורח חיים בדבר זה, והרי מעלת שויתי ד' לנגדי תמיד, היא דרגה גבוהה שקשה להגיע אליה, ואין הדבר מתאים שיתחילו את השו"ע בדבר כה קשה, והיה צריך לכתוב זאת בסוף דברי השולחן ערוך.

"אלא שבאמת ישנן שתי דרכים איך ראוי ללמוד שולחן ערוך להלכה. אפשר ללמוד את השולחן ערוך שהארם צריך לעשות מצווה זו או הנהגה זו. אך אפשר ללמוד את השולחן ערוך מתוך גישה שהקב"ה הוא זה שאומר תעשה מצווה זו או תנהג הנהגה זו, והקב"ה הוא האומר אל תעשה דבר זה. והוא שבא הרמ"א לומר בתחילת דבריו, שהשולחן ערוך אינו ספר הלכות וחוקים גרידא, אלא הוא בא ללמד איך צריכים ללמוד אותו, בצורה כזו שיוזכר תמיד מי הוא המצווה לעשות כן, ומי האוסר לעשות כן, ואז יוכל לקיים את דברי השולחן ערוך כהלכתו.

"המיוחד שראינו אצל מרן הגר"נ זצוק"ל, שכל ימיו עמד לנגד עיניו מה רצון ד' יתברך בכל דבר, והיה פוסק לעצמו בכל דבר שבעניין מסוים זהו רצון הקב"ה שאעשה, ובעניין אחר הקב"ה אינו רוצה שאעשה כן, וזוהי הכוונה שעמד לנגדו כל העת 'שויתי ד' לנגדי תמיד'.

"זו גם הסיבה שאצל מרן הגר"נ זצוק"ל הבית היה הפקר לכל, הוא היה פתוח לשאול שאלות בכל שעות היממה, ורכים הגיעו לדפוק על דלת ביתו לשואלו בדבר הלכה והוראה. והנה, בעינינו ראינו שהוא היה בקיא בכל חלקי התורה, ועליו ניתן להמליץ את הנאמר במסכת נדרים על הנאמר 'וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל כמות', כיוון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה תנהג לו כמתנה, שנאמר וממדבר מתנה".

מתקני תקנות שבבני-ברק

הוא מבקש להפנות את המבט לקשר ההלכתי והאישי בין מרן זצוק"ל: "הם החשיבו רבות זה את זה, והרבה שאלות נשלחו ובאו מהכא לתתם ומהתם להכא. את ענוותנותו הגדולה של מרן הגר"נ ראינו כמה פעמים, כאשר ישב עם מו"ר זצוק"ל, ומו"ר חיווה דעתו להלכה שלא כדעת רבי ניסים, היה מרן הגר"נ לרוב מבטל את דעתו מפני כבודו של מרן הגר"ש".

[מהגרי"מ הכהן רובין שליט"א מח"ס 'מראה כהן' שמענו, שמרן הגר"נ זצוק"ל עבר על הלכה מסוימת בגיליונות הספר 'מראה כהן', והעיר שלדעתו הלכה זו לא נכתבה כראוי, ומדברי החוות דעת יוצא דין אחר. לאחר דו"ד אמר מרן הגר"נ זצוק"ל 'כא נראה מה אומר מרן הגר"ש ואזנר בסוגיא זו, ואז קם ממקומו וניגש לארון הספרים להוציא את ספר 'שבת הלוי', ולמד את העניין מתחילה, וסיים דאמר 'אם מרן הגר"ש ואזנר מבין כך את דברי החוות דעת, אזי אתה יכול להשאיר את הדברים כמות שהם'. ב.ה.]

"הם גם זכו לעשות תיקונים רבים וגדולים, ולתקן יחדיו גדרים ותקנות בעיר. כגון, כשהוצרכו לקבוע שלא לבנות בתים גבוהים מאד בעיר, כדי שלא יבואו להשתמש במעלית שבת, הם ישבו על המדוכה ועשו כל תקנה במחשבה תחילה איך לקבוע זאת וכיצד יתקבלו הדברים כראוי להלכה ולמעשה. כך הם עמדו יחדיו על משמר השבת בעיר, ואני זוכר שהיה מי שנראה נוסע עם קלנועית בשבת שהיו לה כל מיני היתרים, והם סברו בכל תוקף שהדבר אסור, ואז יצאו יחדיו במחאה כנגד זאת. ליכונתם גם נזקפות תקנות הצניעות שדאגו לתקן להנחיות הביגוד בעיר, ודאגו לתקן תקנות שלא ימכרו דברים פסולים, ועד היום התקנות הללו קיימות ושומרות ומנינות על העיר כולה".

הגרמ"ש שליט"א נזכר ומזכיר את כוח שקידתו של מרן הגר"נ, ועיונו הבלתי פוסק בתורה:

"ככל שמדברים על כוחו של רב פוסק, וקווי הדמיון בין פסיקתם של הני תרי גדולי העיר, ניתן לומר ששקיעותם בתורה היא זו שהייתה מנווטת את כל מהלכיהם. אצל מרן הגר"נ שקיעותו בתורה הייתה לשם דבר. כוח הריכוז שהיה לו בלימוד ובכל דבר, היה עצום ומופלא. הייתה לי קביעות פעם בשבוע לשאול את מרן הגר"נ שאלות בהלכה, ולא אחת הייתי נכנס למעונו, והייתי עומד לידו במשך זמן מה, והייתי שיתפנה מלימודו כדי שאוכל לדבר עמו, אך הוא לא שם לב לכך כי היה שקוע רק בלימוד, ולקח כמה דקות עד שבכלל שם לב לעמידתי לצדו.

"גם כשמדובר על זמן השינה שהיה נצרך למנוחתו, הוא היה יכול לישון במשך כמה דקות שהוא שיער קודם לכן שבדיוק לזמן זה הוא נצרך למנוחתו, ולאחר מכן הוא היה מתעורר מיד. בני הבית סיפרו שכל אימת שהיה מניח ראשו על המיטה היה נרדם מיד, ומתעורר בזמן שקבע לו.

"הכל ידעו גם על נקיותו וישרותו, ומידותיו הטובות וכוח סבלנותו וענוותנותו. היו כמה פעמים שזכה לקיתונות של גידופים וחרפות ממרי נפש, והוא היה שומע ושותק וניכר כמה רחמים היה לו עליהם.

"אך כל זה היה רק כשהדבר נוגע לעצמו ולכבודו. אבל בכל דבר שהיה נוגע לכבוד שמים, הוא היה יכול לצעוק בתקיפות על כך, ומיד לאחר מכן כבר לא היה ניכר עליו דבר. בזה, קיים הוא במלואו את ציווי התורה 'לא תגורו מפני איש', ולא מפני שהוא היה גיבור, אלא מחמת שלא ראה לפניו אלא רק מהו רצון ד' יתברך, וכל הדברים האחרים סביב לא עניינו אותו כלל. ולכן לא רק שלא נתע מפני אדם עשיר או בעל כוח, אלא אף מפני ראשי ישיבות ואנשים נכבדים וכדומה, שבאו לעתים לפניו בנידונים שונים, היה אומר את האמת בכל דרך בצורה פסוקה ואחראית.

"סיפר לי הדיין הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א, שפעם באחת הישיבות שהיו להם עם רבנים בנושא מסוים, אמר אחד הנוכחים דבר בשם מרן החזון איש, שלא היה נראה למרן כדבר נכון, הוא התחיל לזעוק – 'זה שקר, החזון איש מעולם לא אמר כן!' גם אני ראיתי עוברות מעין אלו, אך חובה לציין, שניכר היה שזוהו כעס הפנים, ולא כעס הלב".

עניו מכל אדם

דבר ייחודי נוסף שראו בדמיון ההתנהלות של שני הפוסקים הגדולים הללו, הייתה הרגישות שאפיינה אותם בהתנהלות עם הזולת באופן מדויק.

אצל מרן הגר"נ, לא רק שהיה כולו מציאות של תורה, אלא ראו בו עד כמה מידותיו היו מופלאות ממש. היו באים אליו רבים להיוועץ עמו בענייני שלום בית, והוא מעודד לא דחה איש והיה משקיע בכך זמן דב. באחת הפעמים הוא הטריח עצמו והגיע עד לאישה מסוימת לבקש ממנה שתסכים לדבר מה, שהוא סבר שיוכל להביא לפתרון כבעיית שלום בית שנקרתה לפניו. שאלו אותו מקורביו, מדוע הוא צריך לטרוח ללכת עד לביתה, ומדוע הוא אינו קורא לה לבוא אליי? והוא ענה בפשטות: כיוון שאני מבקש ממנה דבר שהוא קשה ליישום, אם אני אטריח ואלך אליה בעצמי, אולי היא תשמע יותר ותסכים לכך, ונצליח להשכיח שלום בבית זה.

כולם יודעים כמה היו שני הגדולים הללו בנדר 'עניו מכל האדם', אך רש"י אומר עניו - סכלן. רק כך ניתן להבין כיצד היה אדם שאינו בריא בנפשו שלא היה לו מקום לישון, ובני ביתו לא רצו להכניסו לביתם, ותוך זמן מועט הוא מצא את מקומו בביתו של מרן הגר"נ זצוק"ל, ולא ליום-יומיים אלא לזמן רב ממש עד שהתחזק והיה לאיש.

הנקיות שלו בענייני ממון הייתה מיוחדת מאד, מעולם לא עלה על דעתו לקחת כסף מחמת שירות שעשה למישהו, וזאת אף בזמנים שהוא המשך בעמוד 43

אב

הזיתיה לדבי

הגרא"ש קרלין שליט"א
בהספד בהלוויית אביו
הגדול מרן זצוק"ל

♦ הרב מ. ברמן ♦

היה זה כאשר הגיע מרן הגר"נ קרלין זצוק"ל לשמחה בבית אחד מתלמידיו. אחד הנוכחים, יהודי בא כימים, יליד קוסובה, שעוד זכר את משפחת קרלין בתפארתה תחת דגלו של אבי המשפחה - הגאון רבי שמריהו יוסף זצוק"ל, הרב דקוסובה, התפעל לראות את הנצר שפרח משושלת זו, והטיב להגדיר: "כאלו הם ה'קרליצים'. שתקנים בחוץ, אך מלאים מבפנים"...

לתקופת ימי ה'שלושים' להסתלקות מרן פוסק הדור זצוק"ל, נועד 'מוסף שבת קודש' לשיחה עם בנו הגדול והכיבו של מרן זצוק"ל, יבדלחט"א הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א, אשר בחיי חיותו הועמד על ידו לשמש כרב בית הכנסת 'הליגמן', בה משרטט הוא קווים לדמותו של האב - מתוך הבית פנימה, על הליכותיו ומוסריו, ודרכי חינוכו.

קווי דמיון, היצונים ופנימיים, נמשכים ונמתחים בין האב לבנו יבדל לחיים, ומי שהאזין לאמירתו הנעימה של מרן זצוק"ל, יוכל על נקלה לזהות את טביעת אצילותו וענוותנותו אצל בריה כרעא דאבוה שליט"א.

השתתפתי אתמול בהספד שנערך בישיבת פוניבז' - פתח הגרא"ש שליט"א את דבריו - שם ספרו לאבא זצוק"ל הכ"מ רעיו הגדולים, יבדלו לחיים, רבינו ראש הישיבה מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, וראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך רב פוברסקי שליט"א. לאחר צאתו של מרן רה"י הגר"ג שליט"א מהאולם, אמר הגר"ד שליט"א במהלך הספדו: "בישיבה בראשית ימיה היו שני שתקנים. מרן הגאון רבי ניסים קרלין זצוק"ל, ויבדלחט"א מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון שליט"א. היו שחשבו שלבטח יצאו מהם ת"ח גדולים, אך כאלו היושבים בקרן זוית. אך מי שהכירם יותר, הבין כבר אז שהם עוד יעפילו לשמי רום".

ואכן, מי שהכיר מקרוב את אבא זצוק"ל ידע כבר אז, והבחין בעומק גדלותו ורוחב בינתו בתורה ועמלה מחד, ובכל ענייני ההשקפה וההנהגה מאידך. יבדלחט"א הגאון הגדול רבי רב לגדו שליט"א, ראש ישיבת סלבודקה, שלמד עמו בישיבת פוניבז' בנערותו, התבטא פעם כי לא הצליח לשמוע ממנו הרבה באותן שנים, ומה שבעיקר זכור לו ממנו זהו חיובו המיוחד שהשפיע עליו לטובה. סיפרתי זאת למרן רבינו

♦ שלושים לסילוקו של פוסק

הדור, מרן הגאון רבי ניסים

קרלין זצוק"ל ♦ 'מוסף שבת

קודש' מטה אוזן לבנו הביבו,

יבדלחט"א הגאון רבי אברהם

ישעיהו שליט"א, רב ביהכנ"ס

'הליגמן' המשרטט קווים, מתוך

הבית פנימה, לדמותו של האבא

הגדול ולהליכותיו בקודש

♦ איזה שיר שר סביב מדורת

שריפת ספרים פסולים, מדוע

נטל ידיים בשיעור מצומצם

לסעודת ברית, איזה עונש

העניק לכן שנהג שלא כראוי

ומה סיפר תוך כדי מדידת חום

♦ דור ישרים יבךך ♦

הוא העיר במקרי הצורך, אבל תמיד בצורה מחוכמת ומחנכת כאחת. כאשר רצה להעיר על ביטול תורה הזכיר את אמרתה של הסבתא [אמו, הרבנית קרליץ ע"ה מ.ב.] במקרה דומה היתה מעירה באומרה - "את אבא שלי [הגאון שמריהו יוסף זצוק"ל, רבה של קוסובה מ.ב.] אף פעם לא ראיתי בלי ספר לימוד ביד" ... זה היה מספיק בכדי לעורר ולחנך.

באחד מימי ר"ה, עמדתי ליד ארון הספרים בבית. אבא בדיוק חלף שם, ושאלני בחכיבות - נו ישעי, איזו מסכת אתה יודע מהתלמוד בבלי?! עבדתי היה זה דירבון כי חייבים לדעת ולהבין ש"ס!!

על עוון השקר הוא היה מקפיד מאד, ותמיד היה אומר, שחינוך לומר אמת הוא ככלל החינוך למידות טובות, וכמו שנאמר 'למדו לשונם דבר שקר' שהוא עניין של הרגל. הוא תמיד הראה, שהדרך הטובה ביותר לחנך הילדים לכך, היא באמצעות דיבור בעקיפין בנגות השקר, כגון סיפורים ועובדות מגדולים ויראים. כך במשך הזמן הצליח לשרש מלבנו את המידה הרעה. מעוררו לא אהב לתפוס ברגע אמירת השקר, דבר שעלול להפיל את רוחו של הילד שייתפס כ'שקרן' ויתקשה לצאת מכך. אך על עוון השקר היה יוצא מגדרו ומעניש, כדי להראות חומרת הדבר.

הוא היה חכם הרזים בידעו איך להעיר בצורה חכמה שתתקבל על לב השומעים בחיוב, וכפי שאירע פעם שנסע ברכבו של א' ממקורביו, והלה נהג במהירות גבוהה מדי לטעמו של אבא. אבא פנה אליו בתהייה: "מעניין הדבר שאף אחד לא עוקף אותך בכביש"...

סיפור מיוחד שלא ימוש מזכרוני, אירע בילדותי כשמצאתי פעם שטר כסף בערך גבוה. היה זה ביום שישי, ניגשתי והראיתי את השטר לאבא בשמחה גדולה. אבא פתח בפניי גמרא גדולה, ולמד עמי את המשנה בכבא מציעא (דף יב) שמציאת קטן לאביו... ולאחר שהסביר לי את כל הנלמד וההלכה, הפטיר בנועם: כעת מה אתה אומר, על פי התורה למי הכסף שייך?!

אך כדי להעניק לי תחושת חשיבות, הוסיף ואמר: קח את הכסף שמצאת, ואת רשימת מצרכי השבת שצריכים לקנות היום, אתה תקנה היום את מצרכי השבת, ותקנה גם איזה ממתק מיוחד לכבוד שבת לעצמך...

מאותו מאורע למדתי איך ככל דבר צריך לדעת איך נוהגים על פי ההלכה. בנוסף לכך ניתן לראות כיצד כד כבוד עם ההלכה הוא הצליח

ראש הישיבה הגרי"ג שליט"א, והשיב: "אני כן הכרתי את רבי ניסים גם מאותן שנים, ודיברנו יחד לא מעט, וכבר אז הצלחתי להכירו היטב ברומ גרלותו בתורה וכן ביראת השמים שהיתה טבועה בו מקטנות".

אשרינו מה טוב חלקנו

ריקוד מסביב למדורה

■ כשגדלים בצילו של אב העסוק בכל שעות היום בלימוד, הוראה, דיוני בית הדין ועסקי הכלל, האם אין תחושה שבשל כך נשאר לו פחות זמן להשקיע בחינוך הילדים ובחיי הבית?

להיפך, איזו השראה קיבלנו ממנו בכל משפט ובכל מעשה! וגם כשעשה למען הכלל הראה לנו איך צריך להיראות האדם השלם, שכל רגעיו מנוצלים, וכך חינך אותנו מקטנות. לא אשכח, לדוגמא, כשהייתי ילד קט וביקשתי לא אחת 'למדוד חום' בטענה שאינני חש בטוב וצריך להישאר בבית... אבא היה מודד לי את החום, דבר שארך כמה דקות, ותוך כדי כך היה משנן עמי את הפרשיות והנביאים בנעימות מיוחדת.

פעם הזדמנו לביתנו כמה ספרים פסולים השייכים למיסיון וכד', ואבא מיד כשראה זאת ביקש לשורפם, אך לא עשה זאת בצנעה: הוא קרא לנו, הסביר לנו חומרת העניין וטומאת הספרים הללו, עשה מדורה בחצר לשורפם, ופיוס עמנו סביב המדורה 'כן יאבדו כל אויביך ד'... השירה שהיתה בשמחה ובנעימות, הסבירה לנו איך צריכה להיות ההתנהלות במקרים מעין אלו, והחדירה בנו תחושת שמחה וגאווה על טוב חלקנו וגורלנו.

כיום - מציין הגרא"ש שליט"א - כל אימת שאני נקרא לבחון ילדים בתלמודי תורה, והם לומדים את הסוגיא בכבא מציעא של "מצא מעות המונחות כאבני בית קוליס", אני שואל אותם: ואם מצא את המרקוליס עצמה, שהיא עבודה זרה, מה צריך לעשות בה? הם עונים מיידית שצריך לשוברה, ואני שואל: איזה שיר לדעתכם צריך לשרוד בזמן השבירה?... ומספר להם מאורע זה, שאבא היה רקד ושר עמנו 'כן יאבדו כל אויביך ד'".

■ מרן זצוק"ל, כידוע, היה נמנע ברוב המקרים מלהעיר לאחרים גם בבית הכנסת בו כיהן כרב. כיצד נהג כשהוצרך להעיר לילדיו בדבר מה הצריך תיקון?

היתה שואלת אותי הייתי מורה לה לא לברך, אבל מעולם לא עלה על דעתה לשאול, כי נהגה כפי שאמה נהגה. אבא מעודו לא חשב להעיר לה למרות שלבטח היתה שמחה לעשות כפי שיטתו. כך היתה דרכו.

עם זאת כשהוצרך להכריע בשאלה היה מגלה בכירור מה דעתו. אני נזכר במקרה שאירע באיזה תלמוד תורה והייתי מעורב בו. באחת השנים רצו לשנות לטובת התלמידים את החומר שהיה נלמד עד אז בכיתה מסוימת. המלמד סירב, בטענה שרגיל הוא כבר להכין את החומר על אותו פרק, ואין עיתותיו בידו להכין הכל מחדש. אבא עיין בדבר ואמר בהשתאות: "אינני מבין כלל את השאלה. וכי כיוון שהורגל כבר ללמד פרק זה האם משום כך אינו צריך להכין כל פעם מחדש? והרי גם כאשר הוא מלמד חומר ישן עליו להקדיש זמן להכין הישעור, וגם כעת אין שום שינוי של תוספת עבודה...!"

בילדותי למדתי אצל המלמד רבי יחזקאל טובי וצ"ל בת"ת תשכ"ד. כשחזרתי ביום הראשון מהת"ת, הוא פנה אלי ואמר לי שכנעוהו רבי יחזקאל היה הרמות שלו איך ישיבה בחור' צריך להיראות... בכך הביע אבא את הערכתו כלפי המלמד שלי כדי שארצה לקבל ממנו ותהיה כי הערכה וכבוד כלפיו, וגם הביע רחשי ליבו אודות מעלת בני הישיבות שהם לגיונו של מלך.

חשוב גם לציין, שאבא היה 'נורמטיבי' בהתנהלותו. איש בין אנשים, ועושה מה שצריך לעשות. בצעירותו ארגנו בכיהמ"ד 'חניכי הישיבות' בכ"ב שיעורי תורה, ומדי שבוע הוצרכו להדביק מודעות לידע את הציבור מי יסודר שיעורו השבוע. אבא תיאר שהוא יחד עם יבלחט"א רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בצעירותם היו דואגים לפרסום המודעות הללו.

פי טובים דריך

לאט לאט, אבל בסוף מגיעים...

הגרא"ש שליט"א שב לדברי הימים, עת זרה אורו של אביו, מרן זצוק"ל - שעד אז הוכר כריין ומורה הוראה מובהק - אף בעסקי כלל ישראל והנהגתו:

■ בגיל צעיר יחסית - כבן חמישים, כבר התבקש האבא לכהן כמועצגה"ת לצד גדולי הדור ההוא.

אכן, בשנת תשל"ז. מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל הכיר במעלותיו הייחודיות, וביקשו לכהן לצידו כחבר מועצגה"ת בהנהגת עולם התורה וההלכה. כנראה גם היה ענין מיוחד כמי שיוכל להמשיך את מורשתו של מרן החזון איש' זצוק"ל, עם חותמו המיוחד בהלכות והנהגות שנתחדשו וכווננו בבית מדרשו של מרן החזון"א.

לאבא היתה מורשת ממרן החזון"א, שכן מלבד היותו דודו, זכה הוא עוד כנערותו לשמשו ולישון אצלו ולראות הנהגותיו בכל דבר ועניין, והוא ראהו כרבו המובהק. הגר"מ קפלן שאלו פעם מה

הגרא"ש שליט"א יוצא עם אביו מרן זצוק"ל מבית הוראה שעי"י ביחכ"ס הליגמן

לרומם בנו את חשיבות וייקרת השבת, וזה נחרת בי לכל חיי.

מתוקף תפקידי כרב ביהמ"ד 'הליגמן' נאלצתי להופיע בדיונים המשפטיים בעניינינו. באחד הדיונים נשאלתי ממתני אני זוכר את ביהכ"ס 'הליגמן', והשבתי בפשטות: מעת שאני זוכר את עצמי. כשהייתי בן שלש, פעם הפרעתי מעט בבית הכנסת, אבא ניגש אלי והודיע לי על העונש שמגיע לי: שבועיים לא אוכל לבוא לבית הכנסת! אין לכם מושג איזו ענישה מחנכת היתה זו, כשרק חיכיתי וציפיתי כל העת מתי אוכל לשוב ל'הליגמן' לזכות להתפלל לצידו של אבא...

ונשמע קולו

הוא היה אומר

■ הוא אחז כל ימיו בפלך השתיקה. בביתו פנימה נשמע קולו יותר?

בוודאי, אבל תמיד ידע לעשות כן בתמצית כשהוא מחדיר את המסר שנשאר חקוק בעצמותינו. עם זאת פעם כשהוצרך להביע את דעתו בתקיפות, או אז אמר ברורות: "אני אמנם כעפר, אבל עתה לא אתן שידרכו עלי כפי שדורכים על העפר..."

בימי ילדותנו, היה מצוי שילדים מחליפים ביניהם חפצים, ולאחר מכן לעתים מתחרטים. אבא רצה ללמד להימנע מכך, שהרי המכירה וההחלפה שלהם אין בה ממש משום שהם קטנים, אך מאידך יש להנך שאם עושים דבר, אי אפשר להתחרט בקלות, וכך ילמדו אחריות מהו. לפיכך אבא היה אומר לנו שהדברים שייכים לאב, ולכן הקטנים צריכים לשאול רשות מאביהם בכל מקרה מעין זה.

אני נזכר שכילד אהבתי לנסות ולצום יתר על המידה שאבא קבע עבורי, וניסיתי ביהכ"ס פ אחד לצום עוד שעה ועוד שעה מבלי שיראו זאת. וכשאבא הורה לי לאכול, טענתי - אבל חברים שלי צמים יותר! מצידו, ענה לי אבא תשובה מחנכת וחריפה כאחת: "ביום כיפור מותר לדבר לשון הרע?!"

■ ילדים הגדלים בבית של פוסק הדור, לבטח נדרשים משחר ימיהם לחשב כל אורחותיהם על פי ההלכה ועל פי פסקי האב. האם זו היתה האווירה בבית?

מעולם אבא לא הכתיב או פסק פסוקו ככה. להיפך, בחיבותו ובנועם היה מראה בצורה מחוכמת איך ההלכה היא מה פשוטה ומובנת וברור שיש לנהוג כמותה. הנה סיפור מופלא שיכול להמחיש זאת: בפוסקים דנים מה ומה בדבר ההלכה האם הנשים תברכנה שהחיינו כליל יו"ט בהדלקת נרות, או שלא, והן תענינה אמן בברכת 'שהחיינו' בקידוש. אבא זצוק"ל צידד להלכה שאכן הן לא תברכנה, אם כי בפוסקים כבר

כתבו שלא למחות באלו שעושות כן כי כך נוהגות הרבה. והנה, פעם שאלו את הרב איך נוהגת אמי הרבנית ע"ה, ואמר שהיא אכן מברכת, ושאלוהו הרי דעתו ברורה שאין לברך? והוא ענה: 'אם היא

חֲנֻךְ לַנֶּעַר עַל פִּי דָרְכוֹ

בין פעליו הרבים עומד הגרא"ש קרליץ שליט"א בנושאות מספר ת"תים, ומפקח על התנהלותם. במסגרת זו היה נכנס רבות לדון עם אביו מרן זצוק"ל בענייני חינוך, והוא נאות לפרוש בפני מוסף שבת קודש' עצות, הדרכות והנחיות שקיבל ממרן הגר"נ זצוק"ל:

לא אחת, כששאלוהו מה עלינו לעשות כדי למנוע את ירידת הדרות, ובפרט ברוד האחרון שניכר שינוי מהותי מדרות קודמים, הוא ענה, שכבודות הקודמים ידעו לתת חשיבות וערך לדרבים ומושגים נעלים יותר, וככל שידגישו לילדים את המושגים והנושאים החשובים בהמחשת סיפורים ועובדות, כך יגדל הערך בעיניהם כדרבים החשובים. והביא דוגמא לכך מרבן מרן רה"י הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל שנהג למסור בשבת שיעור לתלמידים בקצוה"ח וכדומה, וכשהגיע לסברא עמוקה, הוסיף בהטעמה ואמר "אזא סברא, נאר שבת קען מען דאס פארשטיין", [כזו סברא - רק בשבת אפשר להבין], וכך היה מכניס בתלמידיו הרגשת רוממות וחשיבות התורה. וכך נהג גם אבא בדרך לימודו להראות כל העת את חשיבות וכבוד התורה.

בכדי להמחיש כמה חשוב להטעים לתלמידים את טעם ערכות התורה, סיפר אבא כי כשכיהן בצעירותו כמגיד שיעור בישיבה, היה פעם אחת שלמד את הסוגיא קודם על פי פירוש התוספות, ולא התחיל עם פירוש רש"י. וזאת משום ששמע בחורים שמתלוננים מדוע צריך ללמוד תוספות ולא די ללמוד הגמרא עם רש"י. "לכן - הסביר - למדנו קודם על פי התוספות, וכשהגענו לרש"י נוצרה בהם סקרנות להבין מדוע אכן רש"י לא פירש כהתוספות, וכך קיבלו טעם בלימוד התוספות לכל ימיהם..."

נכנס אליו פעם מלמד שהתאונן בפניו באומרו שאפילו כשקובע עיתים ללמוד לעצמו, בכל זאת אינו מספיק ללמוד כראוי, ושאלתו בפיו האם יפסיק ללמד. אבא השיבו בפסקנות: "וכי מה אתה רוצה? שמי יהיו מלמדי תינוקות, אלו שלא יודעים ללמוד?!", והוסיף ואמר "מלמד תינוקות לא מפסידים!"

כשהתבקשתי למלא מקומו באמירת שיעור, ביקשתי לברר מה חשוב לדעת קודם מסירת השיעור. הוא ענה מנסיונו, שמטרת השיעור אינה רק להקנות 'דיעות' לתלמידים, אלא בעיקר ללמד 'איך לומדים'. בתחילת כל סוגיא יש להתחיל בפיתוח הבנת הרעיון, ורק

כמשך יש לגשת לכיאווי המילים, וכך הם יבינו את כיאווי המילים עם המשמעות של הסוגיא.

הוא הוסיף, שההמחשות והציורים הם אכן כלי עזר חיוניים ומועילים כאשר מטרתם להבין יותר טוב את העניין, אך יש להיזהר שלא להגזים או לסטות מהעניין, כי אז הציורים יהיו אצל הילדים העיקר ויסטו ממטרתם. והידר באומרו, שיש לשים לב שגם אם הדרבים נראים פשוטים וברורים בעיני מוסר השיעור, הרי לפני התלמידים נכון להסביר הכל ולהדגיש להם מה הנושא המדובר.

כשהיה נידון על הוצאת ילד מהכיתה, דנתי עם אבא על כך, ואמר שיש לנהוג כמשנה והידות בכך, וניתן לעשות כך רק באופן שהתלמיד אינו מסוגל לשבת בכיתה. ועוד אמר שאם תהיה לתלמיד הרגשה שהרוויח מכך, זה עלול להפריע לתלמידים אחרים. והוכיח זאת מהמהרש"א בפרק לא יחפור, "דקארי קארי ודלא קארי להוי צוותא לחבריה", שפירש שהתועלת אינה לאותו התלמיד שאינו קורא, אלא לשאר התלמידים, כי אם יראה התלמיד שקורא שחברו יוצא לחירות, יתרשל גם הוא וייתן אל ליבו להתבטל כמו חברו, לכן העצה בדרך כלל במקרים אלו שבאותו זמן שיוצא החוצה יהיה תחת השגחה של צוות ההנהלה וילמד או שיטילו עליו להשלים מה שהחסיר מהלימוד. ורגיל היה להביא מרשכבה"ג ה'אילת השחר' זצוק"ל כמה צריך להקפיד שלא לומר מילים מתוך כעס, אלא רק לטובת התלמיד.

אתה רשאי להיבטל הימנה, וכפי שהגדיר זאת באותה הליכה "הולכים לאט, אך בסוף מגיעים".

אגב, אבא העיד על עצמו שאחר פטירת דודו מרן החזו"א קיבל על עצמו שבכל דבר שיוזמן בחייו, יחשוב איך היה נוהג בזה מרן החזו"א. ואכן ניכר כמה עמד בזה וחי לפי קבלה זו כל ימיו, כאשר המסר העיקרי שאבא למד ממנו ולימד אותנו - אין לנו ערך אחר זולת התורה הק' ולימודה.

למרות קרבתו לגדול הדור, ועל אף גדולתו האישית, לא אחז הוא מחינוך 'להיות גדול הדור'. לדעתו, עלינו להשקיע עצמינו בתורה והקב"ה הוא שיקבע את עתידנו. אני זוכר שנער בר מצווה ביקש ממנו ברכה 'שיהיה גדול בישראל', והשיב לו אבא בנימת תוכחה ואמר: "אף אחד מגדולי ישראל לא למד בשביל להיות גדול בישראל, הם למדו בשביל להבין את הדרך גמרא שלמדו באותו זמן..."

■ במשפחה ידועים קורות חייו מימי עלומיו?

למד בעיקר ממרן החזו"א, ואבא השיבו: לא להתבלבל בחיים...

אבא היה מספר לנו: באחד הימים צעד עם מרן ה'חזון איש' מגבעת רוקח ועד לרחוב בלוי בו התגורר לימים, לאחר מחלה שלקה בה. מרן החזו"א פסע לאיטו כל הדרך, ולפני שהגיעו אמר לו: רואה אתה, הולכים לאט לאט ולבסוף מגיעים, לו היינו עומדים על מקום אחד לא היינו מגיעים... והסביר לנו אבא: "חשבת לתומי שדיבר דברי מוסר בלבד, לאחר זמן הבנתי את הדרבים לעומקם, כדרכו:

היה זה לאחר שלקה בליבו, ורופאיו הזהירוהו לכל ידבר במשך שישה שבועות. במשך זמן זה, כשרק יכול היה להוציא מפיו כמה תיבות ספורות, מיד רמו לי להוציא את מחברתו, ושאתנו עברו כמה תיבות. כתבתי שלוש תיבות כפי שיצאו מפיו, ויותר לא יכל לומר. למחרת שוב ביקש ממני שאמשיך באותו עניין, וכתבתי מפיו עוד כמה תיבות. כך נמשך הדבר במשך תקופה קצרה, ולבסוף מכל התיבות הללו נהיה 'סעיף קטן' אחד בספר חזו"א על הלכות שבת. למרות שידע שלאחר זמן יוכל להמשיך לכתוב כרגיל - חידר אבא את הנהגת הדור הגדול - בכל זאת נהג כך, ללמד שבכל עת וזמן אין

עם רבנו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל בשמחת נישואין. מרן הגר"נ כותב את הכתובה, לימינו נראים הגר"י גיימן זצוק"ל והגר"ש ברסן זצוק"ל

שעה דרך כמה יישובים, והחליט לעלות עליו וכך יגיע ליערו מהר יותר - וכן הוזה. לאחר מכן אמר לי, שהתפלא לראות כי כמעט איש מהממתינים לא עלה עליו, ואז הבין, כשאדם נאלץ להמתין בתור הוא עושה זאת עבור עצמו, הוא מוכן לבזבז זמן רב לשם כך. אבל המאסף נוסע עבור אחרים למקומות שהוא לא נצרך להם, וזה דבר קשה לאדם לעשות, ולכן הוא אפילו לא מחשב כמה זמן יוכל לחסוך...!!

פעם התרחשה בכניין שדרגו בו סתימת ביוב קשה, שכל מי שמעט מכיר מבין מיד שהוא לא היה קשור כלל לדירתנו, שכן לא היה מדובר באותו קו ביוב, ולא היה הדבר ניכר אצלנו. אך השכנים באו אלינו בתלונה שהיות ואנו משפחה ברוכת ילדים בלעה"ר, לבטח הסתימה נגרמה בגללנו, וביקשו שנשלם זאת.

כשמע אבא את הדברים מיד פנה לאמא וביקש ממנה שתזמין אינסטלטור, שיתקן את הסתימה על חשבוננו. כשראיתי זאת, מעט התרעמתי. חיינו אז בדלות ולא היתה הרווחה בביתנו, וידעתי שאין צדק בטענות השכנים, והיה אכפת לי על הוצאת כסף שאינה צודקת.

כשראה זאת אבא, קרא לי ואמר: "שעיה'ה, דע לך. לחיות טוב עם שכנים, זה כרוך בעלות של כסף, ולעתים שווה לשלם מעט ובלבד שנוכל לחיות טוב עם השכנים". היה זה לקח שלא ישכח מזכרוני.

■ **האבא זצוק"ל שיתף את הבנים ועירבם בשאלות הלכתיות, ובעסקיו עם הציבור?**

כמוכן שבכל הקשור לביהמ"ד 'הליגמן' (בו משמש יבדלחט"א הגרא"י ש שליט"א כרב בית הכנסת), היינו מעורבים הרבה יחד. בנושאים רפואיים הרביתי, אבדל"ה, לשמשו ולקבל ממנו בהלכה והנהגה. ב"ה זיכנו הבורא לסייע לחולי סכרת ל"ע, בעיקר לצעירים, והוצאנו חוברת מיוחדת על ההלכות הנצרכות לחולי סכרת. הוא עבר על כל החוברת ונתן הסכמתו לחלקים ההלכתיים, וכך עורר ודרבן שאעסוק במצווה חשובה זו לסייע לרבים.

אירע פעם, שנוקתי להיות בביה"ח בשב"ק עם ילד שמכשירו צפצף, והסתפקנו אם מותר להפסיקו ונמנענו. כשסיפרתי לו זאת לאחר השבת, אמר: היה עליכם להפסיקו משום פיקוח נפש. שכן אם יצפצף המכשיר למישהו לידכם, האחיזה כבר לא יבואו באומרו שכתב זה הצפצוף אצלכם ולא יבואו להצילו...

והוא נזכר במעשה נוסף: היה לי נוהג קבוע ללמוד עם אבא בשעת צהריים במשך תקופה. באחד הימים כשהגעתי הביתה ללמוד עמו כהרגלי, אבא אמר לי בנימת התנצלות, שקבלת הקהל היום לקחה זמן רב יותר מהצפוי, ולכן הוא ילך מעט לנוח ולאחר מכן נלמד את לימודנו המשותף.

אלא שלפתע אני שומע את אבא קורא לי מחדרו. הוא מראה לי אחד מספרי הראשונים שפתוח בידיו, וכולו נרגש, וכה סיפר: "אתמול היו כאן אנשים שבאו לשאול שאלה מורכבת, וחשבתי לאחר דין ודברים מה צריכה להיות ההוראה, אך לא הייתי בטוח בכך, וביקשתי לחשוב על הדברים מעט בטרם אענה להם. עתה בעלותי על יצועי נטלתי עמי אחד מספרי הראשונים, ולפתע אני רואה מפורשות שאחד הראשונים אומר בדיוק הפוך ממה שחשבתי, ואמרת לעצמי, איזו סייעתא דשמיא שלא הזדרזתי לפסוק שלא כהוגן, וביקשתי להמתין מעט, והקב"ה הראה לי מהי סייעתא דשמיא..."

"המילים האחרונות ששמעתי מפיו בתקופה שכמעט לא יכל לדבר" נזכר הגרא"י ש שליט"א, "כשהוציא מפיו, כמעט בצעקה - 'הרי זו מכה של חלל', שזו הרוגמא שמחללין עליה השבת".

"אבא זצוק"ל הותיר חותם עצום, בהלכה, בהנהגה ובאורחות החיים, וכל מה שאמרנו לכם כאן אלו קווים ועזרים שרק באו ללמד על הכלל כולו. כל שנותר לנו הוא ללמוד מקצות דרכיו וכך יהיו הדברים חיוזק עבורינו ועילוי לנשמתו הטהורה".

חכמתו ויראתו ניכרו מגיל קט, בעיירת מולדתו 'מיישגולא' בה כיהן אביו מרא דאתרא. מפי הסבתא ע"ה שמענו מה היו המשחקים בבית, כאשר הילדים ביקשו להקות את מה שראו בביתם - בית הרב. ובכן, אח אחד התחפש להיות הרב, ואחיו התחפש כקצב, וניפחו את המגפיים כאילו היו ריאות שיש בהן שאלה, עד שה'רב' יחליט אם זה כשר או לא...

עוד היא סיפרה לי, שכשאבא היה ילד קטן הוא ראה אותה קוראת מגילת קהלת, ושאל אותה מה כתוב במגילה. מה היא כבר יכלה להסביר לילד בן שלושה? היא אמרה לו, שבמגילה כתוב שיש זמנים שכונסים ויש זמנים שמפזרים, "עת להשליך ועת כנוס". באותו הזמן היה לו אוסף ניירות שאספו הילדים. פעם ביקשו חברו שיתן לו מהאוסף, והוא השיבו בפשטות יש בה מן ההתחממות: "יש זמנים שאוספים, ויש זמנים שמפזרים. עכשיו הזמן שאני אוסף. תבוא בזמן שאני מפזר ואז אתן לך..."

בין אדם לחברו

המתנה לעצמו והמתנה לאחר

■ עובדות רבות ונפלאות נשמעו אודות מרן זצוק"ל, ורגישותו הרבה לעניינים שבין אדם לחברו. בנו הגרא"י ש שליט"א, מספר מאשר ראו עינינו מהליכותיו בקודש:

אספר משהו שבני ביתי התרגשו מכך מאד: באחד מימי הסוכות שהתקיימה ברית לאחר מנכדיי, ואבא זצוק"ל הגיע לביתנו לסעודה שהתקיימה בסוכה שעל הגג, ולשם כך הוצרכו להעלות מים בדליים לנטילת ידיים. הילדים מתארים כמה התרגשו לראות כיצד אבא, שכה הקפיד על נטילת ידיים בשיעור גדול, דואג לפתע לצמצם במים ככל האפשר. לפליאת אחד הנכדים אמר, שכדי שלא יצטרכו לטרוח בהבאת המים יש לרקדקד כמידת ההלכה ותו לא.

עוד אני זוכר לפני שנים רבות כשהגיע אחד מגדולי הת"ח זצוק"ל להתפלל בכיהכ"נ 'הליגמן' כשאבא כיהן שם כרב, וראה שיש דמויות אריות לצד ארון הקודש. אצל הנוהגים על פי הסוד הדבר אינו מקובל והוא שאל את אבא כיצד לא מקפידים כאן על כך. אבא שתק ולא השיב, הלה כנראה חשב שאבא אינו מבין, ושוב שאלו בהסכירו שהדבר אינו מקובל, עד שאבא ענה בענווה ומתוך זהירות ככבוד האורח: אצלנו נוהגים כך...

ראוי לקשר זאת לימים אלו בהם אנו מתחילים לומר 'ותן טל ומטר'. אבא תמיד היה אומר לנו כרגש רב כאלו הימים - "תראו איך חכמינו חסו על כל נפש יהודי, עד שתקנו לאחר את שאלת הגשמים שהיא ברכה לציבור כולו, כדי שלא יצער הולכי דרכים..."

אני נזכר באמרה נוקבת בעניין זה. היה זה בצעירותו כשנסע פעם לנחם ת"ח שישב שבעה בחיפה. כבואו לחזור, ראה בתחנה המרכזית בחיפה שיש תור לנטיעה לת"א בכמות אנשים שיכולה למלא כ-5-4 אוטובוסים, ושיער שיצטרך לחכות למעלה משעה. והנה רואה הוא, שבסמוך יש קו מאסף שמגיע גם הוא לת"א, אך מאריך דרכו כרבע

"היחיד בדורנו שיכול לפסוק בכח הסברא"

בדיקת כרס ענבים. לצדו נראה יבדלח"ט הגר"א דביר שליט"א

כחלק מכחינת הקשרים בין פוסקי ההלכה בדור האחרון, מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל ומרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, פנינו להגאון רבי אריה דביר שליט"א, מתלמידיו המובהקים של מרן הגר"ש זצוק"ל, שאף שימש כשליחו לעניני ההלכה וציבור, לשמוע מעט על הקשר בין גדולי ההלכה:

"כידוע, מרן הגר"ש אלישיב היה שולח את כל שואליו בכ"ב לשאול אך ורק את מרן הגר"נ זצוק"ל. בהפליגו בגדלותו בישרותו, ובעומק סברתו. וכן שלח את כל אלו שהיה להם דין ודברים ללכת לבית דינו של מרן הגר"נ.

"ואירע פעם שמרן הגר"ש שלח מישהו לשאול את מרן הגר"נ שאלה. הלא שאל את מרן הגר"ש, 'הרי מרן הגר"נ בקיא בש"ס פוסקים, אבל האם כוחו רב גם בכל השו"ת של האחרונים? ענהו מרן הגר"ש: 'דע לך, עיקר הפסק זה כח הסברא. בדורנו אין לנו מי שיכול לפסוק בכח זה, והיחיד שנשאר בלבד זהו מרן הגר"נ'."

"זכיתי, אבדלח"ט, לשמש שליח ביניהם ברבים מהנושאים, ואציין לדוגמא מספר מקרים:

א. בנושא היתר עיסקא בכנקים. היה מקרה של רוכשי דירות לאחר קריסה, שנטלו הלוואות משכנתא מאחד הכנקים, וטענו הדיירים שהם אינם מחוייבים לשלם את המשכנתא, מאחר והכנק נתן את המשכנתא לחברת הכנייה, וגם הכנק יודע שהחברה פשטה את הרגל, ועל כן הם פטורים מלשלם - בהתאם להיתר העיסקא שהכנק חתום עליו.

על כך השיב הכנק, כי ההיתר העיסקא הינו 'מסמך דתי' ואינו מחייבם. מאז הורה מרן הגר"ש אלישיב כי אסור להתעסק עם הכנקים כל עוד לא יאשרו כי היתר העיסקא הינו מסמך ממוני וחוקי המחייב לכל דבר.

הכנקים התקשו לתקן את היתר העיסקא שהיה קיים עד אז, ועל כן ניסחתי היתר עיסקא בהכוונת מרן הגר"ש, והוכהרו ונוספו בו פרטים אשר יתנו מענה לכל מצב, ומצד שני יהיו תקפים על פי ההלכה. כשסיימנו, הורה לי מרן הגר"ש לפנות למרן הגר"נ ולשבת עימו על הנוסח החדש שיהיה מקובל עליו, ואז ישכנו כמעונו וקיימנו דיון על הפרטים. היו אכן דברים שמרן הגר"נ אחז ברעה שונה ממרן הגר"ש, אבל אמר למעשה לנהוג בהכל כמו שמרן הגר"ש הורה.

ב. בשאלה שהתעוררה על סוגי העופות הכשרים, הורה מרן הגר"ש לקבל את הכרעתו של מרן הגר"נ בעניין.

ג. כל ענייני אוצר בית דין בשנה השביעית, הורה מרן הגר"ש לסמוך על הוראות מרן הגר"נ ובית דינו, ועודד את אוצר בית דינו של מרן הגר"נ.

ד. שימשתי כבורר באחד המוסדות הגדולים בירושלים, והיה להם תנאי ששלושה גדולי ישראל יאשרו את פסק הדין. שדיברתי עם מרן הגר"ש על הנושא אמר לי, שאדבר על העניין עם מרן הגר"נ, ואחזור אליו אחר שמיעת דעתו.

ה. נתבקשתי מאחד המוסדות להיות זבל"א מצד אחד הצדדים. והתייעצתי על כך עם מרן הגר"ש ואמר לי שאני יוכל לקבל זאת בתנאי אחד: שמרן הגר"נ יהיה הבורר האמצעי.

ו. נתבקשתי ע"י מספר מתנדבים ב'הצלה' לפקח ולכוין את כל העניינים ההלכתיים. התייעצתי עם מרן הגר"ש, ואמר להקים ועדת רבנים כדי שהכל יהיה על פי ההלכה ויהיה לה תוקף מחייב. הוא הפנה אותי למרן הגר"נ לשמוע את דעתו, ושביחוד יקומו ועדה, ואכן כך היה. מרן הגר"נ מינה את הגר"י סילמן ואת הגר"ש רוזנברג, ומרן הגר"ש קבע את הגר"ע אויערבאך ואותי לשמש כתברי הועדה.

נוחים זה לזה בהלכה

המשך מעמוד 11

זצוק"ל, התעוררה שאלה של היוזק ראייה בעקבות מרפסת שהלכה ונכנתה בכניין. כדרכה של תורה, פנו הצדדים לבית הדין בראשות מרן הגאב"ד רבי ניסים. לאחר כמה ימים, נשמעו דפיקות על דלת בית מורי וחמי, בפתח ניצב לא אחר מאשר רבי ניסים בכבודו ובעצמו שאמר בפשטות: 'לפני שאני מכריע, באתי לדאות את המרפסת המדוברת'. הוא לא שלח שליח ולא סמך על תרשימים שונים. זו הנהגה של אחריות שאין כמוה להגדיר את מידתם הכרעתם של שני פוסקי הדור."

הספד כהלכה

לסיום, הוא מניש אימרה נפלאה ששמע מפיו של מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל. על הפסוק: 'וימת יהושע בן נון ועשר שנים ויקברו אותו בתמנת חרס'. ורש"י מבאר שנקרא כך שם המקום על שם שהעמידו חמה וציירו על קברו חמה, שכל העובר שם אומר: 'חבל שעשה דבר גדול כזה, שהעמיד חמה ולבסוף נפטר'. 'בהר געש - מלמד שרגש עליהם החר להרגם לפי שלא הספידוהו'.

ותמיהה רבתית עולה מיניה וביה: הרי הם הזכירו לכל העוברים שם לדורות שהטמון שם העמיד חמה בכוחו, ואין לך הספד גדול מזה

עבורו, ומדוע נעשו כחומרה רבה שלא הספידוהו כהלכה?!

והוא מפרק לה: "אענה לכם את שביאר רבי ניסים זצוק"ל: מבואר בחז"ל שכאשר אומרים 'אוי הפסדנו גדול שכזה', אין זה 'הספד' ראוי. רק כשלומדמים ממעשיו ודבקים בהם, זהו ההספד הנרצה. לא די להתפעל מגדלותו ולספר סיפורים עליו, אלא ללמוד מדרכיו. וכשמדובר ברבנים ומורי ההוראה - הרי שהלימוד מדרכי וקנייני ההוראה ולקייחת מעלה מדרגותיו, רק זהו הספד ראוי.

"אמרה נפלאה נוספת שמעתי מרבי ניסים שביאר בשם דודו מרן החזו"א זצוק"ל, על מה שמצינו בלשון הפוסקים הקדמונים, בשאלות מסוימות שפותרות במילים: 'מקשין העולם' - והיה מרן החזו"א איש שואל: פוק חזי, בואו ונצא לרחוב, מי זה 'העולם' ששואל את השאלה הזו? וזה לא רק ברחובות ניו יורק או תל אביב, אלא אף ברחובות מלכי ישראל ורבי עקיבא, לצערינו, לא תמיד נשמע שהקושיה של 'העולם' היא עומק סברת התוס' בקידושין..."

מכאן - הוכיח מרן החזו"א איש - ש'העולם' אינם אנשי הרחוב, אלא היושבים על מדין הלומדים ומתאמצים בלימודם. והרי זה כמו המבקר בארמון שרואה בו אנשים רבים משרתי הארמון - מנקים, שומרים, סדרנים וקניינים - כל אלה אינם 'אנשי הארמון'. אנשי הארמון הינם המלך והשרים, למרות שמספרם מועט. אדם צריך לקבוע לעצמו מי הם 'אנשי העולם'. כמו שאומר הרמב"ם שהאדם נמשך אחד חבריו ובני מדינתו. אך מי הם האנשים הללו? כל אחד קובע לעצמו!

ידע לפני מי

♦ הרב א. חפץ ♦

כתמיד, מתקבל 'מוסף שבת קדש', כמעונו של הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א, בחביבות ובמאור פנים. יום עמוס מאחוריו בלימוד תורה, הרבצתה והוראת חוקיה, והשיחה עולה לו בקושי מעט, גם בשל אופייה ובקשתנו – מספר והערכה למורו ורבו הגדול.

עשרות שנים קודם, היה זה מרן הקהלות יעקב זצוק"ל, שהורה לו לגאון רבי שמעון שליט"א ללמוד טור וש"ע בהדרכתו של מרן הגאון רבי ניסים זצוק"ל, ומאז, דבקה נפשו בנפשו – להבחל"ח, כאשר לימים גם יקבע רבי שמעון שליט"א את דירתו כרמת אהרון בשכנות לבית משפחת קרליץ, ואף יכהן כדיין בבית דינא דרבי נסים.

דע לפני מי אתה עומד

את שיחתנו אנו מבקשים לכוון דווקא לעבודתו של רבי נסים הגדול את קונו, ליראתו, ולמעשה תפילתו.

■ נבקש לשמוע ולהביט, יחד עם כבוד הרב שליט"א, על יראת השמים והתפילה של מרן הגר"נ קרליץ, עובדות שיש בהן כדי להעניק חיזוק עבורנו.

הוא משיב במבט נוקב ומשמעותי: על תפילה אתם שואלים? יכלה הזמן והם לא יכלו, הסיפורים שאפשר לספר על מורנו זצ"ל.

את ה'קריאת שמע' שלו אין אפשרות לתאר, למי שלא ראה כיצד הוא קרא את שמע. לא היה צריך לשמוע את קולו, די היה לראות את מורנו ורכנו בעת קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות. היה נראה בעליל כי הוא בוער בפנים. אש להבה!

כאותן דקות היה נראה שהוא מרוכז רק בדבר אחד – שאין שום דבר בעולם חוץ מהקב"ה ומצוותיו. כל החושים היו שם. מה אני יכול לתאר, ומה אתם יכולים לכתוב...

שתיקה כאובה מנסרת בחלל הדרו של הגאון רבי שמעון שליט"א, והוא מוסיף ואומר: "נראה לי, שעל פי רגעים אלו, הוא חי אחר כך גם כן, בכל שעות היום. 'דע לפני מי אתה עומד'. בכל שעות היום הוא התנהל כך".

והגאון רבי שמעון שליט"א ממשיך וסופד: "הוא זצ"ל היה ברור שלנו דוגמא היה לפסוק 'האלוקים עשה את האדם ישר'. שלמה המלך ע"ה אומר 'האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים'. ככל דור ודור יש לנו אנשים שנשארו טבעיים כפי שברא אותם הקב"ה, אחד מהם זה רבי ניסים ברורנו. גם לרבי ניסים היו חשבונות – אבל לא חשבונות רבים, אלא רק חשבון אחד: דע לפני מי אתה עומד! דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון!"

חלוקה בסכינא חריפא

■ כמה זה התבטא? כיצד נראו הדברים, והיכן הבחינו בכך? אבאר את הדברים בכללות, ומתחיל נבין את הפרט.

היכולת שלו לחלק את הרגעים בסכינא חריפא הייתה מדהימה עד מאד, וביטאה את השליטה המלאה על הרגשות: שלטון השכל על הרגש באופן נידר ומיוחד, כחד מקמאי. בהיכלו נחתכו הדברים בסדר ובשלטון ובאופן ברור: עכשיו צריך לעשות את זה, וכעת את זה, ועשה בכל עת את מה שצריך.

הגר"ש גלאי שליט"א, בבגד קרוע, בקריאת פרקי תהלים בהלוויית מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל

♦ **שלושים להסתלקות פוסק**

הדור מרן הגאון רבי נסים קרליץ

זצוק"ל ♦ הרב א. חפץ מתקבל

לשיחה במעונו של התלמיד

הגדול, יבדלחט"א הגאון רבי

שמעון גלאי שליט"א, ושומע

ממנו על מי שקיבל על עצמו עול

מלכות שמים בכל יום, בכל שעה

♦ **כנגד המוח, כנגד הלב** ♦

הוא עומד!

רגע אחד יכול היה להיות 'דך כקנה' בתכלית, ודך לחלוטין באמת ובתמים, ורגע אחד אחר כך להיות תקיף. הנה כמה דקות ארוכות הוא מעיין ומרוכז בהלכות החמורות ביותר והוא פוסק בהם 'הלכה למעשה', ומיד אחר כך לטפל בנושא זניח לכאורה או להשתתף בצער עם יהודי שמתגולל בצרות, ומיד אחר כך בשליטה מוחלטת על הרגשות – נכנס להכריע בענייני ציבור החמורים.

זכורני שישבתי פעם לצדו, ונכנס יהודי שהיה צורך להורות לו את דעת גדולי התורה – אודות איסור 'ערבי שירה'. רבינו הסביר לו בניחותא ובטוב טעם כפי שהיה ביכולתו, אך אותו יהודי, שלא היה בעל שכל גדול וגם לא תלמיד חכם, אמנם הקשיב ושמע, אך הפטיר בסוף: 'כבוד הרב, אני שומע, אבל מה אעשה שאינני מבין... לא הצלחתי להבין את חומרת הדבר'.

ואז מורנו ורבנו, יישר את עיניו הקדושות והגביה קול בכאב רב, גם נקש על השולחן בתקיפות: "אתה לא מבין, אבל אני כן מבין!" האיש נרתע וביטל את האירוע.

ומפלא היה לראות את השינוי. רגע קודם לכן, מורנו ורבינו היה בתפקיד של להסביר ברונע ובשלווה, ואחרי רגע בתפקיד של גערה... קשה לי לדייק, אבל כך חרוט בזיכרוני. היה זה בעת שרבנו ישב 'שבעה' על אחד משבעת הקרובים, והוא היה בצער רב שניכר עליו. ואז, בערב בסוף היום השלישי ל'שבעה', שמעתי אותו אומר בלחש: "מסתיים כעת הג' ימים לבכי". ובאותו רגע הוא הפסיק לבכות! כמי שחותר בתער את רגשותיו על פי התורה הקדושה. "דע לפני מי אתה עומד" – כי מורנו ורבנו רבי ניסים בכה על פי התורה, חייך על פי התורה וגער על פי התורה.

ביקשתם לשמוע על קריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות? הנה לכם קבלת עול מלכות שמים!

דוגמא קלה ראינו גם מדי בוקר אחרי תפילת שחרית, בעת קביעות לימוד המשניות אחרי התפילה. בזמן הזה גם ההרים יכולו לזוז ממקומם, והעולם יכול היה להתהפך – מורנו ורבנו לא זז מהמשניות עם החברותא. לא יכלו להפריע לו מלימודו. עכשיו הרב לומד תורה. למרות שאחר כך יכול היה לגשת ליהודי ול"בזבז" למענו שעה שלמה, כי זה היה תפקידו, אבל בעת הלימוד הייתה לו קבלת עול מלכות שמים אחרת, עכשיו הרי לומדים תורה!

ואם בתפילה עסקינו, היה לו מאד חשוב שייגשו לפני התיבה ככר מתחילת 'פסוקי דזמרה', ולא רק מ'שתבח' ו'ברכו'. כך הגהיג אצלו בבית הכנסת, והרבה למדו ממנו והלכו בעקבותיו.

אגב, אחד החיזוקים שלי בתפילה, היה ממשפט שמורנו ורבנו רבי ניסים אמר פעם ליהודי בנוכחותי, והמשפט הקצר שנאמר בהתעוררות, נכנס בי כארסו של עכנאי: "אתה לא יכול להתפלל... אז תתפלל שתוכל להתפלל..."

עוסקים במצווה!

הגאון ר"ש גלאי שליט"א שב ונזכר בעובדות מחייו של עמוד ההוראה, כולו קודש לד':

היה פעם שישבנו בעת כתיבת 'כתובה' לגרים שהתגיירו בבית הדין. הייתה בעיה מסוימת ב'כתובה' ושלחו שליח להביא כתובה חדשה. ישבנו והמתנו. אמרתי לרב, שאולי כיוון שאנו ממתנים, ויש כאן מניין, אולי כבר נתפלל מנחה.

הוא לא נשמע להצעתי, והשיב כהחלטיות רבה ובתמיהה: 'מנחה?! הרי אנחנו עוסקים במצווה! מנחה?!' הוא היה כל רגע בתפקיד, ועוסק במצווה לפני מלכו של עולם, ומה שייך עכשיו 'מנחה' כאשר אנו עוסקים במצווה.

זכורני שפעם אחת ליווינו אותו בשירה אותו כשיצא משמחת הכנסת ספר תורה בבית הכנסת אצלנו, הלכנו עמו לכיוון היציאה ורקדו לכבודו. הוא לא מחה על השירה של הצעירים ובני הקהילה ששמחו בנוכחותו, אבל כאשר הגענו לפתח המקום, הסתובב ואמר לנו בהוראה ברורה: 'עד כאן! תחזרו. הרי אתם עוסקים במצווה של כבוד התורה – בשמחת הכנסת ספר תורה, אל תלכו אתי הלילה, אתם עוסקים במצווה!'

זו הייתה המהות שלו בכל עת: ד' אלוהיו. הוא שלט על עצמו, כאמור, בסכינא חריפא, עכשיו מצווה זו, ועכשיו מצווה אחרת ואחר כך מצווה שלישית, בשליטה מלאה על הרגשות.

והוא נזכר בכאב: כמה למדנו מההבטה עליו בלבד?! היה זה פעם אחת בפורים, בעיצומו של השמחה והריקודים, נכנסו לחדרו גבאי צדקה עם קופת צדקה, וביקשו שיכניס כסף וממילא יצלמו כיצד הוא תורם סכום כסף נכבד. לצורך התמונה, העסקן הושיט לו שטר מכובד המשך בעמוד 33

◆ בית דינו של רבי נסים קיים: לקראת יום השלושים להסתלקות מרן הגאב"ד הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל, מייסד ומכונן 'בית דין צדק בני ברק', מתכנסים חתנו הגאב"ד הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א, והראב"ד הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א עם 'מוסף שבת קדש' בהיכל בית הדין, לשיחה על מחולל ודרכו, החידושים שנתחדשו בו ונפוצו על פני כל תבל ◆ מושב טוב ישבת

◆ הרב גרשון טברסקי ◆

מעבר להיותו תל תלפיות לכל עניין של בירור דין וחושן משפט, הרי משמש 'בית דין צדק' של בני ברק בחינת מעצמה של 'שלטון ההלכה'. 'מדינת הלכה' לא צריכה אישור מפוליטיקאים, היא התממשה כאן לאורך שנות דור. המחזה מפעים: עם ישראל לכל שדרותיו מקבל על עצמו מרות של דיני תורה ללא צורך באמצעי כפייה שלטוניים. לא מעט נושאים ציבוריים שלא קשורים בקשר ישיר לדיני תורה עברו את מפתן בית הדין - בכוננת מכוון, להעמיד מול השלטונות, על זרועות הכפייה שלהם, את לשכת הגזית שממנה תצא הוראה לישראל, לכל משפט ולכל דין.

שלושים לסילוקו של מרן הגאב"ד, הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל. סופר 'מוסף שבת קדש' מקבל הורמנא לבוא ולהיכנס בשערי בית הדין, ולישב סביב שולחן בית הדין, במחיצת בכירי הדיינים ייכדלו לחיים, חתנו הגאב"ד הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א, והראב"ד הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א, שניאותו - בתום יום דיונים ארוך - לשבת ולהזכיר כסילודין את זכרו ופעלו של מי ששיכן את שמו בבית הגדול הזה.

הצלה מערכאות

■ אנו פונים ומבקשים, ראשית כל דבר, לשוב לימים ההם, ולעמוד על הצורך בהקמת בית הדין.

הגאונים שליט"א נוהגים סלסול זה בזה, בשאלה של 'כמי פותחין', עד שחזקה על הגאב"ד שליט"א בקשתו של הראב"ד שליט"א לפתוח:

הגר"ש רוזנברג שליט"א: המצב בזמנו היה שכנושא 'חושן משפט' לא היו מגיעים לבית דין, היות שלא היו בתי דינים מצויים. הגאון רבי משה דויטש זצוק"ל אמר לי שבשאלות ממוניות היו נכנסים לשאול את מרן ה'חזון איש' זיע"א. אבל יהודים שומרי תורה שנקלעו לדין ודברים פנו לכל מיני גורמים כדי לפתור ביניהם את הסכסוך. בתי הדין של 'הרכנות הראשית' עסקו בעיקר בענייני אישות וגניטין, ולכן בדרך כלל בסופו של דבר זה הגיע לערכאות רחמנא לצלן. בעקבות הקמת הבית-דין, נפתחו גם כוללים 'חושן משפט' וחברו ספרים בנושא, כך שכל הקביעות של 'בתי הדין' וכל ה'בית מדרש' שהתפתח סביב לימוד ה'חושן משפט' הוא כמידה רבה בעטיו של מרן זצוק"ל.

הגר"י סילמן שליט"א: כפי הזכור לי, מרבית שומרי התורה היו פונים באופן ממש טבעי לערכאות. בירושלים היה את הבר"ץ שחלק מהאנשים היו הולכים לשם, אבל רוב הצבור הלכו לצערנו לערכאות, חלקם אפילו לא ידעו שיש בכך איסור. אנשים לא קיבלו באופן מובן מאליו שלרבנים יש את הידע בנעשה בשוק, ענייני כלכלה

בלשכת הגזית

מאשר כמגיד שיעור. מרן ה'חזון איש' זיע"א לא הסכים לכך ואמר לו שאפשר למצוא את ההכרעה גם במסגרת הרבנות תורה, והוסיף 'אם תשאל איך תלמיד חכם פלוני אפשרתי לו לשמש שם כדיון, לא היה לו לחם לאכול וזה היה כורח השעה'.

הגר"י סילמן שליט"א מהנהגן בראשו: חמי, הגאון רבי גדליה הרץ זצוק"ל היה השליח עבור אותו תלמיד חכם פלוני, ושמעתי ממנו שבאמת הנשוא היה דוחק הפרנסה. דרך אגב, אני מכיר תלמיד חכם אחד שלמד לדיינות ועמד כבר לקראת מבחנים, הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א שהכירו ניסה להניא אותו מכך. אבל הלה עמד בדעתו. בשלב מסוים הגאון הגדול רבי דב שליט"א הזמין את הגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצוק"ל לשמוע את דעתו, הגאון רבי שלמה שמשון זצוק"ל התבטא ואמר שדרך בית דין של הרבנות ניתן בקלות להגיע לשערי גיהנום... הלה העז ושאל את הגר"ש, 'זמר?'... (הגר"ש קרליץ כיהן כאב"ד בבי"ד של הרבנות). השיב לו הגר"ש זצוק"ל 'אני הנני זקן, ויודעים שהנני קנאי, לא מנסים לכפות אותי, אבל אתה אברך צעיר, עלול מחר מאד ליפול לבאר שחת של כפיית השלטונות...'

כשמש וכשמלה

■ מה הוא הקו המיוחד שעליו הושתת הבית-דין?
הגר"ש רוזנברג שליט"א: מרן זצוק"ל הביא פעם בשם הגאון מווילנא זצוק"ל שכתוב בגמרא שתי לשונות על דין תורה, אחת 'אם ברור לך הדבר כשמלה' והשנייה 'אם ברור לך כשמש'. הגאון זיע"א ביאר את הצורך בשני הלימודים כך: בדין תורה יש שני חלקים. האחד, להבין טוב את פרטי המקרה. והשני לדעת היכן בדיוק נמצא המקור המדויק בש"ס לדין זה. כמו בכל חלקי התורה, שיטת הפסק של גדולי ליטא הייתה מאופיינת וסמוכה על אשר מקובלנו מרבתינו, להבין היטב את תורף הסוגיה ונקודת הסברא הנכונה ולהתאימה אל המקרה וכך לפסוק. בעיקר ב'חושן משפט', בשונה משאר חלקי השולחן ערוך, השאלות אינן ניתנות בקלות לאיתור במקורות ההלכה, בין השאר כי המציאות משתנה בזמנים וצריך לדעת היכן למצוא את הפסק.

הגר"י סילמן שליט"א: כשיש לאדם שאלה ב'בשר והלב' הוא יודע בכיבוד שלא להפש את התשובה בהלכות 'טבילת כלים' או 'אכלות'. וגם ב'אורח חיים', אם יש שאלה בהלכות 'עירובין' אני יודע שלא להפש בהלכות 'נשיאת כפיים'. אבל ב'חושן משפט' כאשר יש שאלה אפשר לפתוח במקומות הלא נכונים, ולהסיק את המסקנה הלא נכונה.

■ הוזכר כאן החלק של הבנת פרטי המעשה. לכאורה מרן זצוק"ל היה ידוע בכוח הצניעות שלו והתכנסות בארבע אמות של הלכה, מהיכן רכש את הידיעה וההכנה בהוויות השוק?

הגר"י סילמן שליט"א: אני יכול לומר שהרושם כאילו הוא היה תמים... זו טעות, הוא הבין עמוק הרבה יותר מאחרים שהם חכמים בעיניהם... ניתן לומר עליו, כלשון הגמרא, 'נחית לעומקה של עוברא ולעומקה של הלכה'. פעמים רבות בנידונים שונים עלה עניינם של אנשים מסוימים, מרן זיע"א הגדירים על אתר, לפעמים לקח לי זמן אבל בסופו של דבר ראיתי שהוא קלט אותם לפני ולפנים, והתפעמתי מההגדרה המדויקת של מרן זצוק"ל.

הייתה פעם פרשייה ציבורית שהוטלה על שכמו והייתה קשורה לרמות רבנית מסוימת. הוא בא עמי בסוד הרברים, דנו בזה יחדיו במכלול יותר מעשר שעות, כאשר העניין הסתיים, התבוננתי על מה שהיה במהלך השיחות ונוכחתי בשני דברים: האחד, בכל השיחות הוא לא דיבר דבר וחצי דבר על אותו רב, והשני, שגם לא דיבר דבר וחצי דבר על כל אלו שרגשו נגדו. רק לגופו של עניין ותו לא. כוח השתיקה שלו היה בלתי רגיל, אבל כשהיה צריך לדבר לא היסס ובנחישות, וממילא המילה אצלו הייתה שווה יותר, עוצמתית יותר. כשהוא התייחס לאדם, זה היה בתמצית ובהגדרה קולעת אל השערה. אפשר לומר שהוא היה גדול הדור בשתיקה.

הגר"ש רוזנברג שליט"א: הכוח הזה של לעמוד על אופיו של האדם ולהבין מה הוא רוצה, מסייע מאד להכרעת הדין ולקבלת פסק הדין שיהיה מקובל על הצדדים. לפעמים מגיע אדם שטוען טענות שטות, אבל אם יורדים לסוף דעתו ומה כוונתו לו אפשר לטעון שבכילוי גם אם המשך בעמוד 29

ומסחר. והנה כיום, מי שיפנה לערכאות על דעת עצמו - ייחשב אצל רוב הצבור כהוציא את עצמו מחוץ למחנה.

את המהפכה זו יצר מרן זצוק"ל על ידי הקמת הבית דין, המהפכה הזו לא נוצרה בכוח, היא לא יכולה הייתה להיווצר ללא האמון הרב שהציבור כולו רחש לו, כל הציבור ללא הברל. כולם ידעו שהולכים ל'רבי ניסים'. אני זוכר שאחד מגדולי מורי ההוראה זצוק"ל נמנה תחילה על בית ההוראה של מרן זצוק"ל, כעבור זמן מה ביקש להתפטר. הוא הסביר בצחות: 'גם את השאלה היחידה שהנני נשאל, אינני יודע לענות - ומה היא? אני יושב כבוקר בבית הוראה, דופקים בדלת, ושואלים 'מתי רבי ניסים מגיע?'... כיום בית הדין הוא ב"ה לתל תלפיות, כשמתוך עשרה הרבנים, שמונה עוסקים ב'חושן משפט' בלבד. כל היש' הזה הוא תולדה של איש אחד, האמון הרב שתלו במרן הגאון רבי ניסים זצוק"ל כל הציבור, ובראשם גדולי ישראל מכל החוגים ומכל העדות.

■ הייתה כאן גם העמדה של ההנהגה של ההלכה הצרופה, נגד הניסיון לכפות את מרות הרבנות הראשית על מוסדותיה.

הגר"י סילמן שליט"א: יש איגרת של מרן ה'חזון איש' זיע"א שהוא כותב למרן הגר"א זצוק"ל על תקנות של הרבנות אודות 'ירושת הבת' שזה יותר גרוע מהצדוקים, בסוף הוא כותב: 'כתבתי דעתי, וזו דעת מרן הגר"א ואבקש את כת"ר להצטרף'. כמוכן שמרן ה'חזון איש' זיע"א עשה את ההשתדלות להציל את הרבנות הראשית מהכשלת הרבים כפי הניתן, אבל זה לא היה במקום ה'לכתחילה' של בתי דינים עצמאיים הכפופים רק לתורה. אפשר לומר שהבית-דין היה הצד השני של מה שמרן ה'חזון איש' כתב על הניסיון להפריד בין הדת לבין החיים.

הגר"ש רוזנברג שליט"א: מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל סיפר שהוא נכנס לשאול את מרן ה'חזון איש' זיע"א אם להיכנס כדיון לבית הדין של הרבנות, היות שהוא חש יותר זיקה להוראה

הישרות

♦ ב. ראם ♦

הכל התחיל בחדר קטן בתוך דירה בני-ברקית ישנה ברחוב הרב בלוי. על הדלת בחוץ היה שלט משפחתי פשוט 'קרליץ'. אבל משם יצאה ההוראה לעולם כולו. שם ישב מרן הגאון רבי ניסים זצוק"ל, ידיו עסוקות בטהרות והוראות, להרבות הלכה. כך נוסד 'בית הדין' המפורסם בעולם.

עד שלא נבנה הכניין המפורסם שבו הוא שוכן היום, גלה בית הדין של רבי ניסים כמה גלויות. 'בית הוראה' הקטן בני ברק, הפך למודל שהתפשט והלך - ממנו יתר ופינה לבתי הוראה רבים בבני ברק ומחוצה לה אשר נוסדו ופעלו בהוראתו ובהשראתו של מרן פוסק הדור זצוק"ל.

קדרים של מורי הוראות צדק ישבו שם ליד השולחן הערוך, תלמידים מובהקים ששימשו ויצקו מים על ידיו, וקיבלו פי שניים מרוחו בהוראה והנהגה, בכל חלקי השולחן ערוך. השבוע, לקראת מלאות השלושים לפטירת מרן זצוק"ל, נועד 'מוסף שבת קדש' עם אחד המיוחדים שבתלמידיו, מרא דאתרא דעיד התורה בני ברק, חבר בד"ץ 'שארית ישראל' הגאון רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א, המכהן גם כראש ומכוון דרך בתי ההוראה מייסודו של מרן הגר"נ זצוק"ל.

ביקשנו לשמוע מהני מילי מעליתא דעביד רבי ניסים. מי כמוהו, כרבי שבח שליט"א, שמיצה את מידותיו של אותו פוסק, לספר ולהרחיב מעט מדרכי ההוראה והדין. ויהיו הדברים לתועלת הרבים, למען ילמדו וירכו דעת את ד'.

שלא תשתכח תורה

■ בהורמנא, נבקש לשמוע מעט על השליחות שהטיל מרן זצוק"ל על

♦ על דרכי הוראתו של מרן זצוק"ל, חומרא מול קולא, הוראות לכלל ולפרט, קנה מידה לבחירת מורה הוראה, ועל דין תורה שנחתם בגערה גדולה ♦ הגאון רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א, רב העיר בני ברק וראש בתי ההוראה מייסודו של מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, סופד ומבכה את לכתו של הישר באדם, שכל הוראותיו, הלכותיו והליכותיו זעקו ותבעו – ישרות אין קץ ♦ ישר באדם אין ♦

הטוב

ללכת לחכם, הלא היא יכולה לפסוק לכר? עניתי לו: 'כזה הורה לי חכם' - הרי זה פסק. 'החרשת שהורתה' - זה בלי להבין וזה לא פסק. הוא נהנה מכך. הוא ידע בכל תשובה לתת את ההכנה. כמה שהוא מיעט לדבר, הרגישו ככל שאלה שהוא נותן את ההכנה כרין.

■ כדרכה של תורה, בשאלות הלכתיות רבות, הנוגעות לכלל ולפרט, ניתן לצרד בדרך הקולא, או בדרך החומרא. האם מרן זצוק"ל התווה דרך עקרונית בסוגיה זו, כיצד ההוראה הראויה לבני תורה המדקדקים בהלכה?

וראי שלא מדברים על קולות וחומרות שלא כהלכה [כמו חוגים מסוימים הנתלים ב'בית שמאי' או 'בית הלל'...]. אבל אתן דוגמה: ידוע למשל שמרן החזון איש זצוק"ל הנהיג שיעשו במקוואות רק 'זריעה' ולא 'השקה', וזאת בגלל שחשש שהשקה תביא ברכות הימים לידי זוחלין. ומאיך הרבה גדולים סברו לא כך.

כשהחלו בני תורה בקריית ספר לשאול על תיקון המקוואות, שאלתי את רבי ניסים מה לעשות: היות ובקריית ספר ישנם בתי מדרשות שונים, ואי אפשר להנהיג לכולם מקווה בשיטת מרן החזון איש, האם אכן יש לעשות שני סוגי מקוואות? רבי ניסים ענה לי שההוראה של מרן החזון איש היא הוראה איך לבנות, ואינה הוראה מעשית באיזה מקווה לטבול לאחר שכנו. ומכיוון שעל כורחך יצטרכו לבנות מקווה עם השקה, בשביל אלו שלא החמירו במקווה כדעת מרן החזון איש, אין בני התורה, גם הנמשכים אחר הוראת מרן החזון איש, צריכים להפיש לעצמם מקווה אחרת.

לאחר מכן הוסיף רבי ניסים ואמר שבמקום שהבלן האחראי הוא בן תורה, אזי אין חשש שיגיע מהשקה לזוחלין. ואכן בקריית ספר זכינו שהיה בלן ירא שמים גדול מאד, הרב יעקובוביץ זיכרוננו לברכה, והכל נבנה על הצד היותר טוב. בהוראה הזו דאג רבי ניסים שחלילה לא יהיו אנדרות-אנדרות בתחום זה. אלו טובלים בכור זה ואלו במקווה אחרת.

מאיך, כשהייתה פעם שאלה על מקווה פרטית לגברים האם אפשר לשים בה פילטר, הורה רבי ניסים שלא לשים, כדי שלא יבואו ללמוד מזה למקוואות אחרים, ולא הסכים גם אם יפרסמו שאין לטבול כלים במקווה הזו.

"אתן לכם דוגמא נוספת", אומר הגרש"צ רוזנבלט. "הייתה שאלה איך לכתוב בלוח הזמנים של קריית ספר את זמן השקיעה. האם לכתוב לפי שקיעה מישורית או לפי השקיעה היותר מוקדמת, בגלל ההרים (המסתירים את השמש). ואז באו תלמידי חכמים לדבר עם רבי ניסים, שצריך לכתוב לפי ההרים. רבי ניסים לא מיהר להשיב תשובה על שאלה זו שיש בה נפקא מינה גם לדינים דאורייתא.

"כשנכנסתי לדון עמו בדבר, אמר לי רבי ניסים שלפני הכל אלמד את תשובת מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל שכתב להגרי"מ טוקצינסקי זצ"ל, ואם אכן דעתו ללכת לפי הרים, יש להתחשב בדעתו. לאחר לימוד הסוגיה הורה רבי ניסים לכתוב את השקיעה המישורית, ולהוסיף בלוח זמן נוסף של 'שקיעה לחומרא' - את השקיעה המוקדמת, וכך אכן עושים עד היום".

והדוגמאות אינן כלות. תוך כדי דיבור נזכר רבי שבח בדוגמא נוספת: "ביקשו פעם שאפקח ואהיה אחראי על איזה עניין, באופן שהציבור יסמוך על הפיקוח בעניין זה. שאלתי אותו, כיוון שאהיה מוכרח להקל בעניינים שרענו (של מרן הגר"ג, ב.ר.) להחמיר בזה, האם אני יכול לתת גושפנקא לזה? רבי ניסים הורה לי שכיוון שעל ידי שאבוא לפקח על העניין, זה יביא לידי זהירות ודקדוק יותר, כדאי הדבר למרות שבכך יש הוראה לציבור להקל, בדברים שהוא היה סבור שעל המדקדקים להחמיר. "הוא אשר דיברנו - ישרות. זה היה היסוד".

הגרש"צ גם היה החלוץ אשר נשלח על ידי מרן זצוק"ל במערכות שונות כמו, למשל, העמדת מצוות השמיטה כמודיעין עילית. שעות ארוכות הקדיש מזמנו לתועלת הציבור לקבוע גדרים מדויקים. כך גם בשנים מאוחרות יותר כשמיטה בכני ברק, גם בנושא של טומאת כהנים - למשל באזור ציור הרשב"י במירון - ביקשו רבי ניסים להיכנס לעובי הקורה, לקבוע מקום המותר ללכת לכהנים.

כתפי הרב שליט"א, להעמיד בתי הוראה בכל קהילה וקהילה. מה הביא את רבי ניסים ליוזמה זו?

דבר אחד הטריד אותו, פוסק הגרש"צ רוזנבלט, היה אכפת לו ממסורת ההוראה. הוא ביקש להרבות הלכה בעולם. שלא תשתכח תורה והלכה מישאל.

ולא לכבודו דרש. לא להגדיל את שמו ולא כדי להפיץ את פסקיו ברכים. שאלתי אותו פעם על מינוי של תלמיד חכם גדול, שהיה מפורסם כ'עצמאי' מאוד בעניינים של הוראה. כשעלתה על השולחן שאלת המינוי, התייעצתי עם רבי ניסים, האם יש לחוש לאותה עצמאות. רבי ניסים לא הבין מה אני סח. 'הוא ישר!' - אמר לי. לא הפריע לו שהוא עצמאי ויכול להורות גם לא בדיוק כפי שהוא מורה, העיקר הייתה אצלו הישרות.

■ מה היא אמת המידה שקבע בבחירת מורה הוראה?

כפי שאמרתי קודם: ישרות. אחת המטרות הייתה להעמיד הרבה תלמידים, בבחינת האמור בראשונים על הרב שהוא כמו אב כי הוא 'מוליד שקל התלמיד'. כך גם מצינו בדברי רבינו הרמ"א ביו"ד (רמ"ב ל'), שעיקר תואר 'רב' הוא כלפי מי שלמדו פסק ההלכה והעיון והעמידו על האמת והישר.

פעם עברתי בכולל לידו והוא שאל אותי: האם אישה יכולה להורות? הבנתי שהוא לא רוצה להכניס אישה לבתי הוראה, אלא רוצה לשמוע את תשובתי... אמרתי לו שהגמרא מספרת על 'חרשת אחת היתה בשכונתנו שהיו שואלין אותה'.

הוא שמע ושקל את הדברים. לאחר מכן אמר: 'אם כך, הגמרא אומרת שאישה נאמנת לומר 'כזה הראיתי לחכם', למה היא צריכה

הגרש"צ שליט"א נושא דברים בחנוכת בית הוראה. לצד מרן הגר"ג זצוק"ל נראים יבדל"ח רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א וחדב"ג הגר"ש רונזברג שליט"א

"כמה שהיה רגוע וסבלן, וכמה שבכל מה שנגע אליו לא היה אכפת לו שביזו אותו, כך נסער ולא הסכים למחול על כבוד גדול הדור. פעם כשמישהו ביקש ממנו מחילה, אמר - אדרבה, תודה רבה שנתן לי קצת ביזיונות. אבל כל זה היה רק לכבוד עצמו, לכבוד שמים או כבוד גדולי ישראל היה רועד, ומגיב בכל החומרה והתוקף".

כאורה מישור

■ לסיום, איך ניתן לסכם את תמצית משנת רבי ניסים כפי שנשקפה בהליכות חייו?

"ישרות!" מכריז הגרש"צ רונזבלט, "האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. ישרות זה היסוד של רבי ניסים. גם ישרות בסברא, כל אחד הרגיש את זה ששמעו תשובה ממנו, הכינו שזו התשובה הנכונה. בכל פעם מחדש זה היה מפתיע. אנשים נכנסו אצלו כשיש להם שני צדדים לכאן ולכאן, אבל התשובה שלו האירה את העניין. והיה העקוב למישור".

כשהוא מדבר על דרך הישר שהנחיל רבי ניסים לתלמידיו, סופר ומקונן הגרש"צ: "הוא היה הרבי שהעמיד אותנו על האמת והיושר. ישר בכל תחום. גם יושר בממונות ובנקיות כפיים. הוא היה בזה שם דבר".

"שמעתי מחותני (הגאון רבי יצחק שיינלזון זצ"ל חבר הנהלת כולל חזו"א), שלפני עשרות שנים הוטל על דירה שהייתה שייכת לכולל 'מס שבח', ובאיו צורה עיקלו מחשבון הכנק של רבי ניסים - שהיה הבעלים הרשמי של עמותת הכולל - את סכום המס הזה. חותני היה מעורב בזה ונחרד מהתקלה. הוא אמר לרבי ניסים שיתקנו את הנזק וישלמו מקופת הכולל, אבל רבי ניסים אפילו לא רצה לשמוע מפתרון שכזה. הוא לא חפץ לקחת פרוטה אחת שאינה שלו במאת האחוזים.

"וכינו לראות בדורנו דוגמה של מעלה כיצד חי לו אדם בעולמנו חיים של תורה, חיים של מוסר וחיים של ישרות. את זה אבדנו עכשיו. גדולה האבידה והשבר. החלל פעור לפנינו.

"בחצר ביתו בשכונת רמת אהרון, יש מדרגות להיכנס לחצר. כדי להקל על הליכתו, דאגו העסקנים שהעירייה תעשה לו עלייה ללא מדרגות. בריוק באותו יום חזרתי אתו יחד. כשנכנסו אל החצר, הבחין רבי ניסים בעלייה. היה נראה שלא ניהא דעתיה. הוא שאל 'מי עושה את זה?' אמרו לו שהעירייה. הוא שאל האם עושים את זה לכולם? אם לא, הוא לא רוצה שיעשו לו".

ענייני העיד והשעה תכופים. הגרש"צ מבקש לחזור, אך נראה שאינו מסוגל. הרי הוא עומד וסופד לרבו המובהק ולכחותו. שוב ושוב הוא חוזר על דרך הישר שהלכה כ'חוט השני' בחייו של רבי ניסים. "אין לנו כעת את האור הגדול הזה שמאיר עלינו, זה מחייב אותנו למלא עוד ועוד את החלל. הלוואי שנזכה ללמוד ולו משהו ממעשיו הגדולים, ותהי זאת נחמתנו".

"נסעתי למירון", נזכר הגרש"צ, "ובדרך, שעה לפני הניץ, נכנסתי לבית מדרשו ודנתי אתו בארוכה על כל הפרטים. היו עוד פרשיות הלכתיות שדנתי לפניו, וראיתי איך שהוא נכנס לעובי הקורה, ופוסק באופן בהיר ונפלא".

וזאת הברכה

■ הרב שליט"א זכה להיות הרבה במחיצתו. נבקש לשמוע - מלבד ענייני פסק והוראה - ממה שהתבשר וראה בעיניו, בד' אמותיו של איש ההלכה והאמת.

הגרש"צ שליט"א נענה בהתרגשות: "פעם בא מישוהו לבקש ממנו ברכה. למרבה הפלא תשובתו של רבי ניסים הייתה 'אין לי כוח לברך'. זאת לא הייתה התחמקות, אלא הסבר. מכני הבית שמעתי שפעם לפני קבלת קהל, שאלו אותו האם יש לו כוח לקבל את הפונים. רבי ניסים השיב: 'רק שאלות בהלכה. לא ברכות'. כך גם אירע בערב ראש השנה, כשכני הבית הבחינו שהוא עייף מאוד. כששאלו על כך התנצל ואמר: 'באו הרבה אנשים לבקש ברכות'. ומה כל כך מעייף בברכות? 'כשמישהו בא לבקש ברכה', השיב רבי ניסים, 'צריך להתחבר למקרה שלו, וזה לוקח ממני הרבה כוחות'.

"אני יכול להעיד כמה ראיתי להוריד דמעות כשדיברתי אתו על צער של אנשים. האכפתיות כלפי השני הייתה באופן שאין לשער ולתאר. היה נידון הלכתי פעם, ותלמיד חכם פלוני רצה לבוא ולומר את דעתו בנושא. אני אחזתי שלא יועיל, אבל רבי ניסים בטוב ליבו לא יכול לומר שלא יבוא. בסופו של דבר הוא נכנס והתחיל לדבר, אני השיבוני לו, ונראה היה כי בזמן הדיון רבי ניסים כאילו נרדם.

"למחרת קרא לי רבי ניסים, ולהפתעתי החל לנתח את כל מה שהמשכנו לדבר אחרי שהיה נראה שהוא נרדם. הוא ראה שהוא לא מסוגל להתווכח, וחפץ את הדרך איך לעשות לא לפגוע בו. זו חכמת חיים איך להתנהג עם בני אדם".

הוא נזכר בעובדה מצמררת, מלפני קרוב לעשרים שנה. "היה חצוף אחד שהעז פניו והחציף בדרשה של רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל. אותו אחד התגורר בקריית ספר. אחרי התייעצות עם רבי ניסים, הוצאנו מטעם בית הדין של קריית ספר כתב נידוי. כל מילה מכתב הייתה בהוראתו המפורשת. הוא אחז שצריך לנדותו.

"אכיו של אותו אחד בא לתבוע אותנו - דייני קריית ספר, לדין תורה אצל רבי ניסים לבטל את הנידוי. באנו והאב החל לסדר את טענותי, כאשר הטענה המרכזית הייתה - שיש כאלו שחושבים לא כמו מרן הגרא"ל".

"רבי ניסים ממש נסער. פניו אדמו והוא דפק על השולחן ואמר: 'יש לכם מושג מה זה ר' אהרן לייב?! הוא לא היה יכול להירגע!'

בלשכת הגזית

המשך מעמוד 25

דעה' והלה ל'אורח חיים'. ורבי נסים לקח על עצמו כל המודות שבחוראה, בכל חלקי שולחן ערוך.

הגר"י סילמן שליט"א: היו נושאים של גיטין או של 'שלוש בית' שהוא הצליח במקום שאחרים לא עלה בידם. זה נבע מזה שהוא השכיל להבין אנשים, לחוש בכאבם, והאנשים הבחינו בכך. גם השקט שלו השרה אווירה של רוממות, והוא השפיע שאנשים יישארו שלווים ורגועים גם כאשר המצב 'הזמין' התלהמות. היו מקרים של גיטין שנמשכו שנים על שנים, ומרן זצוק"ל ידע ברוך ובכחישות יחריו להביא לסיום הפרשה. פרשיות כאלו הגיעו גם מכל תפוצות ישראל.

הגר"ש רוזנברג שליט"א: הדמות שלו הקרינה. במחיצתו הבינו שהוא לא ניתן להשפעה, לא בצעקות רמות ולא בהתלהמות, וזה גרם לאנשים להתנהג ביראת הכבוד.

■ זה מחזה מפעים להתבונן ולראות, שבמשך דור וחצי עם ישראל מתנהל באמצעות בתי דין, ללא שום צורך בכפייה שלטונית ומשטרית...

הגר"ש רוזנברג שליט"א: אכן, מי כעמך ישראל. ההזדקקות לאמצעי כפייה היא אחוז קטן מאד, רוב המוחלט מקבל את הדין ככתבו וכלשונו.

הגר"י סילמן שליט"א: התקיים בנו 'כי היא חכמתכם ובינתכם'. לא אחת התבקשתי על ידי שופטי ערכאות לבוא ולהתרשם כיצד בית הדין מתנהל. היו כאן בכית דין דיני תורה בהם הצדדים היו ערבים, או אינשי דלא מעלי חברי כנופיות שונות. פעם ישבתי בכית דין, פתאום אני שומע צעקות, 'איפה הרב סילמן'. יצאתי, אני רואה שני אנשים חילוניים אחד מבוגר ממש, השני בגיל העמידה.

הם נכנסים. המבוגר שבהם פונה אליי ואומר באידיש מכית אבא: 'אתה, מתעסק כאן בדיני ממונות פשוטים... אני בכחורתי נבחנתי על הלכות 'בשר וחלב' ו'תערובת'! נו, הם מתחילים להרצות בפני את הדין ודברים שלהם, ממנו אני למד עד מהרה עם מי יש לי את 'הכבוד' לדון, ומעשה שהיה כך היה: הם היו שותפים בגניבה של כתבי יד של הרמב"ם מהספרייה כמוסקבה, העלות של הכתבים הייתה לדבריהם שש מאות אלף דולר. וכך, הצעיר שבהם טוען שמגיע לו חלק מהרווח. הזקן טוען מולו, 'הרי עמדו להשליך אותך לנהר הוויסלה, ואני הצלתי אותך'... כאן הבנתי עם מי אני מתעסק, שלא מדובר ב'שני אברכים מכולל חזון איש'... הצעיר אמנם הורה בכך, אבל טען שאין זה פוטר לתת את חלקו ברווח. לאחר שיקול דעת אמרתי שלדעתי מגיע לצעיר מאה שבעים אלף דולר. באותו רגע קפץ המבוגר ממקומו, וכבר חששתי שהוא שולף איזה חפץ חד לפגוע בי. הוא נעמד, והחל להוציא מכיסו - הגלויים לנו ושאינם גלויים לנו - חפיסות של דולרים, הוא הניח זאת ליד הצעיר, ואמר 'דוב הסכום כאן את השאר אשלים מחר'... וזה לא המקרה היחיד...

הזמן של הדלת הולם שוב ושוב. רומז על שאלה דחופה שהועברה על ידי מזכיר בית הדין. השיחה המרתקת נקטעת, בינתיים מספר לנו המזכיר על ההדרכה אותה קיבל ממרן זצוק"ל, עת כניסתו לתפקידו: "לכתי דין מגיעים אנשים מרי נפש. התכונה החשובה ביותר שנדרשת כאן היא לב מכין צרת אחרים והארת פנים ממשנת עצמם".

ונאים הדברים כשיצאו מפי עושיהן!

נסתמו טענותיו. אביא לכך דוגמה, בכל בתי הדינים שהייתי, זה בני עם שולחן ב'מזרח' עבור הדיינים ושולחן ארוך נמשך ממנו עבור בעלי הדינים. ישנם אפילו שוקובעים את מקום הדיינים על קתדרה גבוהה כמו בכתי המשפט להכביל. אבל בכית דין בני ברק, הוקבע כמתכוון שולחן אחד שבו הדיינים בצד אחד ובעלי הדינים בצד השני.

מרן זצוק"ל הסביר לי פעם שזה נעשה בכוונה כדי שבעלי הדינים ירגישו פתיחות מתוך תחושת קירוב, וזה יקל עליהם לגלות את כל הפרטים כדבר איש אל רעהו, ומתוך ידיעת הפרטים בשלמות נקל על הדיינים לפסוק דין אמת. יש בזה הבנת הנפש מאד יסודית, וזה מלמד על הגישה הכללית שצריך להיות אצל הדיינים בעת הדין. גישה זו גם הביאה שבעלי הדברים הבינו והסכימו לקבל את הפסק-דין.

הגר"י סילמן שליט"א: היה אפשר לראות בהלוויה, אמנם היו הרבה גדולי ישראל שזכו לרכבות עמך ישראל שליוו את מיטתם אבל הוא הרי היה 'דיין' ואפשר לתאר שלא היו מעט שיצאו חייבים בדינם, והנה עתה כבו אותו כל בית ישראל, מדוע? כי כולם בלכם ידעו שהוא נקי, 'דיין', ללא שום נגיעה אישית או כוונה עצמית.

להבין דבר מתוך דבר

■ הרבנים שליט"א זוכרים דוגמאות מההנהגה המדוברת שלו בדיני תורה?

הגר"ש רוזנברג שליט"א: היה דין תורה, עם יהודי אחד חשוב שחתם 'ערכות' למישהו, ומשום כבודו ערכו את הדין בכית של הגאון רבי פנחס שרייבר זצוק"ל. הלה טען שהוא חתם ערכות משום שסבר שההלוואה הייתה ללא ריבית, אבל אם ההלוואה כריבית אז הערכות בטלה. המלווה טען שההלוואה באמת לא הייתה כריבית. מרן זצוק"ל סבר שהמלווה הזה 'אינו חשוב' שהלווה ללא ריבית... הלה טען אמנם שהוא יכול להישבע שהוא לא דיבר על ריבית. ובסופו של דבר, התברר, שהיה מישהו שלישי שהריבית הייתה אמורה לעבור דרכו... כך שהלה לא שיקר, אבל התנאי לא התקיים.

הגר"י סילמן שליט"א: הייתה פרשייה גדולה של מוסד גדול וחשוב שהמשפחה טענה לירושה. בדיון הזה הופיעה סוללה גדולה של תלמידי חכמים שייצגו את המשפחה. נפל בי מורד, הייתי צעיר, הם יהודים מבוגרים תלמידי חכמים, שיכולים להיות רבנים שלי. אבל מרן זצוק"ל הצליח לתמרן שהדבר יבוא על מתכונתו גם במצב עדין כזה. בכלל זה יצוין, שהגישה שלו לא תאמה תמיד את הלך הרווח הרווח לגבי בעלויות על מוסדות, הגישה שלו תאמה את דעת מרן החזון איש זצוק"ל.

גם מרן ה'סטייפלד' זצוק"ל, כשכא אליו תלמיד חכם אחד שהיה פשוט אצלו שהמוסד שייך לו, אבל מרן זצוק"ל אמר לו: 'תוציא את זה מראשך, אתה גבאי ולא בעלים'. הלה יצא מכית מרן זצוק"ל והתבטא במירדות: 'רבי יעקב פסק היום פסק משונה'... הדברים האלו דרשו עמידה על דעתו מחד, והליכה ברוחו של כל אחד - שלא תהיה לו מרידות מאידך.

■ כנוהג שבעולמה של תורה, שאלופיה נוטים לקחת על עצמם חלק אחד בו הם זוכים לידעיה ולשליטה: זה ל'חושן משפט', זה ל'יורה

יורה יורה יז

◆ הרב מ. ברמן ◆

לכד מעושר הפסקים וההוראות שיצאו מבין כותלי בית דינו ונפוצו בכל העולם, זכור הוא לטובה רבינו נסים זצוק"ל, שנטה ידו והעמיד לגיון של דיינים הגונים, ונטע עשרות 'כתי דין' ככל גבולות ארץ ישראל. שעל כולם משוך חוט שני של חסד ושל דין.

אחד המיוחדים מבין אותם דיינים שזכו ליצוק מים על ידו, הינו הגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א רב קהילת בני תורה בהר נוף, ששימש עשרות שנים כאב"ד בבית דינו, ובמסגרת זאת זכה להיות רבות במחיצתו ולקבל תורה והוראה מפיו. לקראת יום השלושים, זכינו להתקבל לשיחת מספר מרוממות, שבה ניסינו לגעת מעט באורחות חייו וחושן משפטו של מרן, לשמוע מכלי ראשון על דרכי פסיקתו והכרעותיו, ועל אופי התנהלות הדיונים בבית הדין לאורו.

"בדרך כלל", פותח הגר"מ רובין את שיחתנו, "יש הבדל של תכונות בין הרבנים לדיינים. הרב המורה הוראה, צריך שיהיו ההוראות שגורות בפיו לענות על המותר והאסור בדיוק. הדיין צריך לגלות גם בקיאות בדברי הגמרא והפוסקים, וכתוספת, זקוק הוא לחכמה ולהבנה בחכמת העולם ובתחבולות בני אדם, לרעת מי דובר אמת ומי משנה כדיבורו. מרן הגר"מ זצוק"ל שילב באישיותו הן את דמות 'הרב' של 'יורה יורה', והן את דמות 'הדיין' של 'חושן משפט', ומעל הכל התנוססה דמות ענק

◆ לדמותו ודרכו בהלכה ובפסיקה של פוסק הדור מרן הגר"מ קרליץ זצוק"ל ◆ מוסף שבת קודש' בשיחה מרוממת עם תלמידו המובהק הגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א, אב"ד בכד"צ בני ברק, ורב קהילת בני תורה בהר נוף ◆ יורה דעה, יבין שמועה ◆

יד יד יד

של 'יבין שמועה'.

"רבינו הגר"א, בתחילת פירושו לספר ישעיהו מכבד, שהריין ההגון צריך להיות 'פי שניים ברוחו': להיות בקי בחדרי תורה ולהיות בקי ביישובו של עולם, להכיר בין בעלי השקר בדברי בעלי הדין והעדים, להיות חכם ופיקח, וזהו שכתוב 'והנה אמת נכון הדבר', אמת על פי התורה, ונכון על פי יישובו של עולם - זוהי ההגדרה האמיתית שניתן לומר על מרן זצוק"ל. שתי תכונות שיצרו את החותם המיוחד שהטביע בעולם ההלכה והדיינות בימינו.

"ואולם מעל הכל הייתה בו מעלה יתרה, 'יבין שמועה' - שזכה לחדש הבנות חדשות ולקבוע מסמרות בעניינים חדשים, בשאלות שהזמן גרמן, בהתפתחויות טכנולוגיות וכעין זה. והמעלה המיוחדת הזו, היתה ניכרת במשך עשרות שנים בהן זכיתי להיות במחיצתו. בכל שאלה שעלתה על הפרק בסוגיות ועניינים חדשים גם ישנים, התשובות היו מקוריות וקיפלו בתוכן עומק בתוך עומק."

לא בכדי כשנשאל רשכבה"ג מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א בתוך ימי השבעה, איזה שבת יש לו לומר על מרן זצוק"ל, הוא חשב וחשב, ולבסוף אמר 'הוא ידע ללמוד'. זה מגדיר את דרכו כל השנים: ידע ללמוד וידע להקיף ולהכיר כל נושא ועניין עד תומו, עד להגעתו לפסגותיו."

בין 'רב' למו"צ

רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, שבימים אלו מלאו ח"י שנים לסילוקו, היה נוהג לספר: בעיירות בליטא היה מושג שהיה מכונה בשם "קאך לעפל רב" (- רב של סיר וכף). מרן הגרא"מ שך הסביר, שחורף מהרב הרשמי שעליו היתה האחריות הכללית של כל צרכי העיר, היה גם רב צעיר ממונה - שהיה גם משמש ממלא מקום בכל פעם שאותו רב היה נצרך לצאת את העיר - כדי להשיב לנשים שהתעוררו להן שאלות החופות. אותו רב היה מכונה "קאך לעפל רב".

"ישנה טעות רווחת", מסביר הגר"מ רובין, "של אלו שמבדילים בין תפקידים שונים של 'כלי קודש'. יש ועלולים לחלוק כבוד רק לרב ולראש ישיבה, ובוים למלאכתו של מלמד דרדקי. ולא היא, כולם שווים לטובה. גם המלמד מרביץ תורה הכרחי בשלב ובגיל מסוים של החיים. הוא זקוק לכישורים מסוימים המתאימים לתפקידו הייחודי.

"כמו כן לעניין הרבנים, יש הבדל עקרוני בין מורה הוראה, שעניינו לענות על השאלה גקודתית, לבין 'רב' שיש לו תפקידים וכישורים נוספים. בשנים האחרונות חל איזה ערכוב ברבר, ובפרט אצל הרוד הצעיר, ולא תמיד מבחינים בין 'רב' ובין 'מורה הוראה' - מו"צ, אלו שני תפקידים חלוקים ביסודם. 'הרב' - הוא המנהיג שתפקידו לראוג להתעלות הרוחנית הכללית של הציבור, זה בא לידי ביטוי לא רק בתשובותיו ההלכתיות, אלא גם הרבה מעבר לכך, הן באופן התשובה והן בחינוך ובהעברת המסרים הבוררים מה היא דרכה של תורה ומה הוא רצון השם בכל דבר ועניין הנעשה בתחום אחריותו.

"אצל מרן זצוק"ל ראינו שהתשובות שענה לשואליו הרבים כל ימיו, היו לא רק תשובות הלכתיות, אלא גם תשובות מהנכות, תשובות שאמורות לתת לשואל את ההשקפה הנכונה מה ד' אלוךך שואל מעמך. כך לרזוגמא, פעמים רבות לתקופות השנה היו מגיעים אברכים צעירים כשאלה החוזרת על עצמה, שתוכנה היה כרוך במיני תחבולות לצורכי פרנסה, ותשובתו הקבועה היתה - 'זו לא ההשתדלות בפרנסה

שהקב"ה רוצה" ... בתשובה הזו טמונה לא רק הוראה גרידא, אלא חינוך לכל החיים ולכל מיני שאלות הנוגעות לכל בני המשפחה, שהיסוד בהם הינו, שההתעסקות לצרכי פרנסה אין בה אלא 'השתדלות' ולא יותר מכך."

■ נבקש לשמוע רשמים מהמושב המשותף, במחיצת מרן זצוק"ל בבית דינו.

זכיתי להיות במחיצתו שנים רבות כשימוש חכמים, הן בבית הוראה והן בבירורי הלכה שונים. תמיד היה ניכר שבכל שאלה הוא כביכול מתחיל הכל מחדש. גם בשאלות שכבר נשאל עשרות או מאות פעמים. בפרט בדברים שצריכים להיות חקוקים עלי ספר.

עניין זה של תשובותיו שככתב קובע ברכה לעצמו. זכורני שלפני שהוצאתי את ספרי לדפוס, הצעתי לפניו שאלות יסודיות שציפיתי לתשובות בכתב ידו. להפתעתי עבר זמן ארוך ועדיין לא קיבלתי תשובה. רק לאחר כמה חודשים, בימי בין הזמנים, הזמין אותי לבית חמותו ע"ה בירושלים, שם שהה למנוחה קצרה, ואז היתה שעת הכושר להתפנות מעיסוקיו הרבים ולשבת ביישוב הרעת ולנסח את התשובות בכתב ידו בשלמות הנצרכת לו לכתיבתם.

זכורני שבאחת הפעמים לא נתתי אל ליבי די הצורך לחוס על זמנו, וביקשתי ממנו שיעבור על איזה מאמר הלכתי שרציתי לפרסם בקובץ של חידושי תורה. אחרי שבוע שהגעתי אליו בשנית, מרן זצוק"ל כבר עבר על הדברים והעיר לי בחיובו העדין על נקודה מסוימת: "אף שזה נכון אבל אולי כדאי להשמיט".

בחירה מן שמיא

תופעה מדהימה שנגלית כימים אלו, היא ללא ספק גודל ההשפעה של מרן זצוק"ל. "שאל אותי אחד מתלמידי החכמים: כמה זכה רבינו הגר"ג שלאחר הסתלקותו מתקיימות עצרות מספר בכל עיר ועיר והמונים באים לשמוע. והרי הרב כל ימיו לא זו כמעט מכני ברק?", מספר הגר"מ רובין, ומפרק לה:

"אך כשמבוננים אפשר לראות כי רוב בניין ומניין של הרבנים ומורי ההוראה ברוד האחרון בקהילות בני התורה, היו מתלמידיו או מתלמידי תלמידיו. מרן הגר"ג היה נוהג לקבל צורכים צעירים לשימוש חכמים. היתה לו עין חדה לראות מי ראוי להתעטר ברבנות. וכל אחד

דוגמא אחת שתעיד על הכלל: פעם התעוררה שאלה כבדת משקל בענייני אכן העזר. "נסעתי לביתו לשמוע את דעתו, מסקנתו היתה שהדבר מותר, אלא שהתשובה צריכה להיות בזהירות לבל תהיה פריצה. שנים לאחר מכן נדפס ספר 'הוט שני', ועל אותו עניין נכתב בשמו

של תלמיד חכם אחד שאמר בשם מרן הגר"נ שהדבר אסור. ניגשתי אליו ושאלתי שוב לדעתו, ואמר לי שמשנה לא זזה ממקומה והדבר מותר. אמרתי: אומרים שכספר 'הוט שני' כתוב שאסור? ואז אמר לי להוציא את הספר מארון הספרים, ואמר לי לקרוא איתו ביחד את תוכן הדברים, ואז הרים את ראשו ושאל אותי - "איך אפשר לקרוא כאן שאסור, והרי כתוב להדיא שמוותר", אלא הפסיד ואמר - "הדברים נכתבו בזהירות מרובה לכל תצא פריצה ח"ו מהוראה זו".

"ואכן, בתשובותיו המחוכמות כלל במילים ספורות עולם ומלואו. כל מי שהיה במחיצתו שם לב שהתשובות קצרות ומדודות. למשל באחת הפעמים נשאל מתי מברכים בזמנינו תפילת הדרך בנסיעה במכונית, הוא אמר שמרן ה'חזון איש' בידך כשנסע לים בתל אביב. ושוב נשאל: והרי לא יצא מתוך העיר, וענה: "כשנסע לים היה בזה 'הרגש נסיעה'". המתכונן תמה: מהו אותו 'הרגש נסיעה' שקובע שיעור לתפילת הדרך? אך זו מסוג ההגדרות שהיו שגורות רבות על לשונו, אלו הן הגדרות שיש בהן את 'לב הדברים': כשאמרו חכמים שהיוצא לדרך מתפלל תפילת הדרך, אמרו הפוסקים שיעורי מרחק לך, כיוון שבזמננו הסכנות היו של ליסטים ופורענויות המתרגשות ובאות לעולם, אך בזמננו שאין הליסטים מצויים, ישנן סכנות אחרות - כמו תאונות דרכים, ואז מתעוררת השאלה שמא יש לומר את תפילת הדרך מיד שאדם נכנס לתוך המכונית, ואפילו בנסיעה קצרה בתוך העיר, אלא שחז"ל תיקנו תפילה זו רק 'למי שיוצא לדרך'. ובאמת כיוון שאין הגדרה מדויקת של מרחק שאפשר לנקוב בק"מ, באה העובדה ממרן ה'חזון איש', של 'הרגש נסיעה'. וזוהי ההגדרה לאמירת תפילת הדרך בנסיעה".

סוד כתב הסידור

כמי שיושב על מדין, חשוב להגרי"מ רובין להרחיב דברים על החשיבות שראה מרן הגר"נ זצוק"ל בהקמת בתי דין. "יסוד בית הדין - שמיעת צרכי העם מבוקר ועד ערב בדיני תורה, הן הנוגעים לפרט - טענות ומענות בין אדם לשכנו ולשותפו; והן הנוגעים לכלל - כשאלות ציבוריות הנוגעות למעמדם של המייסדים והמנהלים כמוסדות התורה והחינוך, קביעות הלכתיות שמשמשות אבני יסוד בכל בתי הדין בעולם.

"מן המפורסמות שמציאויות רבות התחדשו ברור האחרון. היה ניכר הצורך לתת מענה הלכתי המיוסד על דברי השו"ע והפוסקים באופן ברור וחד, בהתאמה למנהג המקום. כך למשל בנידונים בין שכנים בבתי משותפים; השתתפות בהוצאות אחזקת מעילות דיירים שאינם גרים באופן קבוע בבניין; חלוקת התשלומים בין דיירים ששטחי דיוריהם שונות; זכויות השכנים בבנייה על גגות משותפים; יחסי עובד

מהבאים הרגיש 'בן יחיד' שהרב קיבלו בסבלנות אין קץ וענה לכל ספקותיו.

מצודתו היתה פרושה אף על הנהגת העיר. כחמישים שנה הנהיג את בני ברק יד ביד עם מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל, שני עמודי ההוראה שבאו מבתי מדרש שונים וממסורות הוראה שונות,

ומצאו ביניהם את הצד השווה, ובשלום ושלווה ובניחותא נשאו על שכמם את משא העיר ויושביה".

בנוגע להיותו ה'משיב' של הדור האחרון, מצטט הגרי"מ רובין את המובא בספר 'הוט המשולש' שאחד מבניו של מרנא ה'חתם סופר' שאל את אביו: איך זה שמיד שמגיעה אליו שאלה להכרעתו, הוא עונה במהירות מבלי צורך לשקול את הדברים כמעט? השיב מרן ה'חתם סופר': "בכל דור ודור מעמיד הקב"ה מי שיענה לשאלות הדור. ויש סימן לדבר: מי שרואה ששאלות הדור מגיעות אליו, הרי זה סימן מן שמיא שהוא נבחר להיות להשיב. "ברורינו", ממשיך הגרי"מ, "ניכר היה לכל שמרן הגר"נ זצוק"ל היה מאותם היחידים שנבחרו מן שמיא להשיב לשאלות הדור. מכל קצוות תבל פנו אליו".

"הוא גם נדרש לשאלות חדשות שהתעוררו ברורנו. במשך עשרות שנים היה הוא מעמודי ההוראה שהדור נשען עליהם, ולמרות שבגילו היה צעיר יותר מהרבה גדולי הוראה - היה שותף עימם בקביעת מסמרות בשאלות המרכזיות שעלו על הפרק. כך ניתן לראות בפסקי ההלכה שהוא חתום יחד עם גדולי ההוראה ברור הקודם זצוק"ל".

"כשעלתה שאלת כשרות הבהמות המכוננות 'ז'בו', היו פרטים רבים שהצריכו כירור. יצאנו אז לנסיעה ארוכה לצפון הארץ ביחד עם התנו הגר"ש רוזנברג שליט"א, לברר ידיעות יסודיות אצל אדם מכוונ שהיה מומחה בענף הבקר, לנסות לדלות ממנו פרטים יסודיים בהכלאת הבהמות. הדברים נתבררו בחיסיון ובסודיות, כשמרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל מקפיד להסתיר את כל הפרשה אף מהקרובים אליו. זכיתי להיות השליח שהביא את חוות דעת גדולי ישראל זה לזה. ויכולני להעיד שעל כל פרט שאל מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל: "ומה דעתו של רבי ניסים"? בסוף יצא מכתב שמביא דעתם המשותפת, ועבר את הגהותיהם ואושר לפרסום על דעת שניהם.

והוא ממשיך ומספר: "פעם הזדמנתי לבית מרן הגר"נ כשעלה על הפרק עניין ציבורי. מרן הגר"נ התבקש לכתוב מכתב בעניין המדובר, ותוך כדי הכתיבה אמרתי שלפי ידיעתי אין דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל נוחה מעניין זה. מיד הוסיף מרן זצוק"ל בתוך המכתב וכתב "אבקש לברר את דעתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א".

הוראה וזהירות

על דרכו בפסיקותיו והכרעותיו ההלכתיות, שח הגרי"מ רובין מנסינו: "התשובות של מרן הגר"נ היו מדודות מאד, במילים ספורות. אבל הן היו מאד מדויקות. לפעמים השואל לא היה יודר לסוף דעתו - בתוך התשובה כלל, הן את ההלכה, והן את ההנהגה והן את הזהירות".

ידע לפני מי הוא עומד!

המשך מעמוד 23

שיכנים כביכול לצדקה.

מורנו ורבנו החל לרעד והזרוע: שקר! שקר! שקר!
לא היה צריך לקבוע דרך ומנהג. בזה הוא היה הנחשון שייסד והנהיג ולימד את הרבים.

מי יגור באהלך

"כבר אמרתי בהספרים", אומר הגאון רבי שמעון שליט"א, "כי עד כמה שידנו מגעת להבין, נפתח את מזמור ט"ו בתהילים, ונרגיש שהמזמור שייך אליו, ממש דברי הספר על מורנו ורבנו: 'מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודבר אמת בלבבו, לא רגל על לשונו וגו' - כל הפרק הוא מספר על מורנו רבנו! 'ואת ידאי' ר' יכבד', אי-אי-אי!"

"זכורני, פעם בעיצומו של דיון ממושך בבית הדין, בעלי הדין דיברו ודיברו, והוא הקשיב והאזין להכלל. לפתע, כאשר הדובר השמיע סיפורים שלא מן העניין, עצר את הדובר ואמר לו: 'את זה אני לא צריך לשמוע! זה לשון הרע!'."

"אי, אי, התרגלנו שיש לצדנו בעולם הזה יהודי שחי ישר כפי שעשאו האלוקים. וכאשר הוא נפטר מתחילים להתבונן - מה הפסדתי ומדוע לא לקחתי יותר."

"הוא היה אומר לי תמיד: 'מוותו לא מפסידים אף פעם. וככה הנהגנו את כל הבית שלנו'. חושבני, שמצד עצמו ועל פי דרגתו לא היה אצלו כמעט המושג של ויתור, כי הוא היה בדרגה שאם צריך לעשות משהו, או לא לעשות משהו, או לשתוק, הויתור היה נעשה בגלל שכך צריך להתנהג. זה עצמו היה המחייב, השלטון של הדעת ללא שום חשבונית ושיקולים, אבל לגבינו הרי יש הרבה דברים שהם ויתור, לכן לנו ולאחרים היה אומר לוותר, והודיע לרבים כי לא מפסידים מויתור."

אנו נענים ומספרים קמיה הגאון ר"ש גלאי שליט"א, כי בעת שרבי ניסים נכנס לביתו לאחר הסתלקות אחד ממשפחתו הקרובה ביותר, כאשר נכנס בדלת הבית אמר בקול למלווהו: "אבל אנתנו הרי עוד חיים..."

נענה רבי שמעון שליט"א: "אכן, כיוון שהיה כל רגע בתפקיד הוא היה מלא וגדוש כרצון לחיות. אמרתי כמה פעמים לאנשים: אתם מפחדים למות? אני לא מפחד למות, כי אני שמח כעת בכל רגע שד' נותן לי חיים! אנו נמצאים בתפקיד כל העת לפני מלך מלכי המלכים ועושים רצונו בשמחה ובעבודה לפניו. וזה היה רבי ניסים."

ממדבר מתנה

שמא תאמר, וכיצד מגיעים לכל זה? - מביט עלינו הגאון רבי שמעון שליט"א כשואל - וגם משיב:

"כיצד מגיעים לכל זה? כיצד מגיעים ל'פתח לבי בתורתך', כיצד זוכים לישרות הנוראה של רבינו בלימוד התורה, הרי כוח הישרות שלו בהוראה ובפסקי הלכה בר' חלקי שו"ע היה מבהיל - כיצד זוכים לכך?"

"התשובה היא בהקדמה הנזכרת שם. שמקיימים זוכים ל'נצור לשוני מרע', ול'שפתי מדבר מרמה', ול'מקללי נפשי תידום', ול'ונפשי כעפר לכל תהיה'. ומי לא יודע שבדברים אלו רבי ניסים היה מיהירי הדור ובהירור רב, אין לשער ולתאר, וכך זכה ממילא בלימוד התורה - ל'פתח לבי בתורתך' בשלמות, כאשר גם ה'במצוותיך תרדוף נפשי' שלו היה בהירור רב."

ועוד נקודה:

"פעם שאלו אותו האם לקבוע שעות לגמ"ח? השיב, 'אינני יודע מה לומר, אבל אני, הפקרת את עצמי לציבור...' זו הייתה אמירה נדירה שיצאה מפיו. וזה הפשט בדברי הגמרא 'ממדבר מתנה', שכל מי שמפקיר עצמו כמדבר התורה ניתנת לו כמתנה. מורנו ורבנו עשה עצמו כהפקר, לכל וד'פתח לבי בתורתך' ניתן לו בצורה מושלמת."

השיחה קשה מעט על רבי שמעון שליט"א, והוא חותם ברגש:

"יהי רצון שנזכה בעז"ה להמשיך ממעשיו הגדולים וזה יהיה נחת רוח לבורא עולם. אכן, אנחנו לא בניו של הנפטר, הבנים אומרים 'קדיש' ומבקשים 'תגדל' ויתקדש שמוה רבא. אבל 'לקדש שם שמים' לא שייך לבנים, את זה כולנו גם יכולים לעשות, וחיבים לדאות מה לקחת ממעשיו הגדולים."

ומעבד; ואפילו שאלה פשוטה ושכיחה כגון תשלום פיצויים לעובד שלא התנו עמו מראש - דבר שהיום מקובל בכל מקום שהוא חלק מתנאי העסקת הפועל - היה צריך לקבוע דרך ומנהג. בזה הוא היה הנחשון שייסד והנהיג ולימד את הרבים.

"אחת השאלות היסודיות שעלו על שולחן מלכים ברור האחרון, היתה מעמדו ההלכתי של צ"ק. הרבר נוגע לכמה הלכות שונות. גם לעניין מצוות 'בימו תתן שכרו', לעניין פירעון חוב וכדומה. היו פוסקים שאמרו דעות לכאן ולכאן. שורש הנידון האם הצ"ק דומה לשטרות הכסף המצויים בידינו, שגם הם עצמם אין גופן ממון, אלא הם רק משקפות את כמות הכסף והאוצרות שיש למדינה.

מרן הגר"נ העמיד וייסד שצ"ק אינו נחשב כלל לממון, ואין הוא אלא הוראה לבנק לשלם למוטב את הסכום הנקוב בו. והיה מסביר כמתק לשונו - הבנק נידון כשולחני שמופקדים בידי מעות של פלוני, ואותו פלוני מוסר פיתקא לחברו שייגש עמה לשולחני, וכתוב בפיתקא בזה הלשון 'אני הח"מ מבקש לתת לפלוני סך של מאה שקלים מתוך מעותי המופקדים אצלך', האם יעלה על הדעת שאותה פיתקא נחשבת כמטבעות ושטרות כסף? אין זה אלא כאמירה לשולחני בלבד. והמתבונן יראה שזהו אכן כל מה שכתוב בצ"ק. וכאשר הבנק נותן את המעות, גם כאשר אין בחשבונו כספים והוא מצוי באוכרדרפט, הרי זו בקשה מהבנק שילווח את הסכום הנקוב לנותן הצ"ק, ובאופן זה ישנם חששות של ריבית וכידוע."

כשמשוחחים על הנהגות מיוחדות שניכרו בתחום ההלכה, מספר הגרי"מ, שמרן צוק"ל היה מתון מאוד בכל פסק שהיה יוצא מתחת ידו. "לפעמים היו אנשים שמייאנו לקבל את פסק הדין. הנהגה שהיה בבית הדין להוציא כתב סירוב שמטרתו לפרסום ברבים, שפלוני מסרב לדון בדין תורה וכדומה, מכתב כזה שמפורסם בחוצות - יכול להניא אדם מהתנהגות קלוקלת. בדרך כלל בעלי הדין שזכו היו לוחצים על בית הדין לפרסם כזה כרוז כנגד הצד השני, אלא שמרן הגר"נ כחכמתו היה מלמד תמיד, שכל כוחו של 'כתב סירוב' הוא כל זמן שהוא משמש גורם 'מרתיע', דהיינו שהסרבן חושש מפרסום הכתב ברבים, אבל לאחר שכבר הכתב מפורסם, אין בו כמעט תועלת, שהרי כח ההרתעה כבר אינו קיים, וכך היתה דרכו ללמד בין השיטין את חכמת הפסיקה שניכרה בכל פסק והכרעה שהוציא מקרבו."

תוכנה מיוחדת מוסיף הגרי"מ: "לא פעם מזדמנים לבית הדין אנשים חצופים, שפיהם מדבר שווא, וכשהם נתפסים בקלקלתם הם פוערים פיהם לעתים בצורה שאינה מכובדת כלל. וכבר היה מעשה כבעל דין שכזה, שהפסיד בבית דינו של הגר"נ, וערך קונטרס שכולו השמצות וטענות כנגד הפסק, כתב פלסטר מכוער."

"תוך כדי שהדברים מתפרסמים, פנה אותו בעל דין קשה וביקש... שמרן הגר"נ ידאג עבורו לממון של צדקה!! היתה זו חוצפה שהכעיסה את כל הסוככים שראו זאת. אבל מרן הגר"נ שקל את הבקשה בפלס מחשבתו וכדרכו בלי נגיעות כלל וכלל, ופעל שידאנו לאותו אדם, והפטיר כדרכו בנינוחות - "זה שהוא לא מתנהג כראוי, זו לא סיבה שלא לעזור לו."

"עכשיו, פרח לו איש הדין והאמת. ובהליכה בדרכו, דרך האמת, תהיה לנו נחמה פורתא."

באסיפת רבנים במעונו. הגר"י סילמן שליט"א משוחח עם מרן זצוק"ל, מאחור נראים הגר"ש מונטג שליט"א והגרא"י דינר שליט"א

◆ ארבעה מהם, הגאונים רבי שמואל מונטג שליט"א, רבי מרדכי חייקין שליט"א, רבי ישראל זיכרמן שליט"א ורבי יהודה אריה דינר שליט"א חולקים עם 'מוסף שבת קדש' מאשר ראו וקיבלו מהמורה הגדול, וסופדים לאישיותו הרמה והטהורה ומתלמידיו יותר מכולם ◆

◆ הוא בכני ברק, ומצודתו פרושה על פני כל הארץ ◆ דור של מורי הוראות צדק, רבני קהילות ויושבי על מדין העמיד מרן הגאון רבי נסים זצוק"ל, אשר נפוצו על פני כל הארץ מצפונה ועד דרומה, מחזיקים במורשתו, ומנהיגים לאור דרכו ההלכתית והתורנית ◆

הרב רבנו

♦ ב. ראם ♦

מרן הרב זצוק"ל אמר למהר, ומרן המשגיח זצוק"ל אמר שלא למהר, ולמעשה נהגו כדעת מרן המשגיח. מכאן לקחתי הוראה למעשה אצלנו בקהילה בנתיבות.

במבצע 'עופרת יצוקה' שאלתי אותו מה לעשות בזמן האזעקות, והוא ענה לי כי באופן כללי ועקרוני יש לשמוע להוראות אנשי הביטחון. שאלתי על מקרה של אזעקה כאמצע הסדר ככולל, והוא הורה להפסיק וללכת למרחב המוגן. גם כאמצע שמונה-עשרה הורה להפסיק. המשכתי לשאול על אמצע חזרת הש"צ, האם ימשיך הש"צ – בתום האזעקה – במרחב המוגן או יחזור לעמוד. הוא הורה שאם הוא המשיך את התפילה במרחב המוגן – יגמור שם. אגב, במבצע שלאחריו, 'עמוד ענן', שאלתי את אותן שאלות את רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל זצוק"ל וקיבלתי את אותן התשובות וכמוכן שכך נהגנו למעשה.

■ איך ניתן להגדיר דמות ענקים זו?

את דמותו של מרן הגאון רבנו נסים זצוק"ל הגדיר כבר לפני קרוב לאלפיים שנה התנא רבי מאיר: 'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה... והולך ומונה שם קרוב לעשרים דברים. מעידני, כי בשחייה במחיצתו ראיתי בעליל איך כל הדברים המנויים שם השתקפו במרן זצוק"ל, ובמיוחד 'מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים'. רק כך ניתן להבין את הנהגתו המופלאה בכל מיני מקרים שכמעט ולא יכול לנהוג כך ילוד אישה, אלמלא שהגיע למדרגה של 'מגדלתו ומרוממתו'. וכך בכך 'מלבשתו ענה', הקטנה שלא זו בלבד שאינה מקטינה את שיעור קומתו – אלא מגדילה ומעצימה את שיעור הקומת-אדם שבו לפסגות על.

מכיוון שכך, נוכל מעט להבין מה שהתבטא פעם רבנו מרן האילת השחר זצוק"ל על מרן זצוק"ל, כי כאן בעולם הזה אנחנו זוכים לראות את פניו של רבי נסים, אבל בשמים מי יודע אם נזכה להתקרב לראות! והוא מסיים בכאב:

"יש לי הרגשת לב ממוצאי שמחת תורה. הגמ' בחגיגה מספרת שרבי יהושע התבטא: 'אין הדור יתום שרבי אליעזר בן עזריה שרדי בתוכו'. כהיי חיותו הרגשנו 'אין הדור יתום שרבי נסים שרדי בתוכו', וכעת, אוי לו לדור שאין רבנו נסים שרדי בתוכו!"

הגאון רבי שמואל מונטג שליט"א

רב הקהילה התורנית בנתיבות

מגדלתו ומרוממתו

■ הרב שליט"א מכון עשרות שנים כרבה של הקהילה החרדית בנתיבות. נבקש לשמוע על דברי הדרכה והכוונה הלכתית ותורנית שקיבל הרב יבדלחט"א, ממרן זצוק"ל, עם עלותו לכהן פאר בנתיבות.

הגר"ש מונטג שליט"א מקדים: זכיתי להיות במחיצתו של פוה"ד מרן הגאון רבי נסים זצוק"ל כעשר שנים, שהיו לי לשנות הדרכה, הדרכה בעצם הווייתו והנהגתו. הדרכה לדרכות במידת האמת. לדרכות בדקדוק ההלכה. לאהבת הבריות, לסבלנות אין קץ, להקשבה פנימית [!] לדברי הזולת ולמצוקותיו, ועוד ועוד שקשה לפרט כי רבים הם.

אשר לשאלתכם לגבי הוראות שקיבלתי ממנו, כמוכן שיש הוראות רבות, ואתן לכם מספר דוגמאות: באחת השנים, בין כסה לעשור, שאלתי אותו איך לנהוג בתפילת נעילה, האם על הש"צ למהר או לקצר כדי לזכות בכרכת כהנים לפני השקיעה, או להתנהל במתינות כראוי ליום הקדוש ולהפילת נעילה (וכידוע שנהלקו הדעות בזה), כאשר כזה מחמיצים את ברכת כהנים.

מרן זצוק"ל סיפר לי שנושא זה שנוי היה במחלוקת בימי הבראשית של ישיבת פוניב' בין מרן הרב זצוק"ל למרן המשגיח רבי יחזקאל זצוק"ל.

הגאון רבי מרדכי חייקין שליט"א

רב קהילת 'חניכי הישיבות' רכסים וראש הכולל בישיבת 'כנסת חזקיהו'

עלי להקים!

■ ממתן, ואיך, זכה הרב שליט"א לקשר התורני וההלכתי עם מרן הגר"נ זצוק"ל?

לפני כארבעים שנה - כשנים ההם, עוד לפני הרבנות ברמת אהרון, לפני בתי ההוראה, לפני שהיה מקום מסודר לבית דין, היה את הבית הצנוע ברח' הרב בלוי. בית שאליו נכנסו מבלי לדעת היכן דפוק קודם... המטבח היה בחוץ, ואם היו דופקים על הדלת החיצונית לא היו שומעים... שם שאלנו שאלות. או בהיכל הכולל הישן, אחרי מנחה, על המדרגות לכיוון העזרת-נשים, שם עמדו כל מי שרצה לזכות לשימוש חכמים. הבית-דין היה בבית שלו עצמו, בתוך חדר בו הציבו שולחן וכיסאות כשיא הפשטות. אח"כ הוסיפו חדר נוסף לבית דין באותה קומה.

עבורנו, ציבור האברכים הליטאי חניכי הישיבות בימים ההם, הוא היה הדמות של 'הרב'. השתדלנו להסתכל, לעקוב, לראות

וללמוד מכל תנועה חוקי חיים והלכות. 'עקבנו' אחריו ממש. איך הוא מוחא כפיים בשמחת תורה, איך הוא יושב בהקפות, [כששאלתי אותו

כוחותיו. הוא נהג במיעוט תענוג באופן נפלא שלא ניתן לחיקוי, אבל נזכור, שזכינו לראות אדם כמלאך אלוקים, ולשמוע ממנו ולקבל ממנו, ולקוות שנתרומם גם אנו.

הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א רב אחוזת ברכפלד, מודיעין עילית

איך לנו שולחני!

את רבה של אחוזת ברכפלד הגר"י זיכרמן שליט"א אנו פוגשים שעות ספורות לפני יציאתו לחו"ל, לשחיטה המהודרת של בד"צ 'שארית ישראל', מה שמביא אותו לספר לנו כדלהלן: "הייתי רגיל, לפני כל יציאה לשחיטה, ללכת ולבקש ברכתו של מרן הגר"נ זצוק"ל, והוא מצדו היה תמיד מתעניין ושואל פרטים על השחיטה וענייניה. אנב, אני נזכר, שפעם באתי לבקש ברכת הדרך והוא לא הושיט לי יד. נחרדתי, אך הוא אמר לי: 'אני לא בקו הכריאות ולא יכול לתת יד'. וסיפר לי שפעם היה אצל מרן הרב מטשעבין זצוק"ל, והוא לא הושיט לו יד כשלא חש בטוב, בצטטו את דברי תוס' בב"ק כי 'יותר יש להיזהר שלא יזיק משלא יזוק'.

והוא מוסיף ונזכר: "לא פעם, כשהיו עולות שאלות על הכשרות והשחיטה, עוד בשנים הראשונות בזמן הגאב"ד הגרנ"ש קרליץ זצוק"ל, שאלתי את מרן הגר"נ בשליחותו של הגרנ"ש. הוא מאד רצה לדעת מה ר' נסים סוכר בדינים שונים. [גם בשנה הראשונה שכבר צ' 'שארית ישראל' החלו לקיים מכירת חמץ, רבי חיים שאול בא לבקש רשות ממרן הגר"נ, ושטרות המכירה באותה שנה הועברו למכירה הגדולה במעונו של מרן זצוק"ל].

"כשעלתה השאלה ב'שארית ישראל' על המסורת בכהמות עם מין הזאבו, מרן הגר"י אלישיב זצוק"ל מאד רצה לשמוע את דעתו. זה היה ערב שבת ונכנסנו אליו, והוא נתן הנחיות לכתחילה, וגם הנחיות למי שכבר בישל לשבת מאותו כשר. תמיד שחטנו במקומות שהזנים לא מצויים, אבל הוא הנחה את הציבור מה לעשות. היה פעם שהיה חשש 'דרוסה' כלול עם אלפי עופות, וחלק גדול כבר נשחט, וגם בשאלה זו - כשחיטה של 'שארית' - הוא זה שהורה והכריע ועל פיו נהגנו".

■ כב' הרב יברלחט"א זכה לשמש הרבה לפני מרן זצוק"ל. אלו עובדות והנחיות זכורות מהימים ההם?

לפני 30 שנה התחילו לקיים כרמת אהרון הגעלת כלים פעם בחודש בצורה מסודרת. מרן זצוק"ל פנה אליי וביקש שאפקח שם כשטח, וכאמת היה תיקון גדול. היה מקרה שהגיע אברך צעיר שהיה נראה בראשית הדרך של שמירת תורה ומצוות, עם כלים שונים שרצה להגעילם. הוא סיפר שכלים אלו ירושה הם מהוריו ששלחו לו לארץ, ויש לו רגש קרוב לכלים ההם, והוא רוצה להכשירם.

היו שם כלים בעייתיים מבחינה הלכתית, ועל כן אמרתי לו שניגש לרב ונשאל מה כן ומה לא, כי ראיתי שיהיה לו קשה אם אדחה אותו. נכנסנו יחד, והצנתי בפני מרן את הכלים הבעייתיים. הוא הסתכל עליו, שאלו כמה שאלות, ואז אמר לו: 'תחכה עוד שנה, אז תבוא. כרגע הרי יש לך כלי מטבח, או תמתין לשנה הבאה'. בשעת מעשה לא הבנתי את פשר ההוראה, וכשהלה יצא, שאלתי: 'אולי הרב מתכוון לדעת החכ"צ להתיר קדרות שעברו ר"ב חודש?' הוא חייד ואמר לי: 'אתה לא מכין?!' הוא לומד כאן כאברך בארץ. עוד שנה הוא ילמד, ואז כבר לא יבוא לשאל כי ידע את ההלכות מעצמו... ואכן כך הווה.

אני נזכר שהייתי ב'שימוש' בבית דין. נכנסו שניים לדין, אחד מהם, שהיה ת"ח, נכנס לבוש באצטלה דרבנן, והשני בכגדים פשוטים. ראיתי שהרב ישב

על כך, הוא אמר שיש 'פי תקרה' כמחיצה, איך ישב בהלוויית אמו ע"ה על כיסא נמוך מג' טפחים.

ראינו את הסבלנות והרוגע בכל המצבים. גם כשהלך ברחוב וניגשו לשאול, הוא נעצר. לא חשבו שאולי אין לו זמן. ברגע שראו אותו, ניגשו לשאול, ותמיד הוא ענה ברוגע ובסבלנות. כל הלכה שנאמרה בשמו, בשבילנו הייתה 'סוף הוראה'. היו שאלות שהתעוררו על בתים של תפילין למשל, נאמרו בזה שעות של ת"ח אחרים, אך מה שהוא אמר היה 'סוף הוראה' כך היה כבר לפני 40 שנה, ושמעתי מגדולים, שכבר 10 שנים קודם זו הייתה ההתייחסות להוראותיו.

מה שאנו, ציבור האברכים, הרגשנו תמיד, שרבי נסים היה רב של הציבור כולו. ההנהגות שלו היו בדרגות אחרות, אבל לקח אחריות להורות לכל הציבור. הייתה לו אחריות להקל, ואותה אחריות הובילה אותו לעתים להורות שאי אפשר להקל. אנב, אני זוכר שפעם דיברו על מוזון מסוים והייתה שאלה על כשרותו. כמוכן שאלו אותו, והוא הורה שזה כשר, אבל הוסיף: 'כל מה שיש בחנות צריך לקנות!'

באופן אישי אוכל לספר לכם, שכשהוא הגיע להשתתף ב'תנאים' שלי התבטא אבי, יליד קוסובה, הגאון רבי חיים יצחק זצוק"ל (ראש ישיבת עקס לע בען בצרפת) שהוא מוכיר את סבו, אבי מרן החזו"א הגאון רבי שמריהו יוסף זצוק"ל. וכשיצא רבי נסים, אמר אבי זצוק"ל לאחי, 'זו המשפחה שהכרתי בקוסובה - שקטים מבחוץ ועוצמתיים מאד מבפנים'.

הוא חי בעולם מאד בהיר בהלכה, בלי ספקות ובלי פחד. אם הזכרתי את ה'תנאים' שלי - הם היו בחוה"מ. היה שטר תנאים על השולחן ואף אחד מהת"ח שהגיעו להשתתף לא כתב. בחוה"מ זה לא פשוט... הוא נכנס, ואמר בפשטות שכן כותבים, ובעצמו כתב את התנאים, אך בעותק אחד, ואמר שבחוה"מ מספיק אחד, ולקח לעצמו את העותק כשליש לשמור על השטר. כך חי בצורה ברורה.

■ מה תוכלו לציין שראיתם בדרכי ההוראה שלו?

היו פעמים רבות ששאלנו בהלכה, והוא היה משיב ושואל: מה כתוב בקשר לזה? אני נזכר למשל שפעם שאלנו על איטר כתפילין, ושאל 'מה כתוב בשו"ע?' הוא רצה ללמד איך ניגשים לשאול. איך מתכוננים.

גיס שליט"א סיפר לי שלפני 50 שנה הייתה לו שאלה: באמצע מליחת הבשר הפסיקו והורידו את המלח, ולא ידעו איך להמשיך במליחה. הוא נכנס לכולל חזו"א וסיפר להגאון רבי משה דויטש זצוק"ל את השאלה. הם פתחו שו"ע והגיעו להלכה ולברירותה, ואז אמר לו רבי משה דויטש: 'עכשיו תשאל את ר' נסים, הוא הרב, ויש לו סייעתא דשמיא להורות'. כמדומני שרבי משה דויטש היה מבוגר יותר, אבל כבר אז חבריו הגדולים ראו בו שהוא צריך להכריע, ושעל פיו דברים יעשו.

■ מה אנו יכולים ללמוד מדמותו?

לא אשכח את ההספר הגדול בכולל על הרבי מסאטמר זצוק"ל, בו דיברו מרנן הגראמ"מ שך זצוק"ל, הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל ורבי נסים זצוק"ל. הוא דיבר בקיצור כדרכו והרגשתי כבר אז שמה שהוא מדבר זו מציאותו שלו ממש. הוא מדבר איפה שהוא אוהו. הוא דיבר על גדלותו ועוצמתו של הרבי, וסיים: 'איך מגיעים לזה? ע"י התמדה בתורה!' ככה גם הוא בנה את עצמו. הוא היה מתמיד עצום, ובזה ראה מפתח להצלחה.

בהספד אחר שמעתי ממנו על מרכיב תורה, שם הביא דברי חז"ל בהם נאמר: 'עלי להקים' והיינו לקחת אחריות ולהקים ולא לעמוד בצד. הוא הקים ועשה מה שאחרים לא עשו עם כל הפשטות שלו, מעולם לא פטר את עצמו וקיבל על עצמו דברים לא קלים. שמעתי פעם הגדרה בשם מרן הגרא"ל זצוק"ל שהנהגת הדור ניתנה לזקני הדור שהיא 'אני' אצלם לא קיים! אין חשבון אישי. את התכונה הזו ראינו אצל רבי נסים.

ד' יעזור שנשתדל ללמוד מדרכיו, ע"י תורה בהתמדה כל אחד לפי

הוא אוהב, כי כולו היה רוחניות. פעם שאלו אותו למה הוא לא מוסיף סוכר בכוס תה, והוא ענה: מי אמר שכוס תה צריך להיות מתוק...

ברמת אהרן למדו מסכת ברכות, ובאותה תקופה מכרו את הממתק שנקרא 'קרמבו'. האבכים נשאלו איזה ברכה צריך לברך שאוכלים זאת, וכשרבינו הגיע להתפלל בבית המדרש שאלו אותו על כך. הוא שאל: מה זה קרמבו? והיו צריכים להראות לו מה זה. קודם שהכריע את ההלכה, הוא שאל ילדים, מה העיקר אצלם האם הקרם העליון או הביסקוויט התחתון, ולפי זה הוציא את פסקו.

לפני כמה שנים הגיעו ילדים למרן הגר"נ עם משחק ביד, ושאלו אם מותר להם לשחק עם זה בשבת. רבי ניסים אחז שהלכתית הדבר לא ראוי, אך כדי לא לצער אותם אמר להם: "אתם כבר ילדים גדולים, ומשחק זה לא מתאים לכם בשבת!" כמובן, שהם יצאו עם הרגשה טובה מהמחמאה שקיבלנו מפוסק הדור, שהם 'ילדים גדולים'.

בחוה"מ סוכות תשס"ח הוא נסע לומר שיעור בירושלים בחד נוף, בבניה"ד של יבדלחט"א הגר"מ רובין שליט"א תלמידו. אחרי השיעור הוא מיהר לחזור לבני ברק, ובנו הציע לו לנסוע לכותל המערבי כי כבר יותר מעשרים שנה שלא היה שם. רבי ניסים אמר לבנו: לכותל המערבי לא נוסעים לכמה דקות, נוסעים כדי להתפלל, זה לא אתר תיירות! הבן אמר שיש כבר כמה אנשים שמחכים לו שם, ואז הוא ניאות: אם מחכים לי - אני מוכרח ללכת...

שנה אחת היה מאד חלש במוצאי התענית, ולא היה לו כוח ללכת להתפלל מעריב. אמרו לו, שבמקום שיצא לו לבית הכנסת, יביאו לו מניין אנשים כדי שיתפלל בבית. רבי ניסים לא הסכים ואמר: "יותר קשה לי שיביאו לי אנשים לבית מאשר ללכת לבית הכנסת!" בינו זאת!

היתה בכני ברק חנות לממכר רהיטים, ובעלת החנות שהיתה אלמנה השאירה את הרהיטים בחצר. כל השכנים טענו שזה מפריע שהכלים נמצאים בחצר, ותבעו את האלמנה בדיון תורה ודיון שהיא תכניס את הכל לתוך החנות. בדיון נפסק שעל פי דין יש לשכנים זכות לבקש ממנה להכניס את הרהיטים לחנות שלה, אבל אז אמר רבי ניסים: תנו לה בבקשה להשאיר

את הרהיטים שלה בחוץ. כל השכנים הסכימו, חוץ משכן אחד שטען שאם הבית דין רוצה לעשות חסד זה לא על חשבוננו.

בסוף הגיעו להסכמה שהרהיטים יהיו בחצר. ולאחר שנתיים הבן של השכן - שבהתחלה התנגד שהרהיטים יהיו בחצר - נפל מהחלון, ובזכות שהרהיטים היו מונחים בחצר הוא ניצל. אנשי 'הצלה' העידו שלולי הרהיטים, הילד לא היה נשאר בחיים. או אז ראו והבינו שהיה כדאי לשמוע בקולו, ולתת לאלמנה להשאיר את הרהיטים שלה בחוץ.

"שנים ישבתי בבית דינו" ממשיך ונזכר הגרא"י דינר שליט"א, "והייתי בהרבה דיני תורה. זכור לי שכאחת הפעמים רבי ניסים תפס מיד מי משקר, אך המשיך לתת לכל אחד להגיד את הטענות שלו. באיזשהו שלב אמר רבי ניסים לזה ששיקר: אתה יודע שאם מכחישים אותך, אתה חייב שבועה! קם אחד מבעלי הדיון ואמר: יש לנו קבלה במשפחה שאנחנו לא עושים שבועה. רבי ניסים הזדעזע, רעד ודפק על השולחן ואמר: יש לכם גם קבלה לגנוב?!"

"ועתה חסרנו כל אלה. מי יורה דעה, מי יבין שמועה?!"

לא בנחו. הבנתי שהוא נזכר בנמרא על שני בעלי דין שיש חובה שייראו באופן זהה ודומה. אך מה יעשה? וכי יגיד לת"ח להוריד את הפראק?

והנה, קם מרן הגר"נ ממקומו, פשט את הפראק שלו ואמר: "אתם לא מרגישים את החום?!"... ממילא גם הבעל-דין פשט את שלו, כך שכולם ישבו עם חולצות, ונתקיימה ההלכה... ראו מה זו חכמה!

גם באחוזת ברכפלד היו כמה נידונים שהוא הכריע. במעליות שבת הוא היה נחרץ בדעתו שלא הייתה נוחה מכך, ואף שכנו בניינים גבוהים ועפ"י הרשויות חייבים מעלית שבת - הנחיתו של מרן הגאון רבי נסים [כמו דעתם של מרנן הגר"ש אלישיב זצוק"ל והגר"ש וואזנר זצוק"ל] התקיימה, ואין מעליות שבת עד היום.

גם במקוואות שהקמנו בכרכפלד הוא הגיע בעצמו לפני שפתחנו אותם לציבור, הוא עבר וברך ביסודיות, ועד שהוא לא חתם ואישר - לא פתחנו אותם. הוא פשט את הפראק, עלה על סולם וברך ומישש כל מקום, ב'המשכה' ובקליטת מי נשמים באוצרות, שעות ארוכות זה לקח, פרט לשאלות רבות בשעת הבנייה עצמה שהבאנו לפניו.

באתי גם לשאול אותו בנושא של תעסוקת נשים. הוא היה מאד נחרץ שמקומות שאינם ראויים, או כאלו במחיצת גברים - בשום אופן אין ללכת לשם. כשטענתי לעומתו שבנות ישראל רוצות פרנסה כדי שהבעלים יוכלו ללמוד, השיב לי בשיא הרצינות: 'שילכו לעבוד בכפרים הערביים לידכם...!' אמרתי לו: זו סכנה! ומיד אמר לי: לעבוד במקום לא ראוי זו לא סכנה?! גדול המחטיאו יותר מן ההורגו! אחר כך הוסיף ואמר: הרי כל מה שרוצות פרנסה כדי שהבעלים ישבו ללמוד, ובכן, כל הלימוד לא שווה אם חלילה יהיה מכשול אחד!

יש עוד הרבה מה לספר על שליחויות שיצאנו בשליחותנו, בפיקוח בשנת שמיטה על 'אוצר בית דין' של כרמי יין בכרמל מזרחי, כמה סייעתא דשמיא שהייתה, ואיך שדאג לכל פרט ולטובת החקלאים, [בשמיטה אחת שבאו חקלאים להתלונן ולבכות על הפירות שנשארו, עשינו בהוראתו מיץ תפוזים ואשכוליות של אוצר כ"ד].

"ההרגשה כעת היא", מסיים הגר"י זיכרון שליט"א, "שהרבה מעות יש לנו ואין לנו שולחני לפורטנו!"

הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א

רב בית המדרש 'דברי שיר'

שופט צדק

עשרות שנים ישב הגר"א דינר שליט"א לצידו של מרן פוסק הדור זצוק"ל בבית הדין ובבית ההוראה. עם לכתו של רבו הגדול זצוק"ל, הוא משתף את 'מוסף שבת קודש' בכמה עובדות 'קטנות' שהם 'גדולות' מאד.

בצעירותו קיבל על עצמו מרן פוסק הדור זצוק"ל לאכול רק לקיום הגוף. לפני כמה שנים הרבנית ע"ה היתה חלשה וכאו נכדות לעזור לה. הן שאלו: מה סכא אוהב שנוכל להכין בשבילך? ענתה הרבנית: אני לא יודעת מה הוא אוהב! שישם שנה חיו הם ביחד, והיא לא ידעה מה

משמרת למשמרת

♦ הרב א. הכהן ♦

”השבת אינה עגונה שזקוקה להיתרים”.

זה היה המסר באותה אספת יסוד היסטורית בה התכנסו רבני 'משמרת השבת', העוסקים בכירוד דיני והלכות השבת בעניינים המתחדשים בדורינו. מי שהיה לאחד ממאורי הדרך שהתוו את דרכו של הארגון, היה פוסק הדור מרן הגר"ג קרליץ זצוק"ל.

”עיקר התפקיד של הרבנים”, חזר ואמר רבי ניסים באותה אספת יסוד משמו של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, ”הוא לברר את האסור ואת המותר ולמצוא פתרונות כשאפשר, אבל גם כאשר לא מסתייעא מילתא, עליכם לברר את מציאות הרבנים, את האסור ואת המותר”.

מי שנכח באותן שיחות הדרכת, הוא אחד מרבני בית ההוראה של מרן הגר"ג, העומד בראשות 'משמרת השבת', הלא הוא תלמידו יבלחט"א הגאון רבי אליהו בייפוס שליט"א. בשיחה מיוחדת ל'מוסף שבת קודש', חוזר הגר"א אל שנות הראשית של ייסוד הארגון:

”הראשון שליבו התעורר לעסוק בשאלות השבת המתחדשות - היה הגאון רבי נחום מנדלבוים זצ"ל מדייני רחובות שנפטר לפני כמה חודשים, הוא ראה שיש אברכים ובני תורה שמשתמשים במקררים דיגיטליים ללא הכשר, וכן על זו הדרך. הרב הטרדי את מנוחתו, והוא אף פרסם על כך מאמר ב'יתד נאמן' כדי לעורר על זה.

”אבל במאמרים לא היה די. הרב מנדלבוים פנה אלי וביקש ממני לנסות ליצור שיתוף פעולה בעניין עם הבר"ץ של העדה החרדית. כך הגענו לחרב"ג, הגאון רבי מנדל לובין שליט"א, שהוביל את העיקרון ההלכתי שקיבלנו מרבתינו, שכל הפונקציות הדיגיטליות וכל החיישנים יהיו מנותקים ביום השבת. עיקרון שעד היום מנחה את 'משמרת השבת'.

”הגר"מ לובין גם ניסה לפעול ולהגיע אל החברות המייצרות את אותם מכשירים בחו"ל, להסדיר את העניין כבר בשעת הייצור. אבל מנהלי החברות לא הסכימו להתייחס לכך. הם טענו שאין לדבר ביקוש כלכלי ושכל המוצרים נמכרים בלי שום בעיה. לכן גוועה היוזמה כבר בשלב זה.

”כשבאנו למרן פוסק הדור הגר"ג קרליץ זצוק"ל, הוא הקדים ואמר לנו, שאי אפשר לומר שעיקר המטרה היא למצוא פתרונות, אלא לברר

♦ חותם גדול טבע מרן הגר"ג זצוק"ל בכל עניני ההתחדשות הטכנולוגית בימינו ♦ תלמידו הגאון רבי אליהו בייפוס שליט"א מרבני בית ההוראה, העומד בראשות 'משמרת השבת', סוקר את מגוון האתגרים והשאלות שצצו בימינו, ועל הוראות שנתחדשו בבית מדרשו דרבי ניסים ♦ לדורותם ברית עולם ♦

שכך עלתה בימיו ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לראות בגאולתן של ישראל".

עד כדי כך הגיעה מעורבותו, למרות שבדרך כלל היה מופנם מאוד ברגשותיו, גבי שבת גילה את צפונות ליבו, וכך כתב לפני כמה שנים בהקדמת ספרו: "יש להתעורר שחויץ ממה שאנו רואים שהאדם מחויב במצוות והאיסורים שמצוות שבת כוללת יש עניין מהעבודות שבלב להרגיש שהשבת היא מתנה טובה שהקב"ה נתן לישראל ולדעת כי אני ד' מקדישכם, והבחינה על זה לדעת מהי הרגשתנו בקדושת השבת היא באיזה מידה אנו משתוקקים ומשתדלים להוסיף עוד שהות זמן לשבת אחר שניתנה לנו האפשרות להוסיף מחול על הקודש מפלג המנחה, עניין זה להוסיף מחול על הקודש הוא מהדברים שצריך להתעורר על כך אנתנו מורגלים בקדוה הלכה, אולם יש להשתדל שתהא עם כל ההרגש וההיקף לקיים מצווה כמאמרה".

והנה עניין נוסף שיסד רבי ניסים בדורינו: "גם האיסור להשתמש כמוני מים דיגיטליים בשבת, תקף גם אם מדובר בכית שבו מתארחים ולא רק כאשר מדובר בכית הפרטי".

סערת ה'אינורטר'

"בשעוני שבת", מוסיף הגר"א בייפוס, "יש אנשים שמכוונים על פי כל מיני היתרים. אבל אנו ב'משמרת השבת' מודים שלא לגעת בשעון שבת כלל, רק אם יש צורך חולה על ידי גוי. וכן הורה רבי ניסים שיש גזרה לא לפתוח מקרר גם כשלא עובר, שמה יפתח כשעובר. ודבר זה הורה בשם מרן ה'חזון איש' כפי ששמע ממרן הגר"א דסלר".

בשנים האחרונות, התרבה השימוש במזגני 'אינורטר', ושוב עלתה הטענה כביכול השימוש במזגן אינורטר קל יותר מכל מזגן רגיל שפועל בשיטת 'און - אוף' (ON - OFF), ושוב יצא רבי ניסים במכתב נחרץ שחדר שפועל בו מזגן אינורטר המושפע על ידי פתיחת דלת או חלון, יש להימנע משימוש בו בשבת. וכן מי שנקלע לחדר שפועל בו מזגן אינורטר בשבת, שימנע מפתיחת חלון או דלת. למכתב הנחרץ הצטרפו גם שאר פוסקי גדולי הדור.

הגר"א בייפוס מספר שבאחד הימים הוא הופתע לקבל טלפון מראש ישיבת תפרח, הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א שהתקשר בבחילות ל'משמרת השבת' לאחר שנודע לו שהמזגנים בישיבה הם אינורטר. בקיץ הלוהט של הגנב אי אפשר להשאיר את הבחורים בלי מזגן ומאידך להפעילם ללא התקן שבת גם בלתי אפשרי. לכן הגיע לישיבה באופן מיוחד טכנאי מטעם 'משמרת השבת' ועשה שם 'משמר' בליל שישי וסידר התקן לכל המזגנים.

"ככלל", מוסיף הגר"א בייפוס, "לא אחת כשנכנסנו למעונם של גדולי הדור לברר ולקבל הכרעה בנידונים מסוימים, שלחו אותנו גדולי הדור לרבי נסים שברוב גאונותו וחכמתו יכריע ויורה את הדרך ילכו בה. ובאמת זכינו לכמה וכמה הכרעות מרבי נסים בעניינים אלו שדורשים הכרעה של פוסקי ומנהיגי הדור, שבעיניהם הרחבות יכולים להכריע להיתר או לאיסור ולהורות היכן לגדור גדרים וסייגים".

"זכינו כמשך השנים שמרן הגר"נ זצוק"ל נשא אותנו על לזה ליבו ממש, וקירבנו בקרבה מיוחדת כשיצא מגדרו בכל עת לעזור ולסייע לכלל פעולות משמרת השבת, וגם הטריח עצמו לבקש מנדיבי העם להטות שכם וכתף לפעילות נשגבות אלו, כל זאת עקב כך שראה צורך גדול בדברים אלו בכדי לעמוד על המשמר ולגדור גדרים שח'ו לא יהיה הרס השבת".

מחאה על כבוד השבת

פרק מיוחד ניתן לכתוב על המלחמות שניהל רבי נסים נגד כל ההמצאות וההיתרים של גרמא בשבת. הוא הביע את דעתו הנחרצת כמה וכמה פעמים שלא לעשות שום היכי תמצי ושום תחבולה של גרמא בשבת ולא משנה באיזו דרך וצורה. כל עוד האדם עושה איזהו מעשה בשבת, שהתוצאה שלו היא פעולה חשמלית בשבת - זה אסור! המשך בעמוד 48

הגר"א בייפוס מציג בפני מרן זצוק"ל את התקן משמרת השבת

את האסור והמותר. כי לא לכל דבר יש פתרונות. וגם למה שאין פתרון - צריך לדעת האם וכיצד מותר להשתמש בו.

"באופן כללי מרן הגר"נ זצוק"ל הורה הלכה למעשה כפי העקרונות שקבע מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שכל שינוי חשמלי ורישום דיגיטלי אסור. כך למשל בדיון על 'גלאי מתכות', הקריאו לו מה שכתב אחד שרצה להתיר, ובין הדברים נכתב שם שזה דומה למכשירי שמיעה, ואמר מרן הגר"נ זצוק"ל שהרי מרן הגר"ש זצוק"ל אוסר גם מכשירי שמיעה.

"כך", מסכם הגר"א בייפוס, "התגלגל העניין עד שפנו אליו, ואמר שצריך מישהו שייקח את הנושא לידיו והסכמתי להצטרף. מאז זכה דורנו לפסיקותיו הבהירות של רבי נסים בעניינים אלו שאין להם הכרעה לא באחרונים, וודאי לא בראשונים, ורק גדולי דורנו נדרשו להם לקבל הכרעה בהם. ורבי ניסים, בגאונותו הגדולה ובראייתו הרחבה הכריע והאיר בפסקיו את כל העניינים לכל העולם היהודי".

חשש מהרס השבת רח"ל

כיום זה נראה מובן מאליו, אבל רק לפני שנים ספורות צצה ההתחדשות הזו של 'החשמל הדיגיטלי'. נדרשה הכרעה, מה בדיוק ההגדרה של זה. היו שטענו שהדיגיטלי קל יותר מחשמל מכני שיש בו חיבור של פרקים. אבל רבי ניסים ושאר גדולי הדור, מרנן ורבנן הגר"ש אלישיב, הגר"א ל שטיינמן, הגר"ש וואזנר זצוק"ל ויבלחט"א מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א - דחו את הטענות האלו בהכרעה ברורה שכל חשמל, אפילו יש בו רק הגברת זרם ופעילות דיגיטאלית, אסור הוא באיסור גמור בשבת".

"שורש הדברים שקיבלנו ממרן זצוק"ל", מבחיר הגר"א בייפוס, "והיסוד שהנחה אותנו בכל דרכנו היה אחד: אין לעשות שום היכי תמצי ושום תחבולה של גרמא בשבת, ולא משנה לזון איך עובר ואיך פועל, ככל שהאדם עושה מעשה בשבת - כשהתוצאה היא פעולה חשמלית בשבת, הדבר אסור! אבל גם אם יהיה היכי תמצי שאין איסור מדינא, בכל זאת יש לאסור כדי שלא יבואו להתיר באופנים שמוותר מדינא, וכך עלול ליצאת מכך הרס השבת רח"ל".

כבר בשנת תשמ"ה כתבו רבי ניסים ובית דין מכתב: "הננו להודיע לכל שומר שבת כי המצאות הטכנולוגיות במלאכות שבת שנתפרסמו אינן מועילות להיתר שום תוצאה של מלאכה איזו שהיא והדברים אסורים ומלבד זה הרי הדבר מהווה הרס לכל שמירת השבת ואוי לדור

'אין לך אלא ד' אלוקיך'

◆ לפני ולפנים פרגוד
בית מרן פוסק הדור
זצוק"ל ◆ שיחה עם בן
אחיו, בן ביתו ונאמן
רוחו, הרה"ג ר' אברהם
ישעיהו קרליץ שליט"א,
שהשקיף מקירוב מקום
ומרחק תפיסה על חיי
הדוד הגדול, שכל
ימיו אשר חיה ביקש
את אלוקי אביו ועבדו
בכל לב ◆ ועל הצוואה
שהשאיר – כבר מחיים:
'אזוי דארפט מען טהאן'
◆ מלאך הדר עם בני
תמותה ◆

כך הוא שיעורן: הדיבור הוא אכן כוח נחשב מאד, אלא שכאשר האדם שומר את פיו ולשונו - אזי משקל הדיבור שלו מתגדל לאין ערוך ושיעור, ולכן מילה אחת אצל האדם שהוא בעלים על לשונו שקולה כאלף מילים אצל מי שדיבורו כאין מעצור'...

שלושים להסתלקות פוסק הדור, מרן הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוק"ל. 'מוסף שבת קדש' מבקש לחדוד מעט את מעטה השתיקה ההדרה, ולנסות לפענח את סוד כוחו של מי שכל חייו שמר על פלך השתיקה מחד,

◆ הרב גרשון טברסקי ◆

כאשר שטפו המון צבאות עמך ישראל אחר מיטתו של מרן פוסק הדור הגאון רבי נסים קרליץ זצוק"ל, שח אחד מגדולי מורי הדעה שליט"א לבני לווייתו: 'כאן במקום הזה רואים שכוח הדיבור הוא החלק הפחות נדרש לאדם. בניגוד גמור לדעת הכריות שהדיבור הוא מרכז האדם, כאן הוכח שאפשר להגיע להשפעה הגדולה ביותר כשאוחזים בפלך השתיקה עד דרגה של 'ישום עצמו כאילם ממש'... אבל - המשיך ואמר, 'אין דברים כפשוטן, אלא

מברך על הכוס תחת החופה. במרכז התמונה נראה מרן הסטייפלר זצוק"ל

לא הייתה לו שום טובת הנאה מההכרעה ושום עניין אישי בפסק. זה הכוח של 'אין לו אלא ד' אלוהיו' וממילא התוצאה המוכתרת היא 'את והב כסופה'... כך זה בדיני התורה וכך הוא בהנהגת הכלל".

לעשות מה שנדרש!

בהקשר זה הוא מספר עובדה אישית: "כשהייתי בן שמונה-עשרה למדתי בישיבה, מרן זצוק"ל אמר לי שבשבוע שאני בא הביתה ביום שישי שאכנס אליו. ואכן כפעם הבאה שהגעתי נכנסתי אליו, הוא היה עסוק בהכנת נרות לשבת לסבתא עליה השלום, וכשראה אותי אמר לי כזו הלשון: "א מענטש דארף טאהן וואס ער דארפט טאהן, און גישט קוקן אויף קיינעם", והמשיך: "דיין טאטע איז געווען אזוי, און דו קענסט האכען שייכות צו דעם... [אדם צריך לעשות מה שנדרש ממנו, ולא להתייחס לאף אחד. האבא שלך היה כך, ואתה גם יכולה להיות לך שייכות לזה]."

"כשעתי מעשה סברתי שמרן זצוק"ל מתכוון להורות לי דרך חיים, אבל כיום אני חושב שלצד זאת הוא גם העניק לי צוהר קטן למשנתו הוא, איך צריך לעבוד את ד'. פעם שאלתי אותו, מה היה האבא שלי זצוק"ל, ומרן זצוק"ל השיב לי: 'קין מאל האט ער גישט זיך האפגענארט'... [מעולם לא רימה את עצמו], כמובן ברוחניות".

בהקשר של ההנהגה הציבורית.

"תמיד ראינו, בכל נושא ונושא, את המבט הפנימי הנחוש והנוקב של 'בלתי לד' לברוד' הוא פותח. "אם זהו רצון הקדוש ברוך הוא, אז עושים. ואין זה משנה מה יגידו, מה יאמרו, אם כן ימצא חן או לא ימצא חן בעיני מישחו וברעת הבריות. הוא גם לא הביא בחשבון האם זה לפי טבעו או שלא לפי טבעו, רק ורק לעשות ולכוון לרצון הקדוש ברוך הוא.

"לכן גם, הוא לא השיב על כל שאלה מיד, תמיד הקדים לכך מחשבה, וכאשר הגיע למסקנה שזוהי חובתו לא עניין אותו שום דבר. הכוח הזה של טהרת הכוונה, יכול להסביר את ההצלחה הגדולה בכל מעשיו, כמו הקמת ה'בית דין' שהיה לתל תלפיות ממש, וכמובן לתופעה של 'ויבכו אותו כל בית ישראל'. סבורני שהתופעה הזו של 'הכבוד הגדול שעשו לו במוותו' היא גילוי נדיר ומופלא שלא נראה כמוהו, שכן מרן זצוק"ל מעבר להנהגה הציבורית, הלא שפט את ישראל בשבתו על מדין, והלא בכל דין תורה יש גם את מי שיצא חייב בדינו, והפסד בדין זה דבר קשה מאד לקבל ולעכל כידוע, וניתן לתאר שבתוך כל הציבור שצעד אחד מיטתו היו רבים שיצאו חייבים בדינם. ייתכן אפילו שבשעת מעשה היו להם טענות, אבל כל זה לא מנע את הפרץ של ההערכה וההספד שקשרו למרן זצוק"ל, מדוע? כי בלב כל אחד ידע, כל אחד הרגיש שמרן זצוק"ל

אך עמד בראש הנהגת הציבור מאידך. של מי שההתכנסות לתוך ד' אמות של הלכה וריחוק מכל סנסן של התכבדות הייתה משנתו, ומאידך כבר בשנת תשל"ז מצטרף ל'מועצת גדולי התורה'. מחד הוא טמיר ונעלם מעין כל, ומאידך עומד ומשדד מערכות, בונה ומחולל.

בלתי לד' לברוד

לשם כך, מתכנסים אנו עם נאמנו וכן ביתו, שהיה גם אחינו – בן אחיו, הגאון רבי יהושע תנחום זצוק"ל – יברלחט"א, הרה"ג ר' אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א, שניאות לכבודו של מרן זצוק"ל, ולכבודה של האכסניה, להשקיף מקירוב – שהעצים את המרחק – על דרכיו של מי שבמחיצתו עשה את עשרות השנים האחרונות. למען האמת, שיחה עמו היא אשד של זיכרונות ערכים, והיכן שלא שמנו את האצבע, עלו וצפו זיכרונות הוד ורוממות. ביקשנו להיצמד לנקודה זו בו פתחנו – על היכולת להיגלות ולהסתתר כחדא מחתא.

הרה"ג אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א, גדל על ברכי אביו הגאון רבי יהושע תנחום זצוק"ל בבית הנכחות של 'מלכות בית קוסובה' – כהגדרת הגאון הגדול רבי זלמן רוטברג זצוק"ל, [שדבק אף הוא בגזע הישישיים]. הוא, יברלחט"א, זכה להשתעשע על שולחנו של דודם, מרן הסטייפלר זצוק"ל, וכפי שתיאר בין השיחים:

מדי חול המועד היינו נכנסים אל מרן הסטייפלר זצוק"ל, הוא היה מעניק לנו, הילדים, שקדים לכל אחד ואחד. לימים אמר שאין לו יכולת לקנות שקדים, ונתן לנו מטבע כדי שנקנה בעצמנו. שנה אחת אירע ששכח להעניק לנו, וכעבור מספר ימים נכנסנו אליו מסיבה מסוימת. לפתע הוא פונה אליי ושואל 'האם נתתי לכם מטבע בחול המועד? נענענו ראשו לשלילה, מרן זצוק"ל תחב את ידו לכיס של ה'ווסט' שלף משם שטר מכובד, ואמר: 'מגיע לי קנס על השכחה, קבל נא ככפליים...' 'הכסף הזה שמור עמי עד היום' – מסיים איש שיחנו...

לימים, כאשר כילד סמוך לגיל הבר-מצווה התייתם הראי"ש שליט"א בפתאומיות מהאבא, הגאון רבי יהושע תנחום זצוק"ל, זכה לקרבה וחיבה יתירה אצל הדוד הגדול מרן הגאון רבי ניסים זצוק"ל, ששם עליו עינו ולבו. שנים לאחר מכן, יזכה לעמוד ולשמש לפניו, ונאמן רוחו בביתו ובכל אשר לו.

על שאלתנו הוא משיב, תוך שהוא מקדים שקצרה הידיעה לסקור את יריעת גדולתו שגם שהוסתרה בהסתרה שבתוך ההסתרה, אבל עדיין ארוכה היא מארץ מידה ורחבה מגני ים. הרברים נאמרים כאן על קצה הזיכרון

והוא נזכר בעובדה נוספת: "ישנה קרן מסוימת לתמיכה בתלמידי חכמים שמרן זצוק"ל היה בין חברי ועד הרבנים שהנהיגו אותה. והנה, היה אברך אחד תלמיד חכם ושקדן עצום, שנרחק מאד-מאד בכלכלת ביתו. הציעו לו שיגישו עבורו בקשה, אך הלה לא רצה, אמנם את התמיכה הבין שיש מקום ליטול, אבל הוא הביע סלידה מכל ה'צדמוניה' סביב חלוקת המלגה, המסיבה, הפרסום וכו'. המשפחה של אותו אברך דחקה בו שיקבל כדי להקל על צרכי החיים, אבל הוא סירב. גמרו שמרן זצוק"ל שהיה מחברי ועדת הרבנים, יכריע ביניהם. האברך החשוב הגיע, והביע את נימוקו בשל הפרסום והצדמוניה הכרוכה בכך. מרן זצוק"ל אמר לו כך: 'אדם צריך להרגיל עצמו, שכאשר הוא עושה מה שצריך לא להתייחס לכל מה שקורה סביבו...' "

מ'אלוקיו עמו' ל'ד' עמו'

אנו מבקשים להפנות מבט לשאלה הבאה:

■ אברך בגיל חמישים מצטרף למועצת גדולי התורה, איך זה מסתדר עם כל ההנהגה של המסתתר בשפירי חביון?

הייתה אצלו בערה של אחריות ציבורית. היה זה מרן הגרא"מ שך זצוק"ל שפנה אליו שיצטרף למועצת גדולי התורה. כבר בתשי"ז, בשנות השלושים המוקדמות לחייו, נקרא ע"י האדמו"ר הישועות משה' זצוק"ל לכהן כר"מ בשיבת 'ויזניץ', לצדו של הגאון רבי גדליה נדל זצוק"ל, ואחריו שימש שם הגאון רבי שאול כרזם זצוק"ל. דרך אגב, שמעתי מאבי זצוק"ל שהוא היה יחד עם מרן ה'חזון איש' זיע"א ב'טיש' אצל בעל ה'אמרי חיים' זצוק"ל, ומרן החזון איש גילה את דעתו שאין למחוא כף בשבת, אבל האדמו"ר אמר לו שכן נהגו אצל אבותיו. אחר כך עורר מרן החזון איש על הגנרטור בשבת, ולזה האדמו"ר זצוק"ל הסכים.

אגב, באותו 'טיש' שך מרן בעל ה'חזון איש' את השיר הירוע של 'כד יתבון ישראל', אבל לא במנגינה הרווחת, (רא"ש שליט"א מפזם את הניגון ששמע מאביו זצוק"ל). בתשי"ט-תש"ך החל לכהן כראש כולל 'חזון איש' תחת אביו הסבא זצוק"ל שגפטר. ובשנת תשכ"ח הקים את ה'בית דין צדק', כאשר הושת הרב עליו בעיקר על ידי מרן הסטייפלר זצוק"ל.

■ הוא הוכר באהלי שם בתקופה היא? שמו הלך לפניו?

התורה מכרזת עליו. שמעתי מהגאון רבי אורי קלרמן זצוק"ל שמרן זצוק"ל למד ככולל, הוא היה שקוע בלימוד בלי הפסקה משך חודשים, אבל בני החבורה לא עמדו על גדלותו. יום אחד אמר 'חבורה', ואז התגלה לפתע כגדול כוחו וגאונותו. רבי אורי זצוק"ל אמר לי שמאז ההוא יומא החל להפציע שמו ברבים. הייתה גם פעם אחת שמרן הרב מפוניבז' זצוק"ל לא יכול היה לסדר קידושין

בחתונה של אחד מכני הישיבה, והוא ביקש ממרן זצוק"ל למלא את מקומו.

■ ובכל זאת: האחריות הציבורית דורשת התעסקות עם אנשים ועם קהלים. זה נראה מנוגד לגמרי לאופי הצנוע והכל כך 'רך' כקנה'.

הרא"ש קרליץ מהנהן בהסכמה, אך מציין: "פעם תחת אחד השיחים אמר לי 'מי שחי עם 'אלוקיו עמו', זוכה ל'וד' עמו'... והן-הן הדברים שדיברנו קודם: הוא ערך את החשבון היחיד שהנחה אותו – האם זה מה ש'אלקיד שואל מעמך', ובמידה והתשובה הייתה חיובית לטעמו, הוא ניגש לעשייה בכל מחיר. אני אתן דוגמה. הייתה פרשייה ציבורית כאובה ומפורסמת, שמרן זצוק"ל נכנס בעובי הסוגיה לפני ולפנים. עצם ההתערבות ברבר הייתה כרוכה בעוגמת נפש רבה על כל המסתעף ממנה. רבים לא הבינו מה ראה על ככה, אבל האמת שמרן פוסק הדרור זצוק"ל בעצמו גילה את הסוד בעת שלקח על עצמו את המטלה הזו:

"היה זה כאשר פנה אל אחד מגדולי ההוראה זצוק"ל שיצטרף עמו להרכב שידון ברבר. כאשר הלה ביקש להשתמט גילה לו מרן זצוק"ל את מצפוני ליבו וכך אמר לו: 'זה תקופה ארוכה שהתבקשתי ע"י גדולי ישראל לדון בעניין כאוב זה, (כמוכן מתוך ידיעה שמרן זצוק"ל הוא תכלית ניקון הדעת והמידות, ואין לו אלא 'ד' אלוקיו, ג.ט.) אך – כך אמר מרן זצוק"ל לאותו מורה הוראה – ידעתי שהדבר הוא כרוך בעוגמת נפש גדולה עד כדי מסירות נפש, והרי צריך להיות 'משוגער' כדי להתעבר על הריב הזה. ואכן – סיפר מרן זצוק"ל, השתמטתי מכך לאורך זמן. דא עקא שזה עתה התרגשה עליי צרה גדולה כשנלקחה מאתי בתי הצדקנית מרת צפורה עליה השלום (רחנכרג, רעיית יבדלחט"א הג"ר שריאל שליט"א), ושכתי והתכוננתי על מקומי, ערכתני את חשבון נפשי, והגעתי למסקנה שהייתה עליי תביעה בשמים על כך שלא נכנסתי לאותו נושא. ועל כן, כתיקון על כך, שמתו נפשי כעת ככפי ליטול עליי מלאכת שמים זו...' ומאותו רגע שכך גמד בנפשו, לא הסתכל על שום דבר ולא התייחס לאף אחד אלא היה נחוש סביב המטרה והתכלית."

למקללי נפשי תדום

הוא ממשיך ומספר מעניין לעניין: "פעם אחת כאשר רבו הפגיעות שמיררו ורבו בעלי חצים את מרן רבן של ישראל הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, סיפרו זאת למרן פוסק הדרור זצוק"ל, הוא כאב מאד ואמר שצריך להכין מכתב מחאה מגדולי ישראל. רכבו את המכתב, והנה כאשר נתנו לו זאת לחתימה, הוא עבר על הכתוב, וכשהגיע למילים 'שפגעו במרן הגרא"ל' עצר ותמה בקול: 'פגיעה?! איזו פגיעה הייתה ברכי אהרן לייב?' "אנו התפלאנו מאד, שהרי הוא ביקש

לעשות זאת. ניסינו להזכיר את פרטי הדברים, פרטי הפוגעים. אך הוא בשלו: 'פגיעה?! איזו פגיעה הייתה ברכי אהרן לייב?' כאשר ראה שאנו נבוכים, כיאר את דבריו. הוא הביא את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות 'מעשה בחסיד אחד שהיה יושב בירכתי הספינה, ובא אחד ועשה עליו את צרכיו, ושמה אותו חסיד באותו יום שמחה גדולה כפי שלא שמח מימיו, והסביר: 'אנשים גדולים כמו מרן הגאון רבי אהרן לייב, לא שייך 'לפגוע' בהם כי הם לא 'נפגעים'.. צריך – המשיך מרן זצוק"ל – לכתוב באופן אחר לגמרי, 'מחאה על אינשי דלא מעלי שעושים פעולות', אבל 'פגיעה' באנשים כמו מרן הגאון רבי אהרן לייב, אין דבר כזה. לא שייך 'לפגוע' בהם... הסיפור כאן אינו רק המבט של מרן זצוק"ל על מרן הגאון רבי אהרן לייב זצוק"ל, אלא ההרגשה הטבעית שהייתה לו שמהמבט של אדם גדול לא שייך במציאות להיפגע מאנשים..."

וסיפור נוסף: פעם הופיעה חתימת מרן זצוק"ל על מינוי של רב מסוים במקום מסוים. הדבר גרר אחריו התנגדות מצד גורמים כאלו ואחרים, שתלו בו בוקי סריקי. מרן זצוק"ל לא הגיב דבר וחצי דבר. "דומני" אומר הרא"ש קרליץ שליט"א, "שהגיע הזמן לספר גופא דעובדא: במשך שבועות ארוכים נמנע מרן זצוק"ל מלחתום על אותו מינוי, בשל המשמעות שצפה הוא שתתעורר כנגד זה. הוא ממש התחנן שלא יערבו אותו בדבר. עם הזמן, התברר שידידו הגדול מרן הגר"ש וואנר זצוק"ל דעתו נוחה מהמינוי הזה, ומשום כך נטה מרן לחתום, אך ורק משום כבודו של מרן הגר"ש, שכן הוא סבר שאם כעת יימנע מלחתום, זה עלול להתפרש כחוסר כבוד כלפי מרן בעל 'שכט הלוי' זצוק"ל.

"ניסינו לטעון בפניו, שהלא הדבר עלול לעורר התנגדות והוצאת לעז – כפי שאכן קרה בסוף – ודעתו גופא הייתה מלכתחילה שלא להצטרף, ולשם מה לעשות כן כעת? אלא שהוא הביט ואמר בנחרצות השמורה למקרים כאלו: 'אזוי דארפט מען טהאן...' – 'כך צריך לעשות'...! כמוכן שהדבר הביא לתגובה מצד גורמים שונים, שאף ייחסו לכך פרשנויות מפרשנויות שונות, אך מרן זצוק"ל אחז בפלך השתיקה, 'כך צריך לעשות!'

"אלא שהסיפור לא תם: ממש באותה תקופה, הייתה כוונה למנות רב באיזור מסוים, במקביל לכהונת אחד מגדולי הרבנים זצוק"ל, מי שמנע זאת היה מרן זצוק"ל כשפנה ברבר למרן הגר"ש וואנר זצוק"ל - שהמועמד היה מתלמידיו, בטענה שהדבר יהווה השגת גבול כלפי הרב שמכהן בשכונה. מרן הגר"ש וואנר זצוק"ל הורה לאלתר לאותו מועמד להסיר את מועמדותו. כמה מדהים לדאות כיום" הוא מסיים, "כיצד כל אותן 'פרשנויות' כלפי המינוי הראשון הנזכר, התבררו כלא היו... כאלו סיפורים היו למאות

ולאלפים. הוא אשר אמרנו, מי ש'אין לו אלא אלוהים' אזי זוכה ו'ד' עמו'.

ובאותו עניין: היה תלמיד חכם אחד, ששלח את חציו משוחי ארס הביקורת נגד מרן זצוק"ל תקופה ארוכה. והנה ערב שבת אחד, נכנס א' ממקורבי מרן זצוק"ל, ואומר שאותו תלמיד חכם פלוני שקע ביוון מצולה של חובות קשים עד שמטה שכמו לסכול. מרן זצוק"ל לא היסס לרנע, הוא הודיע לאלתר שברצונו לנסוע לאחד מנדיבי עם, וממנו ביקש לתרום להצלת אותו תלמיד חכם, שכאמור לא חשך את הרצונות ביקורתו ממנו.

אינני אחז שם!

■ באיזה בית מדרש ספג את ההנהגה הפלאית הזו של פלך השתיקה?

אין ספק שבסיס ההנהגה היא של הדרו ורבו הגדול מרן ה'חזון איש' זיע"א, אבל צריך לזכור שהסבא, הגאון הצדיק רבי נחום מאיר זצוק"ל, היה הניח בית מדרשה של קלם. מרן זצוק"ל היה אומר כל שבוע שיעור מוסר ככולל בספרי מוסר, במיוחד ב'רבינו יונה', [ככלל דברי 'רבינו יונה' היו נר לרגליו ככל ענייני התורה, בהלכה ובמוסר, הייתה לו זיקה והתייחסות מיוחדת לדבריו]. הוא קבע ב'כולל חזון איש' שיעור שבועי מדי יום רביעי בעיון הסוגיה הנלמדת, הוא היה משקיע ככך הרבה הכנה החל מיום שלישי בערב. [ופעם אמר לי שלמעשה היה ביום זה נמנע מלקבל קהל, אלא שאי אפשר לסגור את הדלת בפני הציבור, ועל כן הוא מקבל קהל אך מבקש לא להאריך].

והנה, לצד שיעור זה קבע גם שיעור מוסר קבוע, המלמד משהו על ההכוונה של מרן

ה'חזון איש' זיע"א ביחס ללימוד המוסר. לימים נקבע שיעור מוסר רחב יותר בכל יום שישי בביתו, עליו נמנו הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל ולהבדל"ח המשגיח הגאון רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א, המגיד מישרים רבי שלמה לווינשטיין שליט"א ועוד. שבוע אחד הוא הוקף בטרדות. היו שאלות רבות, נסיעה לסנדקאות וכו'. הוא הלך קצת לנוח, והנה הגיע זמן השיעור, ואז מרן זצוק"ל פנה ואמר לבני ביתו, שהשבוע לא יוכל להשמיע את שיעור המוסר.

בני ביתו תהו, וכי נדרשת עבורו הכנה מיוחדת לשיעור מוסר? אלא שהוא השיב: 'אויב איך האב נישט האן געגרייט, דאס טייטש אז איך האלט נישט ביי דער ביי, ווי קען איך זאגן מוסר אז מען האלט נישט ביי דער ביי'... [אם לא הכנתי, משמע שאין אני אחז כרגע בדברים שאשמיע, איך שייך לומר שיעור מוסר כך?!] אדרכי והכי כבר הגיעו המשתתפים, פניתי אליהם ואמרתי את דברי מרן זצוק"ל ונימוקו עמו. השיבו המשתתפים, 'נו, הרי זה השיעור מוסר הטוב ביותר ששמענו'...

ברכה שלמה

■ מפליא לראות איך מרן זצוק"ל יכול היה לשבת על מדין, למסור שיעורים, לנהל ולנווט את כולל חזון איש על מאות אברכים, ולשמע ולהסכיח לצרכי הכלל והפרט. עליו היו כולגה...

אכן כן. מרן זצוק"ל נשא את הכולל כנשוא האומן. הוא היה נוהג לחלק את המלגה לאברכים מדי יום שישי כדי שיהא להם לצרכי שבת, הוא עצמו היה שם לכל

אחד במעטפה כפי המגיע לו וכפי הנדרש לו, הכיר את כולם וידע היכן יושב כל אחד. הוא הסתובב מאברך לאברך וחילק זאת - לא האברך מגיע אליו אלא הוא מגיע לאברך, ולא על ידי שליח אלא הוא בעצמו. הוא נלחם בכל כוחו במשרדי הממשלה, שהוא יוכל לחלק במזומן ולא בצ'קים, כדי שאברך לא יצטרך ללכת לבנק, שישב וילמד.

ועל נשיאה בעול אמיתית עם הציבור אספר לכם: בכל שנה אחרי חול המועד היה מרן זצוק"ל מותש באופן מיוחד. לכשעצמי מאד תמהתי, הרי בחול המועד אין דיונים בבית הדין, אין עניינים של 'שלוש בית', בסך הכול נכנסים לברכת החג. שאלתי את מרן זצוק"ל מה הגורם לתשישות כזו? מרן זצוק"ל השיב לי: 'אם לתת ברכות היה להוציא מהשרוול אתה צודק, אבל כשיהודי מבקש ברכה, הרי צריך לתת לו ב-ר-כ-ה, מכל הלב!' סיפור דומה היה לעת זקנותו, כשהוא היה חלוש עד כדי שהוא שקל שלא לקבל קהל. בסופו של דבר ניאות, אבל תנאי התנה: שאלות, כן. 'ברכות' - לא! שוב התפלאתי, שאלות הרי דורשות יישוב הדעת וריכוז, אבל 'ברכות' מה הבעיה?... מרן זצוק"ל השיב: 'ברכות' הרי צריך לברך מהלב...

השיחה מתמשכת והסיפורים קולחים, משרטטים קווים וצורה לאותיות אותן רשם הדרדור הגדול, מרן בעל החזון איש זצוק"ל:

"ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה, הוא הולך בין אנשים ונרמה כבן האדם.

אבל כאמת הוא מלאך, הדר עם בני תמותה, וחי חיי אצילות ומרומם על כל תהילה" - - -

נטורי קרתא

המשך מעמוד 15

היה רחוק מאד. וכבר נודע, שכראש כולל חזו"א השקיע הוא בכך הרבה מזמנו, הן כמסירת שיעורים והן כנתינת מלגות לאברכים, והיה מקבל על כך כסף מהכולל, אבל כשהתחילו לתת לו משכורת מהעירייה, כהיותו רב ואב"ד בקהילתו, הוא הפסיק לקחת את הכסף מהכולל, באומרו שמעתה הוא אינו צריך יותר לאותן מעות.

אזל גברא דמסתפינא מיניה

את התחושות לעת סילוקו של מרן הגר"ג, מבטא הגר"מ"ש קליין שליט"א במעשהו: "סיפר לי יהודי חשוב, שזוכר הוא כשהיה בחור בעת פטירתו של מרן החזון איש זצוק"ל, ומרן הגאב"ד רפוניבו" הגר"מ"ש כהנמן זצוק"ל הספיד את מרן החזון איש, ובהספדו הוא בכה תמרורים, באומרו, 'אזיל גברא דקמי ספינא מיניה'... ואותו אחד ששמע זאת לא הבין כל כך את המשמעות בדבריו שהלך מעמנו מי שיראים ממנו, שהרי ישנם עוד גדולים שיודו ויעמדו על המשמר להמשיך את מורשתו המיוחדת. אך לאחר זמן הוא הבין שכשמרן החזון איש היה חי, רבים מאד פחדו לעשות דברים שונים, בחוששם שמא מרן החזון איש יגלה דעתו כנגד זה, ויראו מעצם ההתנסות בכך. ניתן לומר שכך גם היה בכל עת שחיו בקרבנו מרגן ורבנן, מרן הגר"ש ומרן הגר"ג, יראו הכל לעשות צעדים מנוגדים לדעת תורה והלכה. ולפני כחמש שנים נפלה עטרת ראשו עם הסתלקות מרן הגר"ש, ועתה שבר על שבר הושברנו עם

בכינוס חיזוק עם הקמת 'יתד נאמן', לימינו נראה הר"ש לוריניץ זצ"ל ויבדלח"ט הגר"י פריץ שליט"א. מימין נראה בשורה הראשונה רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ובשורה מאחוריו הגאון הגדול רח"ש קרליץ זצוק"ל משמאל: נושא דברים בכינוס

♦ רפאל ישראל ♦

יושב היה רבי ניסים במעונו הדל, ומצורתו פרושה בכל רחבי בני ברק, הארץ והעולם.

מביתו יצאו הוראות, פסקי דין, הדרכות לשלום בית, ספרי הוראה ופסק, ודוד שלם של דיינים ומורי הוראות צדק גדלו על ברכיו.

שלושים לפטירתו של אותו זקן, יוצא מוסף שבת קודש לעיון וסקירה בעקבותיו של מרן בעל ה'חוט שני'. אלינו מצטרפים מקורבים, תלמידים ובני ביתו מכל התקופות, המשרטטים קווים לדמותו של האיש ששייך מערכות, בנה והקים, יסד וכונן, ומעולם, כך נראה, לא עזב את שולי הדרכים.

בי דינא דרבי ניסים

מקורביו מאירים זרקור לשלושת התפקידים המרכזיים שהיוו את תמצית חייו התורנית, ובמסגרתם השפיע לדרכות עם קודש:

התפקיד העיקרי בו החזיק היה ללא ספק - אב בית הדין, אותו יום, הקים וכונן כמו ידיו. כל ענייני בית הדין נחתכו על פיו, הוא מינה את הדיינים, אצלו נערך השימוש חכמים, כאשר לצד זאת, כמוכח, הוא יושב, עד לשנים האחרונות בהן היה בכוחו, לכל הפחות פעמיים בשבוע, בהרכב דיינים בכיר לדיני תורה סכוכים במיוחד. גם טענות והשגות על פסקי דין שונים הגיעו לשולחנו, וזכו לתגובתו והכרעתו.

מסירותו לבית הדין היתה עצומה, עד כי באחד הימים הוא הגיע לדיונים בבית הדין כשהוא לבוא בבגדי השבת. העניין הובח לקראת שעות הערב: בשעה 7:30 קם מרן הגאב"ד ויצא מאולם בית הדין לאולם השמחות, בו נישא באותו ערב אחד מבניו!

וכך מספר אחד ממקורביו שליט"א: "בתקופה האחרונה שעוד פעל בבית הדין, אמר לי אחד הדיינים שליט"א שישב עמו בהרכב, כי הוא רואה שהגאב"ד יושב בדיונים הארוכים כשהוא תשוש, חיוור וחלש מאד. ניגשתי אליו וטענתי, כי מן הראוי שיפסיק להופיע בדיונים בבית הדין, שכן דיני תורה סכוכים ורגישים במיוחד בכל מקרה היו נערכים בביתו שלו, ומשכך, אולי, לטובתו ולמען בריאותו, יחדל משיבתו בהרכבים בבית הדין עצמו. מרן הגאב"ד ענה לי כי הוא עצמו גם סבר כך, רק שהוא חושש שאין זה מכבודו של הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, שישב עמו בהרכב, שהוא - רבי ניסים - יחדל מלשבת.

על
הדין
ועל
האמת
ועל
השלום

◆ מקורביו, תלמידיו, בני ביתו ורואי היכלו של פוסק הדור מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, נזכרים בעובדות מופת ותהלוכות אמת ויושר של הישר באדם

◆ בשלושה תפקידים החזיק כל ימיו, ובכולם חולל נצורות ונפלאות, והראה לרבים דרך של תורה, הוראה, אמת ושלום

◆ אבד חסיד מן הארץ

אחר לשים את הכלים, והם לא מפריעים לאף אחד. הצרדים הלכו לדין תורה אצל רבי ניסים, וכידוע רבי ניסים נהג בכל דין תורה שהגיע לפניו, לבוא לראות את הסיטואציה בשטח [למרות שהיה צריך לעלות כמה קומות]. לסוף פסק הוא שנכון שמצד הדין לא יכול להעמיד את האמבטיות כמעבר, אבל מדין כופין על מידת סדום הוא יכול להשאירם. השכנים כעסו מאד, אך אחרי שנתיים נפל בכניין הזה ילד מהקומה השלישית - לתוך קערת אמבטיה שעמדה למכירה, ובזכותה ניצל ממוות!!! [אגב, הגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי זצוק"ל כל כך התפעל מהסיפור, עד שבחול המועד מסר שיעור הלכתי האם חייבים לשלם על שבירת האמבטיה...]

מספר מקורבו: יום אחד רבי ניסים קרא לי וביקשני לעשות פשרה בין שני בעלי דינים מאד קשים. התפלאתי מאד, שהלא לא היתה זו דרכו של רבי ניסים, שהיה פוסק וחותך ולא חת מפני איש, לשאלתי הסביר לי, שלאחד הצרדים יש טוען רבני מכובד, והצד שכנגד לא מוכן לקחת טוען רבני, והוא דורש להוציא את הטוען מהדין, כי כתוב ב'פתחי תשובה' שאם יש לצד אחד טוען חזק שמלמד את בעל דינו מה לטעון, ולבעל הדין השני אין טוען שכוזה, יש לאחרון זכות טענה להוציאו. אלא, שזה לא פשוט להוציא את הטוען הנכבד מהדין, והוא עלול להיפגע, ולכן עדיף לעשות פשרה, ואכן הגיעו לפשרה ומרן הגר"נ כתב פסק דין של פשרה.

ללמד על הכלל

בתפקיד רם ונישא נוסף אהו, בהיותו ראש כולל ב'משרה מלאה' בכולל חזון איש, בראשותו עמד. הוא עצמו סיפר, שכשנפטר אביו, הגאון רבי נחום מאיר זצוק"ל, מינו לניהול הכולל ועד של שלשה רבנים: הגאונים רבי שמרי' גריינמן ורבי גדליה גדל ורבי ניסים, כשהעיד רבי ניסים, שרבי שמרי' ורבי גדליה העניקו לו מרחב פעולה מלא, ולא התערבו כמעט בהחלטותיו.

הוא עצמו בחן את האברכים שכאו להתקבל לכולל, והוא בעצמו חילק את הכסף ולא הסכים בשום אופן שאברכים יבואו למשרד לקחת את הכסף. הוא קבע מה ילמדו בכולל, ופעמיים בשבוע אף מסר שיעור בעיון לאברכי הכולל, בהם נמנו אברכים מופלגים בתורה.

מרן הגר"נ התנגד לחלוקת המלגה בתאריך מסוים בחודש, ואמר שכשיש כסף צריך לתת את המלגה לאברכים, רק היות ואי אפשר לחלק בכל יום, חילק פעמיים בחודש, ובתקופות אחרות אף פעם בשבוע.

נגשתי איפוא - המשיך אותו דיין - לרבי יעקב זצוק"ל, והצעתי לו גם כן, שמשום בריאותו שלו, ושל רבי ניסים, שיפרוש מהישיבה בבית הדין, כאשר הדיונים הסבוכים ימשיכו להתנהל בביתו של רבי ניסים. וראו פלא שרבי יעקב השיבני: חשכתי על כך גם כן, אלא שסכורני שאין זה מכבודו של רבי ניסים שאעזוב את הישיבה בהרכב...

על ימי הבראשית של בית הדין מספרים מקורביו, כי בהרכב הראשון ישבו - לצד מרן הגר"נ - גם הגאון רבי פנחס שרייבר זצוק"ל, הגאון רבי יוסף הכהן רוט זצוק"ל, ולהבחל"ח, הגאון רבי דוד צבי אורדנטליך שליט"א, רבה של ביתר. שנים לאחר מכן, אחריהם נוספו גם הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, הגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצוק"ל, יבדלחט"א הגאון רבי יעקב פון שליט"א ועוד. בימים ראשונים, רבי ניסים ניהל בעצמו את בית הדין, ורק בשנים מאוחרות יותר מונה מוכיר לבית הדין.

סייעתא דשמיא בפסק

כידוע, הבית דין התנהל בהתחלה מביתו הפרטי, וכאשר נוספו הרכבים נוספים, נשכרה עבורם דירה גדולה יותר, עד אשר נקבע משכנו של בית הדין בכניינו כיום. בהקשר זה יצוין, כי מרן הגר"נ הקפיד בכל תקופה, שבית הדין לא יקבע באיזור שכונת 'זכרון מאיר', משום שסבר שאין זה מכבודו של ידידו הגדול, מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל, שכיחן כרבו של האיזור כולו.

רבי ניסים היה כותב את פסקיו וכתביו בלי טיזטה קודם ובכח ריכוז שלא ראו. הוא גם לא היה מפתיע עם הפסק דין, אלא היה מסביר לבעלי הדין מה מתכנן לפסוק. הם גם מציינים, שהוא זכה לסייעתא דשמיא בפסקים שלו. כששאלו אותו איך ייתכן שמגיעים לדין תורה שני אנשים חשובים ות"ח, ואחד מהם לא אומר אמת, ענה רבי ניסים: "כשיש נגיעות הוא לא משקר, הוא בטוח שזו האמת!!!" שהמשיכו ושאלוהו איך בין שני ת"ח הוא יודע להבחין מי דובר אמת ומי לא, ענה שמשמייים יש סייעתא דשמיא שלבעל דין שלא צודק יהיו סתירות כדבריו, וצריך סייעתא דשמיא להבחין ולקלוט את הסתירות. כשנשאל מה לעשות אם לא רואים את הסתירות, ענה שבמקרה כזה הדין צריך לפשפש במעשיו...

היה שכן בכניין מגורים שהיתה לו חנות, ונהג להוציא כלי בית גדולים, כמו אמבטיות וכד' לתצוגה על המדרכה ובכניסה לבניין. שאר השכנים טענו שזה מפריע למעבר, ולהגנתו טען הלה, שאין לו מקום

עצמי בחבילי 'נערווין' והומרות וספיקות, ורבי ניסים ענה לי על כל השאלות במאור פנים וסבלנות של כדול, וליווה אותי עד ליציאה מהתסככות. ולא רק אותי. אני יודע על ת"ח רבים שהתמודדו עם בעיות דומות, והכתובת היחידה בה יכלו למצוא מזור - הלכתי ונפשי - היתה רבי ניסים."

אחת מהדרכים בהם השתמש הוא לפתרון בעיות אלו, היתה פסקנותו. בקול שקט אך החלטי הוא היה הותך את ההלכה, ומעניק תחושה של ברירות ובהירות. כך יש לנהוג, ללא ספיקות ונקיפות.

אם עד כה עסקנו ב'תפקידיו' ו'עיסוקיו' של מרנא רבי ניסים, הרי שמחובתנו להפנות זרקור לעיסוקו האמיתי - לעסוק בדברי תורה.

מקורביו וכל בא ביתו יעידו, כי למרות 'עיסוקיו' הרבים, יושב היה מרן בעל ה'חוט שני' ולומד בהתמדה ובריכוז עצום בביתו עם חברותות קבועים [כהרב ליכטמן זצ"ל והרב אליצור זצ"ל], עד לימיו האחרונים ממש. צורת הלימוד היתה באופן בו ישבו וקראו ביחד את סעיפי הטור, ב"י והשו"ע, כאשר מידי פעם הוא מעיד הערה על עניין. כך, למדו

נותנים רשות זה לזה. מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל ויברלחט"א רבנו מרן רא"ה וכל אחד מכבד את רעהו להיכנס לפניו. משמאל - ה

וחזרו וחזרו שנים על גבי שנים. ואכן מעידים תלמידיו, כי לרבי ניסים היה שליטה לא מצרים בד' חלקי טור שו"ע ונושאי כליהם, ישר והפוך ממש, וניכר בו כי זכה למעלה הנזכרת בחז"ל "תורתו משתמרת".

להחיות רוח שפלים

באי ביתו גם מעידים על מסכנים ותשושי נפש רבים שמצאו אצלנו נוחם, כאשר הוא מגלה ידיעה והבנה מדהימה בתורת הנפש. כך לדוגמא, היה יהודי שהיה בגדר עיתים חלים ועיתים שוטה, שהוצרך לתת גט פיטורין לאשתו, אלא שהלכתית לא ניתן לתת גט ע"י שוטה. הפתרון נמצא מיד: הוא גר אצל רבי ניסים בבית כשכועים (!), עד הרגע שרבי ניסים הרגיש שהוא בריא ויכול לתת במצבו גט, ומיד סידר שנתנית הגט תבצע כהלכה באותם רגעים.

מספר תלמידו: "ישבתי אצלו, ונכנסה אישה קשת יום והתחילה לנאום ללא הפסקה, ובשטף דיבור מהיר שלא הבנתי. ורבי ניסים שותק ושותק ולא אומר מילה. אחרי שיצאה אמרתי לרבי ניסים - הרב לא

כלילה שלפני החלוקה היה יושב בבית ומכין את המלגות כמעטפות, ולכל אברך העניק סכום אחר בהתאם לצרכיו, בני ביתו ומצבו הכלכלי. למחרת, היה מגיע עם המעטפות ומחלקם כעצמו. ושח הגאון רבי מאיר לוריא שליט"א: "החיזוק הכי גדול שקיבלתי מרבי ניסים היה בשעת החלוקה. הוא היה נעמד ליד כל חברתא ומתעניין אצלם איפה אוהזים בסוגיה, מה מוכן ומה לא, ולאחר מכן התעניין במילים ספורות כמצבו האישי של כל אברך, ואז היה נותן את המעטפה וממשיך הלאה".

מורה ודאין

בתפקיד שלישי כיהן מרן הגר"ג, כרב ומורה צדק, תפקיד שלמעשה ליווה אותו במשך כל יומו, יום וליילה, שבת וחול לא ישבותו. ומרגלא בפומיה, שכל שכונה וכל בית כנסת זקוקים לרב משלהם. בהקשר זה התבטא פעם, ש"רחוב קטן בכני ברק - במספר התושבים הוא כמו עיריה שלמה בחו"ל"...

[אגב, כשפתחו בית הכנסת בשכונה בכ"ב, ועלה דיון מתי לקיים מניין בר"ה - האם בנין או מאוחר יותר, נשאלה השאלה קמיה מרן הגר"ג, והוא ייסד כי בית כנסת שכונתי נועד לצורך תושבי השכונה, ועל כן צריך לעשות את התפילה בזמן שנרחב לתושבי השכונה - אפילו על חשבון הפסד מעלת התפילה בזמן נץ החמה, למרות שהוא עצמו דקדק תמיד להתפלל עם הנץ].

מקורביו מספרים על תקופתו אברך צעיר לימים, בה כבר הכירו בו גדולי הדור דאז, והועידהו לגדולות כמורה הוראה לרבים:

היה זה כאשר בשיכון ה' בכני ברק חיפשו רב, ומרן החזו"א סבר שהגאון רבי שלמה זלמן אולמן זצוק"ל, לימים רב שכונת 'משכנות' שבכני ברק ונכדו של מרן החת"ס, הוא מתאים לאופי המקום והקהילה שם לכהן כרב, ומשכך הורה לו ללמוד הוראה, עם החברותא שלו בשיבת פוניבוז', הלא הוא מרן הגאון רבי ניסים זצוק"ל. השניים התחילו בלימוד מסכת חולין שמעתתא אליבא דהלכתא, ואת כל שאלותיהם הגישו כפני מרן החזו"א.

את ה'שימוש' הראשון בהוראה, כבר עשה רבי ניסים בבית אביו עוד בחו"ל. את עיקרי הלכות שחיטה הכיר מאביו כבר בעודו ילד בליטא. אביו הגרנ"מ היה רב של משחטה מאד גדולה נכבול בין ליטא לפולין, ורבי ניסים שנכח שם ראה איך בודקים ואיך שוחטים, ואז למד את עיקרי הלכות שחיטה וטריפות.

בהקשר זה סיפר רבי ניסים, שכאשר אביו למד בשיבה, שהה רבינו מרן הח"ח באיזור הישיבה, והתגלה במקום מת מצווה שהתעוררו ספיקות כהלכה כיצד לנהוג. אבא שלו רץ ברגל כמה ק"מ למרן הח"ח לשאול איך לנהוג, ולאחר שמרן הח"ח השיב על השאלות אמר לרבי נחום מאיר: "אני רואה עליך שתהיה רב בישראל, ועל כן אני רוצה להגיד לך כמה כללים שיעזרו לך בהוראה". מרן הח"ח ערך כפניו מספר כללי פסק והוראה, כיצד לנהוג באיסורי כרת, במצוות עשה ולא תעשה, מצוות דרבנן ועוד, והעיד רבי ניסים שהוראות אלו - שקיבל מאביו שקיבל ממרן הח"ח - היו נר לרגליו כפסקיו.

שלחן ערוך - צמוד לדלת...

מקורביו נזכרים, כי כבר בעודו מו"צ צעיר, היתה דלת ביתו פתוחה לשואלים יום וליילה, כאשר הדלת אפילו נעדרת מפתח, כך שכל הרוצה נכנס ושואל. כלילות, מצאו דרך מקורית ל'נעילת' הבית: לדלת הוצמד שולחן, כך שאם מישהו פתח את הדלת היא גררה בעקבותיה את השולחן, מה שגרם לרעש כבירה הקטנה, והעיד את הדייר ששיכן את שמו שם לקום ולשמש בקודש.

"יום אחד" מתאר הרב י.ר. "שנים רבות לאחר מכן, אני מגיע לביתו של רבי ניסים, ורואה שלט על הבית עם שעות קבלה. התפלאתי מאד. זה ממש לא התאים לרבי ניסים. שאלתי אותו "האמנם? התקינו כאן שעות קבלה?" והוא השיבני כפשטות: השלט הזה נועד עבורי, שארע מתי אני מחויב להיות בבית..."

הוא התייחד באופן פלאי כמידת הסבלנות שלו. "רבי ניסים הציל לי את החיים", התבטא אברך ת"ח. "היה זה לפני 35 שנה, הקפתי את

ומעין זה - לאירך גיסא: כשנשאלה שאלה של 'הפסד מרובה' בעוף, ומה שיעורו, סבר רבי ניסים ש'פולקע' (שוק) אחד כבר נחשב חתיכה הראויה להתכבד. אבל מרן הגר"ש וואזנר טען שרק רבע עוף נקרא חתיכה הראויה להתכבד...]

מספר תלמיד קרוב: פעם ישבתי בבית ה"ד, וישבו בפנים שני אנשי עסקים בעלי ממון לדין תורה על נושא מורכב. כמה ימים לאחר מכן הגעתי ושוב פגשתי בהם, והבנתי שרבי ניסים כותב אז את הפסק. עם קבלת הפסק - שהיה מרוצה על שני הצדדים, אמר אחד מהם לחברו 'צריכים לשלם', כשבמושיגים מדובר בסכום לא מבוטל. אלא שרבי ניסים התנגד לקחת את הכסף. אחד מהם טען שהרי 'פסק געלט' (דמי פסק דין) זהו כסף ישר וכשר שכל הרבנים היו לוקחים, ואנו נותנים את זה יחד משני הצדדים ומדוע שלא ייקח. השיב רבי ניסים נחרצות: "אני לא רוצה לקחת כסף".

הכתר והכבוד - לחי עולמים!

ככלל, גבירים ובעלי ממון לא זכו אצלו לכבוד מיוחד. סיפר אחד ממקורביו: פעם התקשר אלי מאמריקה יהודי מחזיק תורה גדול, וסיפר לי שמגיע לארץ ישראל ומכניס ס"ת, ורוצה שרבי ניסים יכתוב אות. קבענו זמן אצל רבי ניסים, והגענו קבוצה של אנשים עם הספר תורה. רבי ניסים ישב ולמד בריכוז עצום כפי שהיה מרוכז תמיד בלימודו - בין אם למד בספר קשה, או כשלמד משניות, פשוט לא שמע ולא הרגיש מה שמסביבו. נכנסנו, ולא הפרענו לו ללמוד. הוא מצידו כלל לא הרגיש שנכנסנו.

כך עמדנו והמתנו, עד שלאחר כמה דק' הרים רבי ניסים את הראש וראה אותי. סיפרתי לו שהגענו לכתוב אות בספר תורה, ומשרק שמע את המלים 'ספר תורה' קפץ כנשוך נחש ונעמד על רגליו. ומיד פינה את השולחן מהספרים עבור הספר תורה, וכתב את האות. מיד כשגמר לכתוב את האות, כשהס"ת עדיין על השולחן, שב רבי ניסים לכסאו ולתלמודו. פניתי אליו ואמרתי לו שיש כאן מחזיק תורה שמכניס ס"ת ורוצה ברכה. הוא קם ובירך אותי יפה, ומיד חזר ללמוד. ראו בחוש למי הכבוד ולמי היקר.

ולאירך גיסא:

סיפר אברך צעיר שעשה אצלו שימוש בהוראה, כי תמיד היה משתומם לראות, כיצד כשלמענו נכנסים שועי עולם, אנשי שלטון ושררה, גבירים ונגידים, והוא מקבלם בכבוד הראוי ותו לא. לעומת זאת - שח אותו אברך - כשנכנס ת"ח מסוים, לא מוכר, הרי רבי ניסים קם לכבודו, מתעניין בשלומו במאור פנים מופלג, ומדבר איתו בלבבות גדולה והערכה ניכרת.

רודף שלום

ולסיום, מספר הרב ר. על רדיפת השלום של מרן הגר"נ:

באחת ממערכות הבחירות הסוערות בבני ברק, כשלעירייה התמודדו כמה רשימות של הציבור החרדי, והיה נראה שהדברים עומדים להגיע לידי הלשנה וכד' ומחוזות נוספים של חילול השם. מרן הגר"נ צדוק"ל יצר קשר עם מנהיגי מחנה הרשימה השנייה, ויחדיו הקימו 'ועדה' משותפת לשני הצדדים, כאשר הועדה הזו פיקחה למעשה על התנהלות הבחירות והתעמולה, שלא תיעשה באופן של פגיעה בתורה ובלומדיה.

ביום הבחירות גופא, ישב רבי ניסים בבית הדין המשותף וטיפל בעצמו בתלונות הדריות שהגיעו מקלפיות שונות, ובתיאום עם אנשי הרשימה השנייה, הוציאו ככל מקרה של תלונה של ילידים מטעמים לטיפול והשבת הסדר על כנו.

"הרמות הזו תחסר לנו" סופדים המקורבים. "דמות שכללה בתוכה הכל, תורה, הוראה, יראה, הנהגה נכונה, מידות טובות. מאז פטירתו, רק מבינים אנו את עצמת החלל שנפער בקרבנו. לא נותר לנו אלא החליכה בדרך, ולימוד מורשתו אשר היא לנו לעיניים".

ענה לה כלום... והוא ענה לי בחכמתו: אתה לא מבין מה שהיא רצתה באמת. אם הייתי מגיב משהו - היא היתה מפרשת את זה כהסכמה לצעד מסוכן שהיא ביקשה לעשות, לכן כלמתי את פי כל השיחה". בחכמתו, הבין הוא מה רצתה אישה זו 'להשיג' ממנו.

אם ניתן לומר, מגדירים באי ביתו ואנשי סודו, שלום בית היתה המצווה 'הכי גדולה' שלו. הוא התעסק בשלום בית במקרים קשים וסבוכים. יועצי ומטפלי שלום בית מספרים, שלאחר שרבי ניסים חלה, החלו להגיע לפתחים מקרים של שלום בית שרבי ניסים טיפל בהם בסבלנות אין קץ והחזיק את הבית שלהם שנים רבות, ביניהם מקרים שאף יועץ לא הסכים להתעסק בהם, ורבי ניסים התעסק וראה ברכה בעיסוקו.

נקי כפיים

בכהונתו כדיין וכרב, עברו תחת ידו סכומים דמיוניים ממש, אך נקיון כפיו היה לשם דבר. ולא רק במקרים אלו. כך, כשמונה לכהן כרב שכונת רמת אהרון והתחיל לקבל משכורת מהעירייה, הפסיק לקחת את משכורתו מכולל חזון איש.

וכשעבר לרמת אהרון, מכר את דירתו בדמי מפתח, והשיג הלוואה על מנת לקנות את הדירה. אלא שהקבלן שכנה את השכונה לא הסכים

דין ראש הישיבה הגר"ג ארלשטיין שליט"א, מזדמנים לאסיפה משותפת, מאל - ה'פשרה' שהושגה, כאשר השנים נכנסים יחד...

שרבי ניסים ישלם את מלוא סכום הדירה. ועל כן, לפני שנכנס לדירה [אולי אפילו לפני שקבע מזוזה], כתב מרן הגר"נ פתק בו מסר מודעה, שחלק מהדירה שייכת לציבור ואינה שלו. [בעניין זה יצוין את אשר היה מורה למקורביו, שקודם שנוטלים הלוואה יש להביא בחשבון את יכולת ההחזר. ובאם אין יכולת כזו - אין לקחת את ההלוואה!]

גם כשמכר את החמץ בערב פסח, וכמקובל - היו שהניחו מעות כשכר טרחה, נמנע מלקחתם. ולא באדם עתיר ממון עסקינן. אדרבה. מבאי ביתו שמענו, כי פעם אחת, כשנגמר שידוך בבית למזל טוב, נפנה לבנו ושאלו אם יש לו להלוות לו חמישים שקלים לשם נסיעה לבית המחותנים...

[בהקשר לזה מספרים תלמידיו שתי עובדות המלמדות על יחסו לעולם הזה ולממון: בזמנו ניסו לעשות תקנות עד איזה סכום מותר לתת בשידוך. רבי ניסים הציע סכום מסוים, וכשעלה הנושא בפני מרן הגר"ש וואזנר צדוק"ל הוא הביע את דעתו שיש להעניק סכום גבוה יותר, כשהוא מבאר ש"רבי ניסים חי בצורה אחרת לגמרי..."

משמרת למשמרת

המשך מעמוד 39

תשנ"ח המכתב הראשון היה ממרן הגר"נ זצוק"ל אליו הצטרף מרן הגריש"א זצוק"ל. הרעיון עצמו של פקק שבת הוא פשוט, אבל הקושי הגדול היה ליישם אותו בשטח. עכשיו אנו מנסים להביא שוב את הרעיון הזה.

טהרת בני לוי

■ קיבלתם הוראות ממרן הגר"נ, גם בנושאים נוספים, כמו טומוטאות כהנים ועוד.

אכן. הרבה מהפעילויות שפעלנו כמסגרת 'התאחדות הכהנים - משמרת הטהרה' נעשו בהכוונתו. למשל הנושא של כניסת כהנים לבתי חולים, כרוך בכמה חששות לטומאה, שהכהנים מוזהרים עליה: חשש מטומאה קבועה - מחדר המתים או ממכון פתולוגי, שבו נמצאים מתים, עופרים לאחר הפלה, או חלקי איברים. שכשהדלת פתוחה בחדר שבו נמצא המת, עוברת הטומאה לחדרים ולפרוודורים ולכל החדרים הנמצאים בכניין תחת אותה קורת גג. פתרון חשש זה הוא רק לאחר בירור שבית החולים מופרד ממקומות אלו כהלכה.

יש גם חשש מטומאה מזדמנת - הנגרמת כתוצאה מפטירה באחד מחדרי בית החולים. וגם כאשר דלתות החדר בו נמצא המת סגורות, עדיין יש מקומות ברחבי בית החולים, בהם קיים חשש טומאה מדין 'סוף טומאה לצאת'.

בנוסף יש גם בניינים מסועפים לבתי החולים, שמחוברים על ידי צינורות ומרזבים והטומאה מתפשטת והולכת. לפעמים גם מבנים סמוכים לבית החולים והם מחוברים יש איסור כניסה לכהנים אליהם.

דעת מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל היתה, שאותם בתי חולים שע"פ בדיקה התברר שיש בהם רק נפט אחד בשבוע בממוצע, מותר לכהן להיכנס לכתחילה, ואינו צריך לחשוש שמא באותו זמן יש שם מת, מכיוון שהוא מיעוט שאינו מצוי. בבתי חולים שיש חמישה נפטרים ויותר בשבוע, אין לכהן להיכנס כלל, עד שיברר שאין שם מת.

גם הארגון 'טהרת הכהנים' של הרבנים הגאונים רבי דוד מונק שליט"א ורבי יוחנן לומברד שליט"א מירושלים היה בהכוונתו והדרכתו ההלכתית של מרן הגר"נ זצוק"ל, ולאורך השנים הוא הורה ברוב דעות מה פיקוח נפש ומה לא. "אמנם אי אפשר לפרש כל מקרה לגופו, אבל את הכיוון שאבנו ממנו, לדעת מהי דעת תורה שלהחמיר בזה יכול להיות ממש פיקוח נפש שלא יטפלו כראוי".

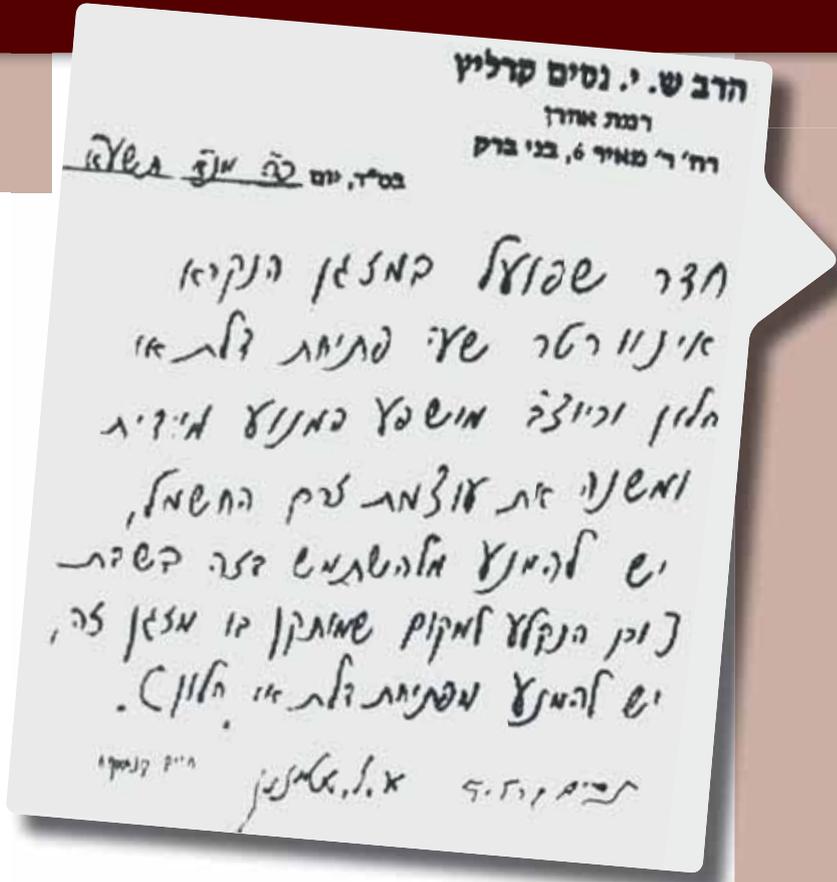
"כך למשל היתה הוראה מפתיעה, כאשר הגר"נ התיר לכהן ללכת לבקר חולה בבית חולים. כשהוא מבהיר שאם הצוות הרפואי יבחין שיש סביבו מבקרים - זה יגרום להם לטפל יותר טוב, כך שזה נדון כ'פיקוח נפש'. כמוכן שכל מקרה לגופו, אבל מכאן נלמד שרוב ראוי לשמו, צריך לשקול בכל מקרה את הנידון על כל ענפיו וצדדיו".

המעורבות של רבי ניסים הורגשה ונמשכה בכל עת ובכל מצב. "גם כשהיה חולה ולא הרגיש טוב, קיבל אותנו כדי לחתום על מכתב לנדיב, כדי לעזור למצוקה הקשה של 'משמרת השבת'. הוא הרגיש שמשמרת השבת שייכת לכלל ישראל ושנחנו שלוחי דרבנן.

"היה ברשותנו רשימת פסקים שאמר לנו, אבל רבי ניסים הורה לתלמידו ומו"ל ספריו, הגר"א הוכמן, שלא יכניס את הפסקים לספר 'חוט שני', מכיוון שמה שנכתב שלא בעיון כל הצורך אי אפשר לקבוע הלכה לדורות. כך היה אצלו, הכל שקול בפלס, לעזור ולפתור - אבל להיזהר כהלכה. זה נותן לנו עד היום את הכיוון.

"לא נאמר בו מיתה ברבי ניסים", הוא מסיים. "זכינו שחתניו יבדל"ה הגאונים רבי שריאל רוזנברג שליט"א ורבי מנדל לובין שליט"א, עומדים לימיננו בעצה ותבונה, ופוסקים לנו בשאלות עד היום בשאלות המתחדשות ובאות. לאורו ולאור פסיקותיו נמשיך ללכת ולהזהיר על כבוד השבת".

הוא היה מוסיף ואומר שלמרות שבדרך כלל יש איסור מדינא, אבל גם אם יהיה היכי תמצי שאין איסור מדינא, יש לאסור את הדבר בתכלית האיסור, כדי שלא יבואו להקל בכבוד השבת.

"הגיע רגע שבו היה מי שלקח את היתר הגרמא אל הקצה, ויצרו קולנועית שבת. רבי ניסים יצא בחריפות רבה נגד זה. הוא אמר שהנוסעים בזה הם מחללי שבת בפרהסיא, ובכלל יצא בתקיפות נגד כל ממצאי ומשתמשי היתר הגרמא שהתחיל בחולים וצרכי ביטחון - ומהר מאוד הגיע גם לצורך 'עונג שבת' (כלשון המפרסמים על הקולנועיה), ועמד להביא חורבן רח"ל על שמירת השבת בעולם היהודי.

"היה פעם יהודי תושב בני ברק שרכש בתמימותו את הקולנועית. ורבי ניסים - שעל מידותיו התרומיות ורחמיו הכבירים אך למותר להאריך - הורה ללכת ולמחות בפניו עד שיפסיק את השימוש בקולנועית בשבת ברחובות בני ברק".

בעניין המצלמות הנפוצות היום בכל פינה השאיר רבי ניסים חותם גדול, כשהורה לדינא להתיר ללכת במקומות בהם מותקנים מצלמות. למעשה כל בית ישראל נוהג היום על פי ההיתר הזה. "אך יש לזכור", מסייג הגר"א בייפוס, "שכספרו 'חוט שני' סייג רבינו את דבריו, שכל ההיתר הוא רק כשאין צורך של ההולך במצלמות ובצילום. אבל אם לאדם אחר יש תועלת בצילום, אפילו שהמצטלם לא צריך את זה הוא עובר איסור דרבנן בשוגג".

"כך גם בעניין המקררים המכניים, רבי ניסים הביא את דעתו של מרן החזו"א זצוק"ל שלא לפתוח את דלת המקרר גם בשעה שהמנוע פועל, על אף שהחשש הוא רק המשכת מצב".

חובה לציין שרבי ניסים פסק והקל בדברים רבים, אבל לעצמו החמיר מאוד. הוא עצמו לא השתמש כלל בחשמל בשבת בביתו, כידוע. רק לעת זקנתו, כשהיה חובה בכך לצורך בריאותו. ובכל זאת בערב שבת היה מנתק את המקרר מהתקע. כששאלו אותו - הרי אין חשמל כלל בבית? אמר שמחמיר לעצמו על המפסק של המקרר, אפילו כשאין חשמל - מה שנקרא חצי מעגל - אבל כשמנתק הוא לא מחמיר בזה, ולכן מוציא את התקע. "סכור להניח", אומר הגר"א בייפוס, "שאם לא היו שואלים אותו, עד היום לא היינו יודעים מה סיבת הנהגתו".

יש נושא נוסף שמוטל כעת לפתחם של רבני 'משמרת השבת'. "לפני למעלה מעשרים שנה היה 'פקק שבת' כמשקאות קלים. בקיץ